

România literară

Două piese de teatru
(Paginile 12—15)

DRUM DE ÎMPLINIRI

CEA DINTII lună a primăverii s-a încheiat cu un eveniment care a polarizat întreaga atenție a opiniei publice românești: Conferința pe țară a președinților consiliilor populare. Desfășurându-se în prezența secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ampla reuniune civică a analizat, într-o atmosferă de înaltă exigență și responsabilitate, modul în care se înfăptuiesc hotărârile Congresului al XI-lea și ale Conferinței naționale a partidului privind dezvoltarea economico-socială armonioasă a județelor, continuarea propășirii și buna gospodărire a tuturor localităților de pe cuprinsul patriei. În marea sală a Palatului Republicii, timp de trei zile, reprezentanții așezărilor țării, primari ai satelor și ai orașelor, președinți de consilii populare județene au procedat la o largă dezbateri, profund democratică și principială, a unor sarcini de cea mai mare importanță, a căror îndeplinire să intensifice procesul de ridicare a calității vieții întregului nostru popor. Implicând perfecționarea activității puse în slujba înfloririi economico-sociale a localităților urbane și rurale, a ridicării permanente a gradului de civilizație și a nivelului de trai ale populației, — toate aceste probleme majore au fost abordate în multiplele lor aspecte de ordin practic, privind asigurarea ocrotirii sănătății, dezvoltarea învățământului, lărgirea bazei culturale de masă. Căci odată cu perfecționarea cadrului legislativ și organizatoric au crescut considerabil atribuțiile consiliilor populare. O viziune nouă, modernă și-a pus amprenta asupra activității organelor locale ale puterii și administrației de stat, sporindu-le eficiența, înlăturând verigi intermediare, stâmpănitoare pentru participarea cit mai cu folos a maselor populare la treburile țării.

Angajamentele luate de primii gospodari ai comunelor, orașelor și municipiilor, angajamente lucide și ferme, și ale căror repere se bazează pe cifre și procente pe deplin realizabile, dau certitudinea că nu peste multă vreme modelele orașelor agricole, machetele noilor sate (tot mai aproape, prin chipul lor, de oraș), modelele de școli, de cluburi și biblioteci, ale unor noi ansambluri social-culturale vor deveni realități, se vor insera în trănicia betonului și a fierului. Prin rodnice dezbateri în plen și în secțiuni (la Conferință au luat cuvântul peste patru sute de participanți!), s-au evidențiat în plus căile de acțiune pentru înlăturarea în condiții optime a obiectivelor trasate de partid — de la creșterea producției industriale și agricole, sistematizarea teritoriului și a localităților, realizarea planului construcției de locuințe, și până la sarcinile privind aprovizionarea populației, extinderea și diversificarea serviciilor, activitatea politico-educativă, atragerea cetățenilor la întreaga viață a patriei.

Definitiv pentru desăvârșirea acestui program în etapa decisivă a construcției socialismului în România, cuvântarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, în încheierea Conferinței, este un generator de vaste semnificații. Chintesenta acestui program o constituie imbinarea armonioasă a principiului centralismului democratic cu principiul autonomiei, al autoconducerii și autogestiei, lege obiectivă ce presupune folosirea intensă a cadrului democratic larg existent pentru făurirea de către popor a noii sale istorii. „În această uriașă activitate — a relevat, totodată, secretarul general al partidului — se cere ca presa, radioteleviziunea, celelalte mijloace de informare în masă, uniunile de creație, editurile să acorde o atenție și mai mare activității politico-educative de la orașe și sate — așa atrage atenția indeosebi asupra muncii educative de la sate —, să aibă un rol mai activ în realizarea acestui uriaș proces revoluționar de transformare a societății, a forțelor de producție, a relațiilor de producție și mai cu seamă de transformare a omului, de făurire a unui om înaintat — factor hotărâtor în înlăturarea a tot ce ne propunem în țara noastră”.

Într-o asemenea vastă și luminoasă perspectivă, având în față chipul omului de azi în devenirea lui continuă, noi, sporite îndatoriri revin tuturor celor ce activează în domeniul, atât de complex, al mutațiilor de conștiință. Scriitorilor, în primul rând. Astfel încât, sensul operei literare, scopul ei, criteriile de concretizare a artei avântului să fie încă mai adânc implicate în ritmul tot mai intens al construcției larg desfășurate a socialismului.

UN alt eveniment de o profundă semnificație în viața economico-socială a țării l-a constituit inaugurarea Expoziției naționale a creației științifice și tehnice. Inscrisă în cadrul Festivalului național „Cântarea României”, Expoziția a deschis un șir întreg de acțiuni prilejuite de „Săptămâna științei și tehnicii românești”, organizată și realizată sub înaltul patronaj al secretarului general al partidului. Ea confirmă locul și rolul de frunte al crea-

„România literară”

(Continuare în pagina a 2-a)

5 aprilie 1978: Inaugurarea, în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, și a tovarășului Todor Jivkov, prim-secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist Bulgar, președintele Consiliului de Stat al Republicii Populare Bulgaria, a lucrărilor de construcție a Complexului hidroenergetic Turnu Măgurele — Nicopole.

PASĂREA LUMINII

O, născătoarea de sunet,
Ori sunetul însuși
Către pajiștile reci ale cerului,
Către botul norilor grei,
Către soare — urcînd !
O, nesățioasă de umbrel,
Subțire ca așchia cremenii —
Pasăre !
Din lacrimă te alegi ? Din cuvînt ?
Limbile focului-cîntec
Ne caută inima, plăpînda,
Cu neiertătoare, enigmatice lasere.

Unde să ne-ascundem, preabuno ?
Și, oare, de rugul — odată aprins,
Mai poți să te pierzi ?
Nebiruito-n văzduh,
Cu veșmint de cenușă,
Ce ape-nfloresc sub aripa ta,

Ce pădure de suflet și gînd, ce livezi !
Răsărituri și-apusuri de stea,
Ori de om — ți se mistuie-n gușă.
Catedrale de glasuri zidești
Cu fiece zbor.
De pe turlele albe pierdute-n țării
Te azvirli, spre plaiul adînc, tutelar,
Năzuind să cobori.
Unde cazi
M-aștept să se deschidă fîntină...

Cit pumnul de copil ești...
Eroică, neluată-n seamă, ființă.
În răscurile veacului,
Înfiorat de prădalnice vești,
Strigătul tău, statornic sub cer,
E pentru noi biruință.

Petre Ghelmez

Scriitorul și epoca

IDEEA potrivit căreia scriitorul trebuie să depună eforturi de a cunoaște epoca în care trăiește pentru a trece în opere concluziile la care a ajuns este justă. Căci dacă au existat epoci în care literatura n-a dat opere de mare forță, nu putem admite că au existat epoci neinteresante din punctul de vedere al scriitorului. Viața a oferit fără întrerupere materie creației. Viața nu poate fi învinuită. Epoca actuală conține aspecte ce pot genera opere de valoare. Timpul nostru implică mutații pe care le numim excepționale. Exagerăm considerându-le astfel? La un examen atent constatăm că nu atât realizările din sfera științelor (produse uimitoare în fond ale minții omenești) îl preocupă pe creatorul de valori artistice, cât situația omului cu partea ei de stabilitate și de mișcare, soarta individului și a colectivității, cu raporturile lor atât de complexe. Un gânditor român, într-o carte fermecătoare, a ridicat o problemă demnă de atenție. Nu se poate — scrie el — să nu fi existat, înaintea civilizației homerice, alte civilizații care să fi produs și în sfera ideilor monumente corespunzătoare realizărilor tehnice din acele vremuri (despre care există mărturii). În ce fel a gândit, cum a visat și la ce a reflectat omul trăitor cu mii de ani înaintea erei noastre? Documentele s-au pierdut, iar „amintirea” umanității s-a subțiat până la a nu mai reține aproape nimic. Cum arătau poemele elaborate acum trei-patru mii de ani? Care era „viziunea” artistului de atunci asupra realității? Când meditam la aceste lucruri, este justificat să ne întrebăm ce trebuie să facem noi, acum și aici, pentru a lăsa mărturii pline de miez despre epoca în care trăim. Nu putem fi liniștiți la gândul că s-ar putea să lăsăm un „gol” cu privire la care generațiile viitoare să-și pună fel de fel de întrebări! Se va spune că se scrie destul. Dar numărul mare de titluri nu înlocuiește mărturia adevărată. Nu cumva există și posibilitatea să lăsăm posterității doar biblioteci mute, opusculi voluminoase care să nu spună nimic despre noi cei adevărați? Interogația aceasta este pur retorică. Să facem, așadar, în așa fel încât peste vremuri să nu fie nevoie de o „arheologie spirituală” pentru a se ghici ce gindeam, ce simțeam, la ce aspiram noi. Acest aspect ține de responsabilitatea creatorului.

Dorința scriitorului este să fie considerat om al muncii. Așa-numitul atelier literar e o amenajare simplă. Scriitorul este proiectant, realizator, controlor de calitate, el își furnizează materia primă, tot el o prelucrează. Artistul e o „uzină” simplă ce oferă pieții produse de valoare. Rebuturile nu deranjează pe nimeni, atâta vreme cât sînt ținute în sertar. Este chiar un merit a rescrie la nesfârșit pagini în care perfecțiunea e ca un vis. Teama scriitorului de a nu apărea în public cu producții nerealizate este justificată: răspunde pentru fiecare cuvânt scris. Utilitatea muncii literare nu e pusă la îndoială de nimeni. Ce sînt bibliotecile, dacă nu niște redute de rațiune și sentiment? Ele constituie o forță parcă mai puternică decît toate munițiile stocate în depozitele lumii. Forța cărților e de o natură specială. Asupra pericolului stocării cărților nu se duc tratative nici la Geneva, nici la Helsinki. E drept că au fost incendiate cărți în piața publică. Să fie oare explozia produsă de cuvîntul scris mai puternică decît explozia unei bombe? Efectele exploziei cărții (în conștiințe) sînt mai puternice decît unda de șoc, emanația de lumină, radiația penetrantă...

SCRITORUL vrea să fie înțeles de contemporani. E sigur că lucrurile stau în felul acesta. Nici un scriitor n-a urmărit să nu fie înțeles de oamenii în mijlocul cărora trăiește. Relația dintre un creator și contemporani implică unele aspecte specifice. Cel ce **gîndește singur**, adică fără intermediar, își poate judeca greșit contemporanii. Poate pleca, de pildă, de la ideea că omul comun trăiește mai mult în fizic și mai puțin în metafizic, sau că interesul lui pentru artă e sporadic, în fine că el privește produsul artistic în perspectiva unei anumite utilități. Însă „gilceava” artistului cu lumea are dialectica ei. Creatorul, care e prin definiție un „original”, îl suspectează pe omul comun de lipsă de interes pentru viața spirituală profundă. Pe de altă parte, omul „cumsecade” îl suspectează pe intelectualul introvertit că umblă cu capul în nori și nu vede bine ce se întîmplă în viață. Cîtă drep-

tate are fiecare? E adevărul neapărat la mijloc? Nu cumva cel ce meditează asupra vieții interioare are deformația lui? Malebranche semnală chiar un pericol în raport cu excesul de psihologism: viața interioară este așa de interesantă, că dacă am da curs tentației ar trebui s-o scrutăm, exclusiv, în tot cursul existenței noastre. Orientîndu-ne spre interior, am fi supuși pericolului de a nu mai priza viața exterioară...

Scriitorul cercetează viața, pe care o și trăiește — acesta fiind un soi special de „cercetare”. Dar literatul cercetează și cărțile. Ordinea firească în care trebuie să așezăm aceste două surse este: întâi viața și apoi cărțile. Oricît am iubi noi lectura, oricît ne-am refugia în anumite momente în biblioteci, întâi viața și apoi cărțile constituie sursele inspirației. Cînd există tentația schimbării acestei ordini, e un semn că în mecanismul creației ceva nu funcționează normal. Între viață și cărți se produce o interesantă reacțiune. O carte-ți deschide mai larg ochii asupra unui aspect din viață pe care altfel l-ai fi neglijat. La rîndul ei, viața te „trimite” la raft îndemnîndu-te să întinzi mina, să scoți o anumită carte și s-o citești.

SCRITORULUI de azi viața de azi îi „spune” mai mult decît viața oricărei epoci trecute. Oricît de multe documente ar studia, oricît de bine ar cunoaște epoca lui Pitagora, a lui Brîncoveanu, a lui Caligula, a lui Cezar, a lui Tamerlan, scriitorul va simți totdeauna mai adînc fiorul care vine dinspre aspectele la care participă el însuși, al căror martor lucid se cade să fie. Un creator poate afirma că el e contemporan cu Empedocle sau cu Miron Costin, el va rămîne „mai” contemporan cu... contemporanii lui. Situația relevantă acum peste patruzece de ani de Mircea Eliade are filcul ei: scrii o carte cu titlul **Dostoievski sau Nietzsche**, dar personalitățile acestea sînt pure pretexte. Desigur, interpretarea trecutului este un capitol sublim al oricărei culturi. La noi, proza artistică, de ficțiune, s-a născut, într-un fel, prin desprindere treptată de istorism. E un adevăr că nuvela și romanul istoric sînt capitole de rezistență ale prozei noastre. Altfel vreau să subliniez aici. Că e greșit a face o preocupare prea apăsătoare din abordarea trecutului în literatură. A te orienta exclusiv către istoria veacurilor apuse e și un semn de îmbătrînire spirituală. Există în fond un „orgoliu” al prezentului, viața imediată cere să intre în artă pe poarta principală. E un privilegiu pentru literele românești a-i avea pe un Neculce, Cantemir, Heliade, Eminescu... Păreră în ora că se poate face educație doar cu literatura scrisă de Alecsandri, Coșbuc, Goga și de încă un număr de autori se cere serios amendată. Trecutul nu ne oferă nouă, celor de azi, derogări pe nici un plan. Gloria marilor volevozi, ca să dau un exemplu, nu poate substitui misiunile generațiilor de azi. Scriitorul poate folosi desigur documente de arhivă, e foarte important a pune în noi contexte hrisoave, vechi scrisori. Dar abuzul de arheologie trebuie descurajat. Scriitorul de azi trebuie să creeze el însuși, căci o literatură de cupoane este tristă. Un roman ce se bazează numai pe „topirea” într-o structură a unor documente, fără a oferi și suficientă creație, e esteticeste deficitar. Unde e viața, unde sînt situațiile noi? Întrebarea se mai pune și în alt mod. Noi, scriitorii de azi, ce **documente** oferim scriitorului ce va aborda genul istoric miine? Luăm pagini din cronicari, foarte bine. Luăm din Grigore Ureche, din Hasdeu, din Iorga. Dar din „cronicile” noastre se va putea „cita” în romanele anului 2050? Avem, prin urmare, datoria de a interpreta artistic realitatea imediată. Este capitolul cel mai onorabil pentru scriitor, atîta vreme cît realitatea e fantastică, miraculoasă, paradoxală, magică, alegorică, brutală, misterioasă... Literatura nu copiază viața și din cauză că nu poate face acest lucru! Cea mai proastă impresie o face reportajul introdus în proza de ficțiune. Nici „literaturii” nu-i stă prea bine în reportaj. De obicei, se spune despre o anumită literatură că e artificială. În realitate, nu literatura aceea e artificială, ci viața încorporată în ea.

Ion Lotreanu

ILEANA BRATU: Tinerețe fără bătrînețe (Galeria „Eforie”)

Considerații confortabile

■ **MOARTEA** înspăimîntă într-o mare măsură din cauză că omul și-o reprezintă ca pe o persoană dușmănoasă, ca pe-o ființă rea care atacă și distruge. Cei care pot să alunge această închipuire izbutesc să scape, măcar în parte, de frica morții. E drept însă că aceștia nu sînt mulți. Poeții au ilustrat din belșug personificarea morții, ideea morții ca persoană, cu înfățișare umană, cu purtare omenească. Ei au exprimat de altfel un sentiment foarte adînc, vechi desigur de cînd omul a început să gîndească. Realitatea morții este însă mult mai simplă, dacă o privim și o judecăm fără frică. Cum însă să alungi această frică, veche de cînd omenirea? Un mijloc ar fi raportarea la natură, așadar conceperea morții ca un fapt perfect natural, vizibil pretutindeni în natură. Ideea că moartea ar fi și altceva decît atîta se naște în mintea omenească drept urmare a ideii unei superiorități a omului asupra naturii, superioritate ilustrată între altele tocmai prin convingerea că moartea omului înseamnă altceva decît moartea întîlnită mereu și pretutindeni în natură. Este și acesta un rezultat al mindriei umane care nu se mulțumește să-și arate și să-și exercite inteligența și pricepera în supunerea naturii, în folosirea ei (e drept că și aici aceeași mindrie îl face pe om să se încreadă uneori mai mult decît trebuie în puterile lui, dar aceasta e altă chestie) — așadar omul nu se mulțumește numai cu atîta, ci vrea să-și arate și prin moarte superioritatea asupra naturii. Convingerea aceasta nu se întemeiază pe nimic adevărat. Ne complacem în minciuna morții, nu în adevărul ei. Poate că închipuirea că moartea are o personalitate după modelul omului ne este mai comodă, pentru că ne dă iluzia că fiind așa putem să înșelăm moartea, s-o întîrziem, s-o aminăm, să-i schimbăm drumul și chiar să ne apărăm de ea, așa cum facem cu un om rău, cu un dușman, om ca și noi. Această obișnuință de-a gîndi așa moartea este de multe ori, și chiar împotriva voinței noastre, mai puternică cu minciuna ei decît adevărul acestui fapt simplu care este moartea.

Sînt unii (și aici iarăși mai cu seamă poeții) care, potrivit altei vechi obișnuințe a omului, preferă încă și mai comod să considere moartea ca pe un punct de întrebare, misterios desigur ca orice punct de întrebare. N-ar fi aceștia mai aproape de adevăr dacă ar socoti moartea numai ca un simplu punct fără mister, la sfîrșitul unui text oarecare?

Alexandru Philippide

Dimensiunea etică

UNDEVA, pe la jumătatea romanului **Orgolii**, există un episod în care eroul principal își amintește cât de stăruitor l-au urmărit în tinerețe, până la obsesie, versurile acestea din Baudelaire: Ah! Seigneur! Donnez moi la force et le courage De contempler mon coeur et mon corps sans dégoût!

Ca o inscripție cu iradiere simbolică ele trimit către esența dramelor de conștiință înfățișate în roman, ba așa spune că își aruncă reflexele și mai departe, pe întinderile întregii proze a lui Augustin Buzura, toată însuflețind indivizi care caută în urma lor cu nădejdea, și cei „buni” și cei „răi”, că vor găsi, în viața pe care au trăit-o, în faptele pe care le-au comis, destule argumente pentru a putea privi, și a fi priviți și de alții, fără dezgust. Și în **Fețele tăcerii**, și în **Orgolii**, asistăm la mobilizarea de uriașe energii sufletești în scopul susținerii unor procese interioare care ținesc să justifice atitudinii, reacții, o anume înțelegere a lucrurilor cu efecte de tot felul asupra existenței mai multora. Mărturisindu-se, explicându-și unul altuia deciziile luate cândva, motivele ce i-au îndemnat să acționeze într-un anume chip în împrejurări la rîndul lor analizate în toate amănunțele, argumentându-și pozițiile îndelung și tenace, eroii lui Buzura speră adeseori să obțină izbăvirea de o apăsare ce-i consumă lăuntric. Fiecare năzuiește fierbinte să se facă înțeles de celălalt, asta însemnând **acceptat** de celălalt, chiar și în situațiile, frecvente la Buzura, cînd convorbitorii se află, ori s-au aflat mai de mult, în raporturi de adversitate împinse adesea pînă la dură înfruntare. Victimă și persecutor, sau fostă victimă și fost persecutor, își spun unul altuia **totul**, și nu expunînd numai fapte ci furnizînd explicații, căutînd îndreptățiri, dînd friu liber unui impuls al confesării de la care așteaptă efecte absoluitoare. Iată, în **Orgolii**, o scenă caracteristică: „Un singur lucru vreau să aflu, spuse profesorul, ca imediat să regret: atunci erai convins că sînt nevinovat?”. Întrebarea nu era dintre cele comode însă i se părea firesc că Redman să se fi gîndit la ea înainte de a se decide să vină și, din moment ce cuvintele o luaseră involuntar razna, se hotărî să-l asculte deși nu astea meritau discutate [...] Întrezărînd posibilitatea unui lung și **eliberator** (s.n.) dialog, Redman voi să se așeze, însă privirea aspră, poruncitoare a profesorului îl țintui iarăși locului. «Da, respiră **ușurat** (s.n.) Redman, însă nu aveam de ales, toate probele erau împotriva ta și-mi era frică. Am făcut ce mi-a cerut Varlam, convins că aveai șanse mai mari decît mine»...».

Invocarea de considerente tactice pentru a justifica răul făcut celuilalt desigur că nu redimensionează faptele, nu schimbă răul în bine, dar e de văzut în asemenea tentative aspirația către o formulă de eliberare morală. De altă nuanță este în **Orgolii** confruntarea dintre tată și fiu, ajunși în relație de criză tocmai din pricina inexplicării reciproce. Profesorul Cristian e neînțeles în manifestarea sa de Andrei, fiul său, și chiar suspectat de acesta de neonestitate, pentru că între ei se adîncise necunoașterea. Fiul anchetează pe cont propriu despre trecutul tatălui, al familiei, despre împrejurările ce au dus la moartea mamei, întrebînd vechi cunoscuți ai amîndurora, scotocînd scrisori, acte vechi etc., neajungînd însă totdeauna la mărturii leale. Reproșul adus tatălui vizează tocmai reținerea acestuia de a-i fi dat explicații: „Mi-ai ascuns trecutul tău, al ma-

mei, a trebuit să aflu de la alții adevărul...”. Dar adevărul aflat nu e unul al faptelor, ci o versiune tendențioasă dată de inși ca Redman, nedomoliți în ura ce i-o poartă lui Cristian. Acesta va trebui să se explice, să corecteze imaginea la care ajunsese Andrei, să îndepărteze suspiciunea („Trecutul? N-am nici un motiv să-l privesc cu teamă sau jenă, deși tu, Andrei, ai această impresie”), operație dificilă, psihic istovitoare dar neapărat necesară.

Din stăruința pe asemenea aspecte se alcătuiește dimensiunea etică a literaturii lui Buzura, spiritul ei de neînduplecată căutare a erorilor ce pot provoca, în contexte anumite, alterări dintre cele mai grave ale raporturilor umane. Dezvăluindu-le originea, sancționîndu-le neiertător, scriitorul promovează un rigorism moral transmis tuturor fibrelor prozei sale, resimțit nu doar în atitudinea față de evenimente și eroi, dar și în elementele de atmosferă și cadru. Culori puține, severe: alb, negru și nuanțele ce se obțin din amestecarea acestora; din cînd în cînd luciri tăioase, reci, de scalpel, întețind sugestia participării la o inflexibilă, și radicală, acțiune justițiară.

Desigur că acest spirit, — prin care prozatorul și-a impus de altfel prezența atît de originală în proza românească de azi, — acest spirit zic, poate determina și o anume simplificare a reprezentărilor despre om, restrînsă prea energic, uneori, la o unică dimensiune absorbantă. În astfel de situații eroii lui Buzura încarnează prea strict un principiu, o idee morală, pierzînd ceva în planul trăirii. Au nevoie să respire mai liber, și cred că nu vor putea acest lucru decît îndepărtîndu-se, intrucîtva, de traseele inițial fixate de creatorul lor. Romancierul este firesc să le acorde acest drept și de cîte ori o face reușita sa e deplină.

G. Dimisianu

S-A obiectat în legătură cu personajul principal al romanului că este exagerat de pozitiv. Privit în sine, examinat în chip izolat reproșul pare fără drept de apel. Desigur, profesorul Ion Cristian nu este cu totul lipsit de „pete” și de slăbiciuni. Din invinuirile pe care i le aduce inveniatul Redman, fostul prieten, ca și din propriile lui confesiuni se pot desprinde, lăsînd la o parte pornirea de a înfiera a unuia și scrupulele prea severe ale celuilalt, și cîteva, pare-se solide, capete de acuzare. **Orgolii** „de a se ști în frunte”, de a transa în chestiunile de conștiință cele mai delicate îl caracterizează în multe din împrejurările vieții. Astfel, Cristian își permite să „uite” pe noptiera soției sale, Stela, bolnavă incurabilă, exact cantitatea de morfină necesară acesteia pentru a-și putea scurta suferința. Nu pledează în favoarea eroului nici felul în care se căsătorise cu Stela, „suflîndu-i-o” pur și simplu amicului său. În timpul anchetei (fusesse arestat în anii '50) are unele ezitări (strict interioare însă) de atitudine (pag. 261) și trăiește o lungă clipă de panică: „frica oarbă, nestăpînită — își aminteste personajul — imi pietrificase la propriu organismul încît în acel moment chiar și un glonte ar fi ricoșat din mine”. S-ar mai putea invoca, probabil, încă două-trei fapte de aceeași natură, fără ca imaginea pe care ne-o impune despre sine eroul lui Augustin Buzura să

Trei opinii despre:

AUGUSTIN BUZURA:

„Orgolii”

Un monolog al

se modifice prea mult. În mare, profesorul Ion Cristian ne apare ca un bloc indestructibil de calitate, sudate printr-o excepțională forță a caracterului. Adevărul este că sînt puternic — recunoaște în finalul romanului personajul renăscut din „crizele” sale în fond iluzorii. Numai o gripă mă poate da gata! Dar, n-aș vrea, destinul ar rămîne decepționat: cine s-ar mai bate cu el? Învîgător prin abandonul adversarului? Și dacă nu mă va învinge gripa atunci un guturai sau chiar un infarct. Și, în mic, ar fi iarăși tragedie: cine s-ar mai război cu cancerul? De fapt nici nu știu bine la care cancer m-am referit. Toate formele pe care le cunosc, indiferent de etiologie, sînt foarte periculoase. Cancer, deci. Cine, neabătut, ar predica dreptatea și adevărul? Cine ar face prapad printre cei ce-și au ca scop unic în viață: să trăiască și să nu obosească? Și totuși, orice as spune, nu am de ales: atîta știu, atîta pot și sînt prea bătrîn să mă mai schimb”. Eroul romanului **Orgolii** este un erou în sensul propriu al cuvîntului. Un erou deopotrivă al inteligenței și al curajului. Profesor universitar, practician și cercetător, Ion Cristian, „o celebritate, un star al științei medicale”, „chirurgul de talie europeană” care „avea cărți, tratate, titluri științifice (și) ajunsese în Academie” este pare-se pe punctul de a descoperi leacul cancerului. Are în urma lui ani grei de laborator, de experiențe și

de eșecuri. E gata și de acum înainte, dacă va fi nevoie, să le continue pe unele, să le suporte pe celelalte. Acum, cînd șansa unei epocale descoperiri îi suride, munca științifică devine, explicabil, marea pasiune a profesorului Cristian. Se va retrage oarecum din „viața publică” (retragere de fapt aparentă), va refuza, în ciuda insistențelor unui grup de interesați, să ocupe funcția de Rector.

Un și mai mare erou se dovedește Cristian în planul curajului propriu-zis, de la cel al atitudinii politice la cel pur fizic. În vremea studentiei pariziene, în anii premergători celui de al doilea război mondial, își manifestase deschis ura față de cercurile de dreapta, reactivate de „modelul” nazist. În 1943 critică dictatura și ironizează pe führer chiar în incinta ambasadei germane din București (ostentativă libertate de expresie pe care o va plăti cu prețul unui stagiu în lagărul de la Tirgu-Jiu). După 23 August 1944 luptă ca voluntar pe frontul antifascist. Arestat în chip abuziv în perioada '50, Cristian își domină psihic și moral anchetatorul. „Asta nu-i om, e un monstru” — exclamă, exasperat, Varlaam, care se agită în zadar să descopere ceea ce nu există: punctul vulnerabil al prizonierului său. În fața călăilor lui, eroul adoptă o atitudine de sfidare enormă, titanică. „Era în mîinile mele și continua să mă insulte, să mă sfideze” — mărturisește, consternat, Varlaam, căruia încă

Gheorghe Istrate

Ritual

Lumina veacului răsare
dintr-o lumină și mai mare

izvorul încă-i rătăcește
cătîndu-ne în vreo poveste

dar basmele sînt răni frumoase
pe trupul timpului rămase

se-aude-n munții reci din spații
singurătatea unor grații

în labirintul lor prea rar
găsim eternități și har

cînd în oracolul erorii
se prăbușesc magneții orei

păstorul gindurilor noastre
întoarce singele din astre

Cită lumină se îngroapă
ne-mbrățișată de vreo pleopă !

Țărm

Corăbii stinse-n țărături se răcesc
pe puntea lor de pulberi mă așteaptă
lumina ta pierind din treaptă-n treaptă
ca resemnarea pasului regesc.

Îngheață luna-n mal ca o epavă
din care tu ai coborît puțin —
ne vom uni-n petala unui crin
prin care trec emoții mari de lavă...

Sonet

Stau iar la țărutul unui timp virgin
deprins cu fiara lui ce mă scrutează
de-a pururi singur îmi voi sta de pază
stăpin al armei mele cu venin

Dar lancea mea nu e decît o rază
pierind din torța unui heruvim
precum parfumul risipit de-un crin
pe stele-și prinde pulberea sa trează

Tot ce-a pierit incape să renască
frunzișul lumii naște anotîmp
de-atîtea chipuri care mă presimt
se zvircolește sufletul sub mască

Bolnav de visuri care pier și vin
adast la țărutul altui timp virgin

O pasăre

Eu port o pasăre pe trup
cu zborul ei crescînd m-astup

cu o aripă sui — cu alta
mi-apăs pe oase lacom dalta

ce-mi scrie-adine porunca vie :
rămînera-n copilărie

lumina lumii bate-n țărutul
sufletul meu pe care-l sfărîm

și care-ntîrzie mereu
în trupul unei păsări, greu.

Domnița Petri

Datornică

Să-ți fiu mereu datoare : îți datorez
de-s trează ;
inchid, străină, ușa, și îți rămîn datoare
cu jumătatea tristă de ochi care veghează
în somnul meu, căderea de păsări
călătoare.

Oprirea în ograda din jurul unei ore
cu nări tentaculare te bănuie, plătind
vechi datorii în aur și lacrimi de argint :
oprirea bucuroasă, mișcarea temătoare.

Să mai veghez pereții în lentă ferecare
pe cînd icoana vieții-mi de mult s-a fost
desprins,
cum tulburate ferigi pe dale s-au întins,
mărturisind vînzarea vieții pe culoare.

Nici nu e greu să fii nevinovată sare,
otrava ta cînd turme de plozi de mult
au lins.

Alergare

Ia-mă din vreme, am să-i zic,
uite, povara clipei devoră blindul minz
al ochiului

Pină la îndungatul cer din cearcăn
du-te cu mine, am să-i zic.

Împrejur, cîmpii pirjolite vom vedea,
am să-i zic,
hergheliile vor scădea în
toamna răsulării noastre
și maluri cu flori mucenice
arar vor intra în irișii nărilor noastre.

Ia-mă din cîmpia pintecului
mamei mele, am să-i strig,
am să-l rog dintr-o groapă de copită,
asupra căreia ploaia tatălui meu
a căzut toată noaptea.

Du-mă sub șaua murgului tău
nărăvaș
încotro va voi el,
încotro numai tu să-ți mai amintești
fața mea.

Floarea frigului

Floarea frigului incolțea în coasta casei.
Toate erau gata de somn.
Floarea frigului ruginea ziua în inimă.

Mireasma besmetică de trupuri,
covoarele greblau camera cu riuri de lină.
mireasma statornică fericea orele mici
din ochii icoanelor.

Se crăpa ușa, intra iarna goală în cămara
focului,

iarna albă și grasă.

Cădeau retezate degetele fragilelor
simțuri,

din irișii vineți
se adăpau cirezile mamelor vitrege.

Atunci lutul dintre podelele rare
cresta odăile nesfîrșite
ca un plug bun, roditor.

În unghere adormeau bănuelile,
în sobele mari, aidoma inimilor,
respirau nemuritoare întoarceri...

Însemna că se poate unul de altul
firele de păianjen să se atingă,
ucigîndu-se din greșeală,
din poftă,
într-o veșnică îmbrățișare de gheață.

Ion Lilă

Învăț ploaia și primăvara

Iarba întunecă fereastra la care stau
privind depărtarea

Înalte flori în sere veghează
Sunetul de flaut măcinînd zidurile
Pe o piele de urs alb învăț ploaia și
primăvara și simțurile
Și durerea organelor în care toba timpului
bate.

Îmbătrînim terifiant de moale, Șeherezada,
Atîrnă fructe uitate prin meri
Ca niște jucării dintr-o epocă barocă.
Trece vîntul pe străzile pestrițe ale orașului
Vîntul culege și crinii tăi.

Ora ceaiului

Toată ziua te-am așteptat prin stații de
tramvaic
Împreună cu poezii culegeam flori roșii de
sub roți.

După o ușă închisă poate fi o prăpastie
O fată frumoasă, un dragon, un balansoar,
un cuțit ucigaș, mama.

Luna strălucitoare este plină de privighetori
Balustrada scărilor este lustruită de atîtea
palme

Nuferii sînt confecționați la strung :
rămîne voluptuoasa izolare în ora ceaiului.

Pendul

Prin fumul ploii alergî, într-o gară.
Nu te așteaptă nimeni, privești pe fereastră
Trenul pleacă
Și pleci

Tu însuși mereu, mereu amăgindu-te cu o
imagine

Fără contur, fără nume
Și treci, mai aproape îți pare casa de care
te apropii

Deși ești sigur că nu ai pe cine să mai
întilnești.

Diabolic, numai trenul privește lumea prin
ferestrele sparte

Și trece de la o gară la alta ca un pendul
De la un timp nici nu mai oprește, ci numai
Fluieră lacom...

Pe pajiștea

Adinecurile mării
O cîmpie cu maci roșii
Acolo eu eram
Păstorul balenelor albe

O atît de mare liniște îmi îmblînzca spiritul
Din cînd în cînd
Cădea ușor

O corabie
Pe pajiștea de ape.

Iubito
Mușe ușor gleznele tale
Și gura mi se umple de faguri dulci
O, ce fericit eram,
Ce fericit
Cînd păstoream balenele albe.

Aceste culori coborâte în lucruri...

P RIMA culegere lirică postumă a Veronicăi Porumbacu*), o antologie riguros întocmită pentru „Cartea Românească” de Paul Georgescu, purtând cel mai simplu titlu: *Versuri* și însumând șapte inedite, pe lângă 50—60 de bucăți selectate din vreo 20 de volume care (bio-bibliografia ediției a fost întocmită de Paul Constantin) între 1947—1974 și-au urmat unul altuia, prima... „re-născere” cu publicul are loc după un an de la definitivă despărțire și de public și de lume a autoarei ce-și mărturisise: „Mormintul meu e-n ceruri nu arare”.

Acolo unde, în cartierul cimitirelor bucureștene, pe una dintre aleile unuia dintre țintirime, sub o placă de marmoră ca o filă de manuscris, peregrinul înfățișând săpat numele poetei ar încerca să așeze la balanțe și ceasul pietății ortografia unei lacrimi, el trebuie avertizat că ar plînge în cer: sub lespedeă funerară nu doarme nimeni. Decît simbolul, care după bine știutu-i chibernetism, interoghează și-n somn, e o insomnie a semnificațiilor.

De cugetat mai ales la acea Veronică Porumbacu resemnată — zice îngrijitorul antologiei — „să fie ea însăși după ce vreise să fie toți”. Însă o asemenea resemnare nu echivalează cu însăși personalitatea? Nefind cine și ce este, ce mai poți fi în poezie? Doar gimnastică, rictus, caricatură, deșeu. Poezia nu e o artă de interpretare și comentariu, ca să întonezi partituri străine. Ea are nevoie de propriu-i singe, nu de transfuzii. De aceea în avantajul poetei, chiar dacă se comiț infidelități de istorie literară și chiar dacă nu toate virtuțile evoluției sale compar, vor pleda mai convingător decît galopanții metri revoluționari, cîntecul său numai nostalgicele versuri de introspecție: „Astăzi sint singură ca un punct; Astăzi

*) Veronică Porumbacu, *Versuri*, Ed. Cartea Românească, 1978.

vorbesc violet; De ce-a trebuit să-mi dai tocmai mie / formă de fată?; Au obosit florile în păr / și-au coborît în lucruri; Prin mine trece soarele ca printr-o frunză; din glas / au căzut cuvintele; Mi-e frică de cuvinte: ziua / le cariază pe toate. / Mi-e frică fără culorile / descîntă noaptea. [...] Mi-e frică de noapte: să-mi cadă / bulgării de pămînt pe piept...” (Aceste culori coborâte în lucruri...).

Ce impresionant cifru, ce avertisment pătat cu nelămurit și-nmărmurire, ce desconsiderate mesaje precise dintr-o gramatică de dincolo de neguri, ce cod al secretelor terori stenografiate, ce instantanee conectînd misterul — să reauzi după numai un an premonițiile din acele cuvinte pe alături de care nu doar literatura de referință, critica, dar deopotrivă amicitia, deopotrivă lecturile celor fideli și — adesea — sentimentali au trecut în fond o! ca venind de la cine știe ce club al miopilor, în ritm neutru, denși de impecabile absențe, fără organ de permeabilitate, sub marile indiferențelor arc de triumf, de parcă n-ar fi fost vorba de nimic și îndeosebi vorba de moarte. Acum e însă firziu. Pavilionul cu umbre își resemnează murmurul. Umbrele reintră în eclesiaști, calmînd scrumul: „Cenușie, vorba, asfaltul, / leșia, ruinele, norii, / burnița toamnei / și eu”. Și totuși, pînă a nu fi tirziu, Veronică Porumbacu își cam transcrisese viitorul, făcuse punctajul, numărătoarea inversă și ordinea inversă, dubla contabilitate, radiografiase oarecum necunoscuturile. Cu un de-a dreptul incredibil alfabet, nota: „Înainte, vid. / Îndărătul meu, vid. / Nici un pas posibil. /.../ — Hei, m-auziți?” Sau: „o linie de fracție / între negru și negru; / o sîrmă de echilibrist / pe care calc, cu capul în jos”. Sau: „Alunec peste ramele-oglinzii / ca peste o balustradă, / fără ca trupul căzînd / să se aprindă / în văzduh”. Sau: „De ce îmi zboară din preajmă lucruri

rile / ca niște păsări, / fulgerîndu-mi fereastra și pierzîndu-se-n cer?”.

N-am auzit-o. Iar unii au și luat-o-n deridere.

Paul Georgescu — în evocarea sa, ce succede unor texte critice de G. Călinescu Maria Banuș, Nicolae Manolescu — remarcă reprimînd despletirile amintirii, somîndu-și durerea: „Ca mai toate ființele vitale era bîntuită de iminența morții, obsesie pe care prietenii o priveau cu ironie”. Cînd poezii se resemnează de la retorism și costumație, devenind simpli ca prundul rîurilor, modești ca lucrurile de toate zilele, dispensați de sofisticări, prudenți cu alegoriile pînă la parcimonie; cînd vanitatea de a-și narcotiza lectorii cu fasturi de limbaj îi părăsește în favoarea rigorii și maturității de expresie; cînd jocul s-a convertit în destin și cuvîntul în exorcism; cînd au abandonat figurația, ipostazierile și nu mai au ademenire pentru prestigii nici unui alt rol; cînd au și rămas (conciși aidoma axiomei) doar ei fără de ei și ei cu ei, finali asemeni începuturilor, atunci emfază, labilitate au suferit de mult relegarea, înșelările-s de prisos, iar audiența de o speță sau de alta a profunde lor voci nu mai contează și cu atît mai puțin ambițiile pustiului. Ce să mai flateze? În zgurile și ganga deșertului, răsundînd fără coincidență, față în față doar cu ceea ce este invizibil dar vede, imperisabil dar mereu destramă eoni, pod spre ceea ce nu mai acoperă, nu mai strălucește, nu mai înfrigorează și nu se mai asemeie cu nimic, atunci poezii dau seamă doar sensurilor. Și ei pot fi fantoșe amuzante ori împiedicate mersuri de care... se rîde. Cine rîde? În fond și grav, cine de cine?

Impalpabilă, furtivă, morganatică, brutală, aparență, agresivă, aeriană, poezia nu se naște pentru utilități. Ei, da! se poate ca unii să se facă bine cu libațiile sale. Ea vindecă. Ei, sigur! se

VERONICA PORUMBACU

Versuri

Editura Cartea Românească

poate ca alții să moară din licoarea aceea. Ori mistuții de sete lîngă fințînă. Ea îmbolnăvește. Inconcludente însă — atît primul, cît și al doilea rezultat. Crezuți sau nu, ironizați sau nu, luați ori ba în considerație, solitari, bătuți în cuie pe liră sau duși în alale amăgelnice, fie înțeleși, fie fluierați la scenă deschisă, — ce importanță să mai aibă, trecuți în supremul teritoriu, ceruți de tehnica jubilațiilor împietririi, pentru poezii, regia spectacolelor pierdute, melancolia trenurilor zvirlite-n aer, configurarea, preludiul și pulverizarea castelelor de nisip ori de nisip de iluzii? Acolo unde lecția operei și destinelor lor se confundă, radiațiile sale par mai mult decît elocvente: forează în fatalitate și vor îmbogăți mecanismul interpretării interpretărilor.

Veronică Porumbacu primise aplauze cînd poezia se purta cu dînsa ironic și a putut fi ironizată (chiar și de către prieten) cînd poezia avea s-o ia în serios. Ea a sfîrșit însă sus. În cel puțin două sensuri. De aceea lacrima care ar plînge-o, o plînge și omagiază în cer, unde „nu arare” și-a avut... nu mai completăm ce.

Ion Caraion

Două evocări istorice

C ARTEA lui Lucian Dumitrescu — inspirată de evenimentele din 1877 — nu este ceea ce se cheamă un roman istoric*). O lectură cit mai exactă — apropiată și de intențiile autorului — ne obligă să-i descoperim alte virtuți decît cele pe care un roman, atunci cînd își respectă condiția, ar fi trebuit neapărat să le aibă... O evocare istorică — și *Valea singelui* poate fi numită astfel — nu evoluează pe coordonatele unui roman propriu-zis. Nu vom găsi, deci, în cartea lui Lucian Dumitrescu nici personaje complex conturate (de existența cărora un roman adevărat nu poate face abstracție), nici situații de o mare bogăție și desfășurare epică. Evocarea, în perimetrul căreia se înscrie, deci, *Valea singelui* este mai apropiată poemului epic, — scopul ei fiind acela de a elogia, de a aduce „prinos de laudă” unui moment de covârșitoare importanță din istoria țării: cucerirea independentei, glorioasele lupte de la Plevna, din 1877. Moritul principal al cărții — în limitele formulei respective — este acela de a ocoli tonurile exaltate, grandilocvența. Există un fel de acoperire emotivă pentru fiecare cuvînt spus, o iubire simțită, nu numai afirmată pentru făuritorii independenței, de la comandant la soldat, dar, mai ales un interes real față de evenimentul descris. Autorul face vădite eforturi de a se apropia cit mai mult de eroii evocării sale, de a-i vedea dinăuntru și de cele mai multe ori în atitudini nefestive. Aspirațiile sale se identifică — din acest punct de vedere — cu cele ale pictorului Nicolae Grigorescu — prezent și el în carte — cel ce vrea să-i înfățișeze pe curcanii de la Plevna, „așa cum au fost ei”. Un război nu e făcut numai din marsuri festive, ci și din multă suferință, de vreme ce moartea sceră la tot pasul. Ambția prozatorului este aceea de a da narațiunii o cit mai mare concretete, de a o smulge oricăror tendințe de abstractizare, precum și unor clișee la care o ast-

fel de literatură apelează adesea. Ce gîndește un soldat, atunci cînd se află în focul luptei? Există un fel de „gîndire colectivă” a celor ce înfruntă moartea pe cîmpul de bătaie. Care sint deci resursele curajului, ce-l determină pe un luptător să acționeze într-un anumit fel, ce simte el în acele momente în care moartea îl înconjoară din toate părțile? Prozatorul încearcă, deci, să pătrundă în sufletul eroilor săi, în majoritatea lor țărani de la coarnele plugului care au îmbrăcat haina ostășască. Întă, de pildă, un țărancare îl privește pe Grigorescu desenînd: „Dumnealui scrie acasă. Ba nu scrie, plimbă așa și pe dincolo condeiul, trage doar linii, felurime de linii, întretăiate cu alte felurimi, le freacă pe alocuri cu degetul, de sub deget răsare un rotocol (soare să fie?) parc-ar fi un ceanun. ceanun și e, jur-impresur nu-s raze, miini sint, nu se vede ale cui, dar se întîlnesc, aici pe buza ceanunului, sgrunțuroase, numai noduri, iți vine să strigi: «Săru'mina taicule»...” Chiar dacă este vorba despre o carte fără personaje propriu-zise, citeva „crochiuri” — trase din fuga condeiului, dar cu o mină fermă — rețin atenția: al lui Grigorescu, „meșterul”, al „doctorului” Davila, al severului general Cernat.

Astfel de cărți se adresează în primul rînd tineretului, valențele educative sint ușor de observat. Dar o astfel de literatură educativă — din care notele false sau stridente lipsesc — este necesară și e datorită criticii să o semnaleze.

F LORIN BĂNESCU ne propune o călătorie în trecutul Banatului**). Autorul pornește de la datul istoric certificat de document, intenționînd să ne dea cronica „romantată” a unei așezări bănățene greu încercată în acele timpuri, de vreme ce conflictul între stăpînirea austriacă și cei oprimați n-a cunoscut nici o clipă de acalmie, răbufnînd mereu în lupte cumplite și sîngeroase. E o poveste sumbră și în același timp nu lipsită de grandoare: povestea unor țărani aprigi, hotărîți să lase la nevoie plugul și coasa și să apuce flinta; libertatea este cel mai de preț lucru pentru ei, de dragul acesteia sint gata să-și

sacrifice liniștea și odihna. Să aleagă drumul codrului, cînd o altă soluție nu se află și să se facă „lotri”!... Nu sintem, însă, nici de data asta, în fața unui „adevărat” roman istoric. Autorul încețează la un moment dat, să facă muncă de reconstituire istorică, narațiunea „alunecă” pe nesimțite, imbrăcînd fastuoasele poadoabe ale legendei, „imprumutînd” epusului popular tot mai multe elemente. Bineînțeles că faptele istorice reale nu sint în acest fel adumbrate ori escamotate; din contră, toate aceste „adausuri” nu fac altceva decît să ofere narațiunii pregnanță, făcînd-o, totodată, mai convingătoare. Destul de monotonă, atîta timp cît se păstrează în limitele documentului cărturăresc, povestirea se animă pe neașteptate, de îndată ce i se adaugă o aură de baladă sau de legendă. Întă de ce, poate, cea mai frumoasă scenă din întreaga carte este cea a nunții „tîlharului” Mi-ai, nunță tinută în mare taină și în miez de noapte, cu „lotrii” coborîți din codru, pe furis, fără să prîndă de veste ocîrmuirea, trîgînd cu pistoale, de bucurie, în luna de pe cer. Un Fănuș Neagu bănățean ni se relevă a fi Florin Bănescu în aceeaș foarte frumoasă descriție a nunții, în care elementul fabulos, de sorginte populară, nu este greu de observat: „...feciorii au furat fetele de sub prunii și merii din grădina, alergau pe uliță pierzîndu-și cușmele, cine stătea să leculeagă, fetele își fluturau poalele înfoiate peste troiene, muierile ațîțau focul în vatră, bărbații se luptau virtos cu răchia în care se afla ascuns soarele toamnei, bătrîni, mai înțelepți, își căutau loc în

*) Lucian Dumitrescu, *Valea singelui*, Editura Militară, 1977.

**) Florin Bănescu, *Ierni peste tei*, Editura Eminescu, 1978.

Istorii

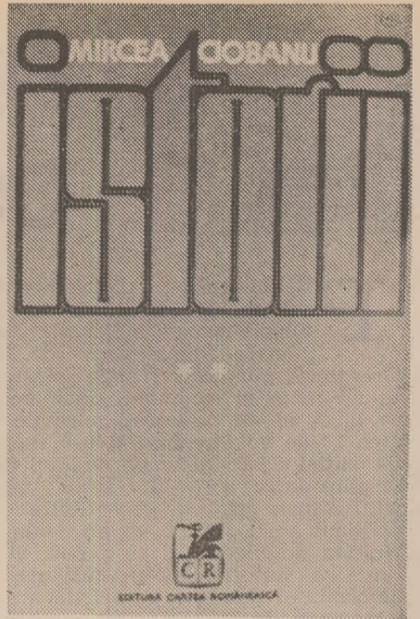
ROMANUL, amplu, ciclic, în mai multe volume, revine în actualitate după două decenii de dizgrație: prin **Vinătoarea regală**, **Cartea Milionarului**, **Ucenicul neascultător**. În această serie trebuie să includem și **Istoriile** lui Mircea Ciobanu, la al doilea volum acum, din, probabil, trei sau patru. O explicație a faptului s-ar putea da, însă ea ar depăși obiectul unui simplu articol. Mă voi mărgini să spun deocamdată că noul roman ciclic — cronică de familie, alegorie politică, frescă a unui teritoriu imaginar, — regăsește aspirația de totdeauna a romancierului către cuprinderea totalității realului, către posesia magică a lumii, fără a regăsi și măreția calmă și ordonată a eposului clasic. Fragmentarismul este lucrul cel mai izbitor. Realitatea e asediată din mai multe părți deodată: dar care romancier modern ar crede că ea se lasă vreedată cuceririi? O singură oglindă nu ajunge spre a da o idee despre realitate, e nevoie de nenumărate unghiuri de reflecție; și ce nu mai poate face un singur observator, exterior și privilegiat, ca un paznic de far, încercă să facă mai mulți martori, interiori și aparent întâmplători. Însă, spre deosebire de observator, martorul e totdeauna **situat** față de evenimente și vine o clipă în care, ca naratorul **Ciumei** lui Camus, el trebuie să se recunoască drept unul dintre personaje. Poziția aceasta, Camus o dezvăluie fără echivoc în romanul său cu mult înainte de a se ști cine e naratorul: „Dar porțile o dată închise, își dădură seama că erau toți, cu **povestitorul** cu tot, prinși în același sac, și că trebuiau să se acomodeze”. Acomodare care înseamnă să nu mai poți să scrii **istoria**, ci doar **istorii**. (Stendhal o știa, el, foarte bine), în care fiecare povestitor își are locul printre personaje, căci fiecare personaj poate deveni un povestitor. Așa se întâmplă în romanele lui Ștefan Bănulescu, G. Bălăiță, D. R. Popescu. În **Istorii**, povestitorul rămâne, e adevărat, unul singur, deși el însuși e mai curînd un cronicar ce s-a informat științific despre evenimente (pe care ține

să le expună cît mai sistematic), decît un creator absent și impersonal. „Cum am mai spus” sau alte formulări de acest fel, întrebări retorice și mărturisiri („Cea mai bună dovadă că zidarul și-a ales zadarnic tăcerea e faptul că **noi înșine** am vrea și nu prea să desțănuiam cauza mai sus pomenitei lui neîncrederi. O facem, cu toate acestea, ca pe o datorie”) îl implică mereu și n-ar fi exclus, ca la sfîrșit, asemeni personajului din **Ciuma**, să iasă în avanscena și să declare: „Această cronică se apropie de sfîrșit. E timpul ca doctorul Bernard Rieux să declare că este autorul ei. Dar înainte de a povesti ultimele evenimente, ar vrea cel puțin să-și justifice intervenția și să facă să se înțeleagă de ce a ținut el să adopte tonul naratorului obiectiv”. Justificare nu neapărat obligatorie, însă demnă de luat în considerare.

Ca și în primul volum al **Istoriilor**, și cel de-al doilea conține trei povestiri: simetria volumelor pare deliberată. Și, din nou, episodul mijlociu, este superior celorlalte. „Cronicarul” se află aici în largul său, evocînd același mediu negustoresc, mahalagesc și bucureștean de după 1920, din a doua parte a volumului anterior. Au trecut cîțiva ani de la nunta Mariei Dulescu cu sobarul Martin Cunt. Tîna femeie, nu se știe de ce decepționată, s-a întors acasă și a găsit înțelegere mai ales la bunica ei, Logofeteasa, moașă fabuloasă, probabil personajul cu adevărat excepțional al întregului roman. Iancu Dulescu e pe cale să se ruineze. Umilit de creditori, se întoarce într-o zi acasă și, ca să uite, se pune pe cheful. Ferecă ușile circumei, plină de obișnuții locului, desfîndă butoaiile cu bere și așterne pe frigăre ultimele rezerve de carne din beci. Ospățul pantagruelic durează o zi și o noapte și este o capodoperă de fantezie și observație. Profitorii sînt apoi alungați cu biciul, ca fariseii din templu, de către Logofeteasa, care cumpără circiuma în stare de faliment și o pune pe numele Mariei. La fel de remarcabil este și ceea ce urmează. Logofeteasa scoate pe Maria din apatie, luînd-o cu sine la nașteri, dar nu înainte de a-și fi expus profesia de credință, într-un lung monolog despre iubire și procreație, superb poem în proză. În peregrinările

lor, cele două femei cunosc viața mahalalei bucureștene: penibilă și fermecătoare, locuită de oameni cu ambiții de îmbogățire, dar care știu să trăiască, austeri și risipitori, meschini și sublimi. Mesele sînt parcă mereu pline de bucate, paharele aurii strălucesc, un duh muntenesc de nestingherită voioșie plutește peste capetele pețitoarelor, mirilor și oaspeților. Mircea Ciobanu este mai ales un neegalat evocator al pitorescului acestei lumi, pregnant încă din celălalt volum, în tradiția lui Mateiu Caragiale, G.M. Zamfirescu și Eugen Barbu. Ceea ce trebuie însă precizat este că pitorescul, culoarea, trivialitatea sînt pe nesimțite înnobilate de o anume solemnitate: sub larva asurzitoare a acestei lumi pestrițe descoperim tiparele unei existențe aproape biblice, efemeritatea aparentă își reveală durată profundă și neschimbătoare. Trivialitatea e transfigurată poetic, scena însăși se metamorfozează, zidarul Togan și fragila Ahvați seamănă cu Adam și Eva iar gemenii lor...

Pașaje frumoase găsim și în celelalte două mari capitole: casa Mavrichi, dărimarea culei de la Mostiștea, tineretea lui Palada, lunga vară a secetei. Romanțierul însă adoptă aici o perspectivă diferită, căci toate fac în fond parte dintr-un fel de retrospectivă a lui Gheorghe Palada (bătrîn, acum), chinuit de insomnie, într-una din nopțile de după revelionul cu descrierea căruia a început romanul. Moment al bilanțului, „singura noapte de întîlnire cu sine însuși” a personajului. Întrebarea este dacă unui om ca Palada îi este dat vreedată să se întîlnească cu sine: să se autoanalizeze. Unele episoade sînt prezentate liniar și obiectiv (moartea tatălui și lichidarea moștenirii), altele au un accent subiectiv pronunțat, ca și cum „vocea” ar fi a lui Palada însuși (dărimarea culei). În fine, naratorul introduce la tot pasul elemente de care personajul n-a avut cunoștință. Cronicarul își asumă în felul acesta răspunderea ingrată de a elucida o psihologie, de a motiva sentimentul de frustrare amară care-l stăpînește pe Palada. Sînt evident (și stilistic) mai multe registre deosebite. Cred că impresia de artificialitate provine din reușirea lor nefirească într-un fel de confesiune indirectă. Stilul analizei e infe-

rior peste tot în **Istoriile** stilului epic. Mircea Ciobanu e un extraordinar pictor al moravurilor. E un artist și un stilist, dotat cu un teribil ochi pentru detaliul colorat ori sordid, pentru existența elementară ori instințială. Ce extraordinară pagină scoate din observarea bunăoară a vieții cotidiene sub unghiul unei masticății continue, aproape bestiale, al sudorii, febrei și somnului! Căci el vede specia mai bine decît individual. Personajele lui nu au deobicea subiectivitate psihologică: sufletul lor e interesant generic, nu individual, ca un depozit de locuri comune. Și Iancu, și Logofeteasa, și Ahvați, și geambașii, lumpenii, cămătarii ori misiții trăiesc senzorial, nu moral. Desigur, Gheorghe Palada este mai complex decît toți, sub acest raport, dar nici el nu se lasă explorat psihologic. Acea singură noapte a întîlnirii cu sine seamănă a artificiu literar: Palada însuși nu poate fi decît orb la modificările din interiorul său. Și, dacă ele există, fiind vorba de un om prea sigur de el însuși, activ, energic, vital, ar trebui să le resimtă fiziologic, nu, psihologic. Un Palada bătrîn, cu forțele în scădere, fără autoritatea dominatoare de altădată — acesta i-ar fi în definitiv destinul. Amărăciunea rății către care autorul ne conduce nu aparține tipului de personaj cu care, tot el, ne-a deprins. Căci Palada și-a trăit din plin viața, însă imaginația i-a lipsit; iar psihologia e totdeauna chestiune de imaginație. Oamenii prea activi nu se contemplă pe ei înșiși.

Istoriile este romanul unui remarcabil artist.

Nicolae Manolescu

Mircea Ciobanu. **Istorii**, II, Ed. Cartea românească, 1978.

EMMA BENIUC

dacă — sau tocmai pentru că — dificil. Proza clasică franceză, dar mai ales cea rusă, din care a tradus, precum se știe, un mare număr de lucrări de primă mînă, constituia domeniul său predilect în conversația pe teme literare; eminentemente severă în aprecieri și considerațiuni, însăși fizionomia — stranie, fascinantă de altminteri — căpătase un aer de tensiune dramatică, de luptă lăuntrică, ceva patetic și decisiv, făcîndu-te să te întrebi cum ar fi arătat dimpotrivă, destinsă de hohotul sincer, exuberant. Această natură energetică, aspră cu sine și cu ceilalți, lăsa să transpară în rîstimpuri — extrem de rar, fatalmente, pentru martorul accidental — nebănuite resurse de căldură și solicititudine, pentru copii, de pildă, copiii altora, firește, căci ei nu i-a fost dat, pentru un om nevoias, pentru un ciine de curte sau de pasaj...

Mă gîndesc cu mîhnire că s-ar fi putut bucura de viață pe deplin, putea fi un spirit luminos, fericit — și am sentimentul că ea, în primul rînd, și-a refuzat-o, cu o bizară bună știință. A plecat irevocabil, măcinată de un rău fără leac, cruda, blestemată maladie a secolului; a plecat în tăcere, cu aceeași obstinație absolută pe fața subțiată de chin.

Puțin mai devreme, a reprimat prin mesajul de adio ideea obișnuitelor vorbe sau armonii de doliu la cîmpăniul său. Aceste citeva rînduri nu sînt, deaceia, decît un gest dezolat, tardiv, neputincios.

Dan Deșliu

● Emma Beniuc s-a născut la 24 aprilie 1917. Licențiată la Institutul „Maxim Gorki”, a fost, între anii 1950—1955, lector de limbă rusă la Universitatea din București. A încetat din viață miercuri 29 martie 1978. Din numeroșii autori pe care i-a tradus în limba română: Balzac, D. Bednii, Brecht, M. Bubenov, Dostolevski, Faal, Feuchtwanger, Gorki, Hemingway, N. Hikmet, Iacobson, A. Korneciuk, Kaverin, L. Leonov, A. Marshall, Maurice, B. Romazov, M. Șatrov, Simonov, Selin, I. Turș.

● **PRETIMPURIE**, ca toate plecările fără întoarcere, stîngerca Emmei Beniuc mi-a stîrnit un val de gînduri amare, dincolo de tristețea faptului în sine.

Am cunoscut-o, probabil, cu vreo trei decenii în urmă, în casa lui Mihail Sadoveanu. Ne-am întîlnit sporadic, de-a lungul vremii, îndeosebi în ultimii ani. Pietoni singuratici în zona verde sau veștedă din preajma Herăstrăului, fără să fim apropiați — ea însăși ar privi cu un fel de surprindere, de-ar mai putea, rîndurile de față — s-a întîmplat să schimbăm uneori impresii, reflecții, observații despre oameni și cărți. Structură strictă, inflexibilă, își susținea întotdeauna cu tenacitate punctul de vedere, ceea ce n-o împiedica să fie, în genere, un interlocutor agreabil, chiar

„Frumosul românesc”

(Editura Eminescu, 1977)

● **ANTOLOGIA** alcătuită de Ioan și Florica Șerb, apărută la Editura Eminescu, în seria **Permanențe-Perspective**, cuprinde, în ansamblu, texte importante, referitoare la modul în care se configurează acest domeniu pe sol național. Grupate în opt secțiuni și prefate cu competență de Dan Grigorescu, scrierile respective, aparținînd aproape toate unor autori de înaltă mărime în cultura noastră modernă și contemporană, se constituie, în primul rînd, într-un amplu reflector asupra creației populare românești și a înțeleșurilor ei artistico-filosofice. Însă, nu numai asupra acesteia, căci sinteze precum cele încercate de Octavian Goga, Vasile Pârvan, Mihail Ralea, Tudor Vianu, Lucian Blaga, Al. Philippide, Edgar Papu și alții bat către zări mult mai cuprinzătoare. Ele marchează, de altfel, împreună cu altele citeva, amplitudinea maximă a antologiei propuse de Ioan și Florica Șerb, în cadrul căreia textele se grupează apoi, firește, pe citeva linii de forță. Astfel, definindu-se sfera, motivele și viziunea pe care o propune frumosul (popular) românesc (secțiune ilustrată prin scrieri de Iorga, Ovid Densusianu, Blaga, Vianu, Nicolae Mărgineanu și Edgar Papu), se trece la punctarea frumosului naturii. Aici, alături de scrieri exegetice, se introduc dintr-odată, ca și în secțiunea următoare, dedicată **frumuseților patriei**, și citeva texte populare ilustrative, de care însă nu era absolută nevoie.

Se relevă, în continuare, prin scrieri de G. Călinescu, Constantin Brăiloiu, Dimi-

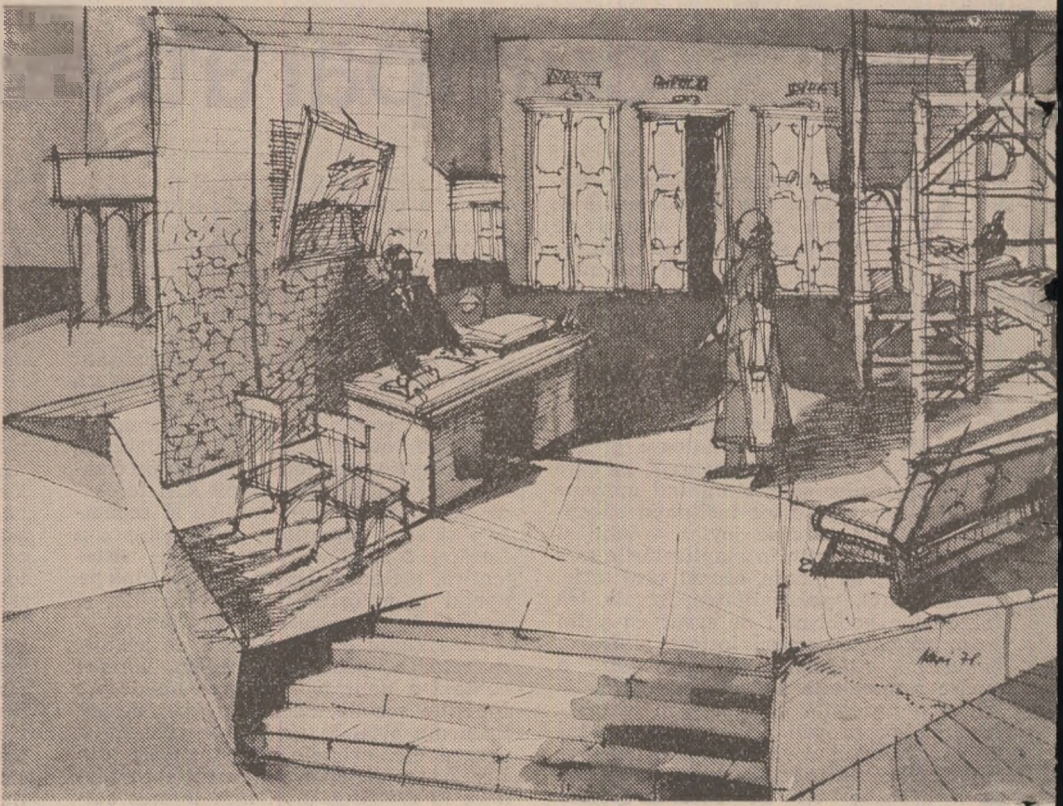
trie Caracostea, Mircea Eliade și Mihai Beniuc, „miturile fundamentale românești”, după care este examinat modul în care schițează **poporul frumosul uman și cel moral, frumusețea înțelepciunii și, în final, frumosul artistic**, cu subdiviziunile privind **arta literară, frumosul în artele plastice și în muzica populară**.

Sigur, cartea ar fi fost și mai convingătoare și utilă, dacă editorii ar fi dat o bibliografie orientativă, pentru fiecare secțiune, astfel încît, măcar prin intermediul ei, cititorul să fi fost avertizat că s-au pronunțat și alții (inclusiv o seamă de specialiști străini) asupra unor aspecte fundamentale ale domeniului investigat. De asemenea, titlul cărții — **Frumosul românesc în concepția și viziunea poporului**”, pe lângă aerul său oarecum pleonastic și, de aceea, bombastic, e neconcordant cu substanța ei, intrucît între coperti sînt **exegeze asupra acestei viziuni și concepții și nu produse populare ilustrînd viziunea și concepția**... Punînd la îndemîna cititorului și citeva scrieri mai puțin vehiculate, antologia vine să contureze un alt perimetru al esteticii și teoriilor culturii populare românești, indispensabil în debaterile de astăzi de la noi. Scrieri de Alecsandri, Eminescu, Delavrancea, Goga, Sadoveanu și Alexandru Philippide, de Iorga, Ovid Densusianu, Ibrăileanu, Ralea, Caracostea, Blaga, Călinescu, G.M. Cantacuzino, Constantin Brăiloiu, Mircea Eliade, Edgar Papu, Ovidiu Papadima, Ovidiu Birlea și alții, impun prin viziune, erudiție, putere asociativă și disociativă, prin calitatea expresiei și forța de a surprinde specificul frumosului popular românesc, atît în cadrul culturii noastre în ansamblu, cît și, uneori, în al celor străine.

Seria amintită a Editurii Eminescu dobindește un plus de relief și de consistență, tinzînd a se închea într-un corpus de sinteze antologice pe idei, momente și fapte artistice caracterizatoare pentru gîndirea estetică și literară românească și pentru etapa la care aceasta a ajuns.

George Muntean

BUTELIA

PERSONAJELE :

HIRTOPEANU – petiționar

CLEANȚU
PERTACHE – inspector
BOBORELU

CUDALBU
ȘUȘORCĂ – funcționari
CHIȚU

(Funcționarul superior Cleanțu e la birou, solicitantul Hirtopeanu intră.)

INSPECTORUL CLEANȚU: Pofitim, tovarășe. Luați loc. Vă ascult. Care e problema?
HIRTOPEANU: Tovarășe inspector-general-șef, chestiunea este...
CLEANȚU: Ați mai fost aici, mi se pare!?
HIRTOPEANU: Da, am mai fost. De multe ori. Nu erai d-voastră aici. Era altcineva.
CLEANȚU: Ihm! Vasăzică...
HIRTOPEANU: Problema e, ca să zic așa, cunoscută. S-a făcut un dosar mare. De-acum 14-15 ani. Este vorba despre...
CLEANȚU: O secundă, vă rog: spuneți-mi, ați fost sus, la foruri? D-voastră personal?
HIRTOPEANU: Am făcut un demers, da, sigur. Am făcut chiar mai multe.
CLEANȚU: Nu, dar acum cităva vreme. În ultimele două luni.
HIRTOPEANU: Da, sigur, am întreprins ceva... Am văzut că nu se rezolvă.
CLEANȚU: De unde știți că nu se rezolvă? De unde știți că n-am avea intenția să rezolvăm?
HIRTOPEANU: Am văzut că trece vremea...
CLEANȚU: Dar nu sintetizați numai d-voastră cu probleme! Mai sint și alții, tovarășe!
HIRTOPEANU: Totuși, după 14-15 ani...!
CLEANȚU: Noi sintem aici ca să rezolvăm. De-aceia am fost puși aici.
HIRTOPEANU: Dar și înainte...
CLEANȚU: Eu nu știu ce a fost înainte. Ce au făcut tovarășii dinainte, cum au rezolvat. Probabil că dacă erau mai operativi erau și astăzi în funcție aici.
HIRTOPEANU: Ei m-au asigurat...
CLEANȚU: Ii privește pe ei, nu pe mine! Noi am venit aici să aducem un spirit nou în acest sector de activitate. Și de-aceia nu cred că ați făcut bine că v-ați plins, sus, înainte de a ne cunoaște, de a lua contact nemijlocit cu noi.
HIRTOPEANU: Eu am vrut să viu la d-voastră, m-am și înscris pe lista de audiențe, de mai multe ori, dar niciodată nu am ajuns până aici.
CLEANȚU: Probabil că au fost și alte sarcini, nu sintetizați numai d-voastră tovarășe, problemele sint multiple. Vedeți că acum când am putut să vă primesc, v-am primit. Dar nu trebuia să vă plingeți. Mai ales la Comitetul Central. Comitetul Central are atâtea alte probleme, de un ordin mai complex! Probabil cunoașteți și d-voastră, aveți cunoștințe acolo.
HIRTOPEANU: Eu... tocmai...
CLEANȚU: Mă rog, să trecem la obiectivul d-voastră. Nouă așa ne place aicea, să fim operativi. Să nu facem prea multă vorbărie. Și bineînțeles să nu ocupăm nici prea mult timp. Fiindcă mai sint și alții afară care așteaptă.
HIRTOPEANU: Da.
CLEANȚU: Vă ascult. Deci, ne-am înțeles: concis, la obiect. Vă ascult.
HIRTOPEANU (ezitând): Chiar așa de concis n-am să pot fi, pentru că de atîta timp... 14-15 ani...
CLEANȚU: Mă rog, veți fi cit veți putea. Eu n-am pus o limită. Eu v-am atras numai atențiunea, tovarășe, ca să nu furăm din timpul altora.
HIRTOPEANU (se face roșu): Eu nu cred că venind aicea mi-am propus să fur timpul cuiva. Mai degrabă mie mi s-a furat timpul pînă acum. Am fost purtat pe drumuri de la Ana la Caiafa, și dacă nici aicea nu-mi găsesc acuma satisfacția sint în stare ori să mă duc pînă sus de tot, ca să văd dacă mai există dreptate și înțelegere, și dacă și noi, oamenii de rînd, putem să ne exprimăm doleanțele noastre sau, mă rog, ideile pe care le avem, ori atunci poate că nu e loc pentru noi și va trebui să ne gîndim să ne luăm...
CLEANȚU (îl intrerupe): Tovarășe, te rog să te liniștești și să-mi expui problema. Eu am carnet, toc rezervor, și-ți promit solemn că vom face tot ce depinde de noi ca, dacă ai dreptate...
HIRTOPEANU: Bineînțeles că am! Și de 14 ani...
CLEANȚU: Tovarășe! Tovarășe Hirtopeanu! Hai să mergem punct cu punct, să luăm cererea d-tale și s-o analizăm. Să nu facem vorbe. Fiindcă cu vorbele nu

ajungem departe. Și pierdem și timpul. Nu numai pe al nostru, ci și pe al celorlalți tovarășii, care stau afară, și care au un drept egal cu d-ta, prin Constituția pe care toți am votat-o.
HIRTOPEANU: Bine, dacă nu vreți să mă ascultați și-mi puneți din nou bariere, eu mă duc. Și o să rezolve Conducerea, așa să știți!
CLEANȚU: Fără amenințări, te rog!
HIRTOPEANU: N-am spus c-o să vă dea afară. Am spus c-o să rezolve. N-am spus nimic mai mult decît atît. O să rezolve toate aspectele problemei mele. De care d-voastră n-ați vrut să țînți seamă. Măcar că aveți dosarul meu aicea, și memoriul meu aicea! Și nu un memoriu, ci mai multe!
CLEANȚU: Tocmai că vrem să ne ajuți d-ta să desprindem esențialul. Dar dacă d-ta preferi să polemizezi și să ne ameninți...
HIRTOPEANU: Da, așa prefera! Să vină oameni care să stea de vorbă cu noi, să ne asculte! Crezi că e iniția oară că vin la unul ca d-ta? Încă d-ta ești mai politicos sau, mă rog, faci pe principialul, dar alții s-au purtat bătărăn, tovarășe, așa să știți! Se uitau la mine ca la un dușman. Unul mi-a și spus că sint dușman de clasă! Pentru că bunicul avea un nenorocit de cazan.
CLEANȚU: Ce cazan?
HIRTOPEANU: Un cazan de fier boștină. Și din cauza asta eu nu mi-am putut obține ani întregi nu dreptatea, că nu lupтам pentru mine, dar măcar un pic de ascultare! A spus unul „dușman de clasă”, gata, cu asta m-au potcovit cinci ani. Au trimis și în anchetă să vadă adică ce învîrt. Mai lipsea un pic și mă umflau. Cunoașteți și d-voastră, ați trăit anii ăia. Cînd am scăpat de ei mi-am zis: bine că trăiesc, era cît p-aci să-mi facă reabilitare post-mortem. Și atunci mi-am lărgit imediat ideile. Pentru că plecasem de la un fapt concret, practic. Însă pe parcurs am fost captat de dorința de a face cit mai mult. Atît pentru țara asta, cit și pentru alți atîția oameni, care suferă, — atîta omenire. Eu am dorit, și doresc, ca omenirea întreagă să se îmbunătățească în condiția el morală, nu știu dacă mă înțelegeți. Eu vin la d-voastră pentru că de 14 ani, poate 15, am descoperit niște mecanisme de comportament uman, care pot fi ameliorate, optimizate.
CLEANȚU: Eu am înțeles că d-voastră aveți o invenție, tovarășe. Sau cam așa ceva. Un lucru tehnic, de laborator.
HIRTOPEANU: Da, așa am început. Lucram la niște experiențe piezoelectrice, pe vremea aceea mă ocupam și de partea teoretică, numai ulterior am devenit realist, și apoi am fost vîrșat în economie.
CLEANȚU (derutat): Și propunerea d-voastră care este?
HIRTOPEANU: Păi sint mai multe propuneri. Am plecat de la un dispozitiv de ambalare asincronă a cuplului-motor.
CLEANȚU: Cu alte cuvinte, lucrați în electrotehnică.
HIRTOPEANU: Da... bineînțeles...
CLEANȚU: De ce nu spuneți așa de la început și ne faceți să pierdem atîta timp, plus discuții colaterale? Deci, aveți de brevetat un dispozitiv...
HIRTOPEANU: Nu, el a fost brevetat. A fost brevetat, însă e o chestie cu cîntec.
CLEANȚU: Ce cîntec?
HIRTOPEANU: Eu l-am comunicat atunci tovarășului Iosipescu, care era în cabinetul tehnic, dinsul a analizat, apoi mi-a spus: — Hirtopeanu, nu e complet. — Dar ce mai trebuie? — Mai sint niște lucruri de care n-ai țînut seama. — Zic, lăsați, trimiteți-l așa cum este. — Da, dar nu putem pune avizul. — Zic nu-i nimica, mă duc eu cu el în dinți la tovarășul inginer-șef Braghină. — Cîr-mir... Nimic, m-am dus, pe urmă am fost și la oficiu, s-a înregistrat, bună ziua, am stat un an, doi, nu se mișca nimic. M-au învățat unii: vezi mă că te lucrează pe din spate, în timpul ăsta îți fac figura și lese altul înainte, tot pe ideile tale. Întîi n-am crezut, pe urmă am prins mișcarea: Braghină avea un nepot maistru în secția doua, unul Urmuzică, un tămîtos; și ăsta în orele libere stătea pe proiectul meu pe care-l copiase, și s-a dus cu el mai sus, eu n-am putut dovedi, căci dosarul meu stătea în loc. Vine Iosipescu și zice: — Păi, de ce ai luat, mă, ideile lui Urmuzică să le dai ale tale? — Ce idei, domle, de unde idei la Urmuzică? — A lucrat cu mine, zice, și le știu.

CLEANȚU: Tovarășe Hirtopeanu! Te rog mai scurt.
HIRTOPEANU: Mai scurt e că pînă la urmă a semnat și Iosipescu, și Urmuzică, și m-au pus și pe mine, ba mi-au dat și două mii de lei în scribă. Și odată s-a mișcat dosarul, după ce stătuse trei ani nemîșcat!
CLEANȚU: Bun. Și acum d-voastră ce doriți de la noi? E semnat de d-voastră? Ați acceptat?
HIRTOPEANU: Am acceptat, dacă am văzut că n-am încotro. Însă...
CLEANȚU: Dacă ați acceptat e clară situația. Trebuie atunci să vă războiți, atunci să veniți la noi.
HIRTOPEANU: Păi, am fost. Era aici un tovarăș Gingău. Nici n-a vrut să se uite la mine, a zis că are referințe proaste de la fabrică, plus că aș fi și mistic, căci m-a văzut cineva la o biserică de înviere. M-a întrebat dacă e adevărat. Da, fusesem, însă nu pentru că eram mistic, era așa un fel de panoramă și m-am dus și eu. Și dacă eram mistic ce? Trebuia să-mi fure invenția? Doar o făcusem pentru oameni, nu pentru Dumnezeu. Așa era vremea atunci, nu te prea luau în seamă.
CLEANȚU: Dar chestiunea e lichidată, sper: Sau vreți s-o redeclinați?
HIRTOPEANU: Ar trebui. Dar n-o mai redeschid. Asta a fost numai începutul.
CLEANȚU: Nu înțeleg.
HIRTOPEANU: E numai începutul de la ce mi s-a înșimșat și de la ce am eu de spus. Dacă v-ați fi uitat în memoriu.
CLEANȚU: Are aproape optzeci de pagini!...
HIRTOPEANU: Trebuia să albă opt mii! Tot nu e mult. E o viață de om acolo!
CLEANȚU: Da, dar pe noi ne interesează problema dumitale. Ce problemă ai?
HIRTOPEANU: Dacă mă iei așa, tovarășe, să știți că n-am făcut nimica. Ce e asta: ce problemă ai? Eu am așteptat mult, nesfîrșit de mult. Acum așteaptă și d-ta. Sau atunci citește memoriul.
CLEANȚU: Tovarășe, stau de douăzeci de minute și n-am rezolvat nimic. Or, eu aici sint pus să rezolv. Eu pentru asta iau un salariu, conform legilor în vigoare, și nu ca să stau să-mi spui dumneata povești. Ce problemă ai?
HIRTOPEANU (vezat): Nici nu mai e cazul să-ți spun ce problemă am, dacă dumneata n-ai starea de spirit necesară să mă ascuți. Dar unde să mă duc să mă asculte cineva și pe mine? Eu am avut o idee și mi-au luat-o. Am avut apoi altă idee, și mi-au luat-o și pe aia. Apoi am avut alte idei.
CLEANȚU: Înțeleg.
HIRTOPEANU: Nu înțelegi nimica. Dacă te-ai uita puțin în dosar ai înțelegi. Dar dumneata nu vrei.
CLEANȚU: Probabil că cei care s-au purtat urît cu dumneata știau ei ce fac. La ce să mă uit mai întîi în dosar, spune și dumneata? (Hăsfiolește energic dosarul). Vorbești aici de metabolismul enzimelor...
HIRTOPEANU: Da.
CLEANȚU: Și de locuință. Spui că e crăpat un perete.
HIRTOPEANU: Da.
CLEANȚU: Și pe urmă vorbești despre o fată adoptată care a divorțat.
HIRTOPEANU: Da.
CLEANȚU: Flindcă mama avea reumatism poliarticular!
Și pe urmă bagi și o poezie.
HIRTOPEANU: Da.
CLEANȚU: Mulțumesc, audiența s-a terminat.
HIRTOPEANU: Păi...
CLEANȚU: Nici un păi. Sala de așteptare e plină. Mergeți unde doriți, reclamați la cine pofțiți, eu mi-am făcut o idee. O să primiți un răspuns scris acasă.
HIRTOPEANU: Am mai primit asemenea răspunsuri. Care nu răspund la nimic.
CLEANȚU: De data asta veți primi un răspuns potrivit. Vă asigur eu. Bună ziua.
HIRTOPEANU: Poate mă credeți nebun!
CLEANȚU: Mă rog, asta o să vedem noi. În orice caz fără un răspuns nu rămîneți. Așa spune legea și noi o s-o respectăm.
HIRTOPEANU: Parcă văd că rîndul viitor, cînd vin, mă mai ești dumneata aici, tovarășe Cleanțu!
CLEANȚU: Eu te sfătulesc să nu mai vii. Să te duci mai bine să te cauți.
HIRTOPEANU: O să mă caut, și o să te caut și pe dumneata, acolo unde vei fi. Societatea noastră nu poate fi reprezentată de asemenea tipi. Despre asta e vorba în esență. Și în memoriul meu scrie la fel. Există

Pentru un nou comparativism

VOCATIA de profesor a lui Romul Munteanu este deosebit de evidentă în acest volum de *Lecturi și sisteme**, publicat recent la Editura Eminescu. Nu în sensul acelui spirit didactic amorf care se scaldă în locuri comune și le exprimă pedant, care se numește de obicei spirit belferesc, ci într-un superior respect față de informație, față de obligația de a explicita și a acoperi cu justificări, uneori excesive, fiecare afirmație, lansată de altfel după minuțioasă pregătire, într-o direcție „instructivă” pe care o dă analizelor sale, eliminând aproape în exclusivitate orice înclinație speculativă. Omul, atît de jovial, volubil și epicureu (cel puțin în manifestările sale exterioare) își pierde, atunci cînd scrie, scepticismul, senzualitatea, frivolitatea și devine neobișnuit de sever cu stilul său, dovadă lecturi întinse și foarte moderne, asimilate cu seriozitate, o mare rigurozitate a documentării critice și o prudentă uimitoare în avansarea ideilor proprii. „Sensibilitatea” lui Romul Munteanu vibrează numai la caracterul „științific” al demersului critic, aproape că își reprimă orice incursiune de ordin afectiv și nici o ezitare emoțională a frazei. Lucru legitim în cazul unor studii referitoare la Paul Hazard, Werner Krauss, René Wellek sau Serge Doubrovsky, în cazul unor articole teoretice ca *Necesitatea culturii*, *Reflecții despre puterile literaturii*, *Reflecții despre critica literară*, *Literatură comparată sau Probleme ale metodologiei în istoria literară*, dar surprinzătoare în cele câteva analize cuprinse în volumul de față, aplicate universurilor poetice ale lui Eminescu, Lucian Blaga sau Bacovia și viziunilor narative ale lui Kafka sau Dino Buzzati, unde se puteau resimți vibrațiile unei subiectivități în contact cu o materie literară mai sugestivă afectiv. Orice lec-

tură îi stimulează însă lui Romul Munteanu o tratare științifică, foarte organizată, de o răceală studiată. Profesor prin vocație și critic comparativist prin adeziune, el oferă cititorului comentarii riguroase, temeinic informate, lipsite de zboruri fanteziste sau de speculații strălucitoare, dar inezstrate cu un rar bagaj de idei ale zilei, ale actualității celei mai apropiate, așiat cu ușoară ostentație din rațiuni pedagogice („accesul la cronică de carte presupune o formație intelectuală bine configurată, o instrucție suficientă pentru precizarea gustului artistic, merit să-l ferească pe autor de erori masive și repetate”) și cu o minuțioasă argumentare a fiecărei constatări, argumentare sistematică, metodică, bazată întotdeauna pe apelul la autoritatea marilor critici și istorici de consacrare internațională.

Interesante doar ca luare de poziție, ca reluare polemică într-un anumit context a unor teorii cunoscute despre funcțiile sociale ale literaturii, despre influența artei în modelarea conștiinței umane etc. primele două articole din *Lecturi și sisteme* sînt menite să pledeze în favoarea unui larg interes cultural („Cultura, spune autorul, este o necesitate care permite individului să se acomodeze cu grupul social, iar societății în general îi asigură capacitate de perpetuare și progres”). Mai aplicate, avansînd cîteva observații pertinente, analizele poeziei eminesciene și blagiene scot la iveală avantajele metodei de investigație practicate de Romul Munteanu. El demonstrează excepțională calitate a poeziei lui Eminescu de a fi în același timp o expresie a romantismului tirziu și „un enunț poetic etern”, care depășește tiparele unui anumit curent literar. Evidențiînd latitudinile comune ale liricii eminesciene cu opera unor poeți ai epocii socotite ca forțe novatoare, cum ar fi Rimbaud, Mallarmé, Hérédia, Baudelaire, autorul subliniază puterea pe care o are Eminescu de a revitaliza discursul liric ro-

mantic, „dîndu-i anumite valențe eterne, care îl fac să nu fie desuet, indiferent cu care dintre contemporanii săi ar fi comparat”, subliniază modernitatea de excepție a poetului român, cîștigată prin prelucrarea marilor teme lirice în structuri cu valențe de universalitate. Demonstrația este bine stăpînită, echilibrată, fără excese orgolioase și tocmai de aceea convingătoare. O lectură concepută pe insistența asupra anumitor „idei teme” ale operei lirice a lui Lucian Blaga se soldează de asemenea cu o analiză eficientă și nuanțată. Foarte aparte este *O interpretare bachelardiană a poeziei lui George Bacovia*, încercare reușită, chiar dacă doar schițată, de pătrundere în lumea *Plumbului* prin „sistemul de lectură” furnizat de „criticul-rêveur” Gaston Bachelard. Pe drept cuvînt Romul Munteanu găsește că „sistemul de lectură” al filosofului francez este adecvat textului poetic în cauză și ca atare urmînd „linia reveriilor” în studiul liricii bacoviene ajunge să descopere „imaginea matrice” specifică. Dintre cele patru elemente pe care se grefează imaginația materială, după concepția lui Bachelard, în poezia lui Bacovia, apa este aceea care deține rolul dominant, într-o raportare originală cu *pămîntul*.

O a treia categorie de studii, marcate în modul de organizare de destinația lor primă — aceea de prefețe însoțind edițiile românești ale unor lucrări de însemnătate culturală, o alcătuiesc cele despre *Paul Hazard și metamorfozele conceptului de istorie literară*, *Werner Krauss, De la teoria criticii la praxis, Dilemele unei istorii a criticii literare*. În aceste studii vocația profesorală de care vorbeam se simte cel mai bine, atît în substanța propriu-zisă a analizei, cît și în modul în care fiecare sistem original de gîndire critică este integrat în istoria unor concepte și în contextul cultural în care s-a născut. Pentru a ajunge la expunerea principiilor de bază, ca și la examinarea calităților

deosebite ale cărților lui Paul Hazard, autorul face mai întîi istoricul conceptului de *istorie literară*. Pentru a prezenta concepția lui Serge Doubrovsky el îl plasează în concertul criticii novatoare franceze: Charles Mauson, Jean Rousset, Jean Pierre Richard, Jean Paul Weber, Jean Starobinski, Roland Barthes, George Poulet, Lucien Goldmann. Tratarea aceasta ține nu numai de tehnica prefețelor (cu legile ei îndreptățite), ci și de comparativismul structural al profesorului Romul Munteanu, care, de altfel, ia apărarea metodei, în *Literatură comparată*, încercînd să acrediteze ideea unui reviriment al ei posibil prin mutarea unor accente ce s-au dovedit neconcludente în timp. Comparația, ca procedeu analitic, poate fi utilizată nu numai pentru stabilirea de analogii, identități, ci și ca studiu contrastiv, care să marcheze caracterul de unicat al operei, iar demersul critic trebuie îndreptat asupra literaturii în exclusivitate pentru a evita eșuarea lui în factologie și pentru a intra în acord cu nota fundamentală a cercetărilor actuale care este „întorcerea la text”.

Dana Dumitriu

* Romul Munteanu, *Lecturi și sisteme*, Ed. Eminescu, 1977

Evocare și notație

O EVOCARE lirică a răscoalei țărănești din 1907 avem de la Petre G. Gorun în placheta *Pentru dreptate se aprinse focul* (Ed. Scrisul românesc, cu o prefață de Al. Piru). Tragedia țărănilor, eveniment cu puternică și repetată rezonanță în conștiința literaturii epice, lirice și dramatice, i-a inspirat autorului de acum un număr de poeme, ordonate în trei cicluri tematice și un al patrulea ca un contrapunct strict liric la celelalte, întreg volumul avînd un aspect de oratoriu în care crescendo-ul dramatic din cele trei cicluri (*La capătul răbdării*, *Răscoala*, *Represiunea*) nu numai că respectă cu fidelitate gradele de tensiune ale evenimentului evocat dar pune în lumină nuanțată motivația specifică fiecăruia, al patrulea ciclu (*Întîlnire cu satul strămoșesc*), constituindu-se într-o cantată de ample efuziuni lirice vizînd, dincolo de tema oratorială, condiția existențială a poetului, descendența lui din tradiția spirituală a satului românesc. E interesant că toată această compoziție de tip simfonic are drept element celular sonetul. Un oratoriu și, respectiv, o cantată din sonete, iată formula aleasă de autor, o formulă care presupune disciplină a versului și putere de concentrare lexicală. Primele trei cicluri sînt narative, din istoria pregătirii, desfășurării și reprimării răscoalei poetul decupînd secvențe care privesc fie mizeria socială a țărănimii („De luni de zile-n cîmp n-a mai plouat, / Griul uscat n-a înflorit în spic, / Din lanul de porumb n-au scos nimic... / Izbește vîntul foametei în sat”), fie una sau alta dintre tipologiile sătești, de la țăranul „mare suferînd”, ajuns la limita răbdării și primînd „în locul bunăstării / Doar vorbe goale și

cartușe pline” la boierii și arendașii spoliatori, adesea resentimentele față de aceștia din urmă amintînd de virulența poeziei ardelenesti pe temă țărănească (George Coșbuc, Aron Cotruș), compasiunea pentru cei umiliți primînd nu o dată accente patetice. Ciclu final, sentimental în linia tradițională a „dezhădăcinaților”, e mai de-a dreptul liric, subiectivitatea autorului mai pronunțată iar expresia de o mai mare plasticitate. Dorul de sat e cînd nostalgic-elegiac, resimțit ca imperativ testamentar („Cînd voi muri așa vrea să mă îngroape / În satul meu alături de părinți, / Eu poate port atavice dorinți / De-a fi mereu cu ei, cît mai aproape”), cînd solar-euforic, sub legănarea duioasă a lanurilor de grîu („Cîmpii întinse, lanuri de bucate, / Cîți vezi cu ochii — vastă legănare / Un orizont de grîu în depărtare / Ascunde umbra albă-a unor sate”), forma de sonet a poemelor nefiînd un obstacol în calea sincerității trăirii poetice. Placheta lui Petre G. Gorun e un elogiu adus țăranului român și, totodată, mărturisirea unei opțiuni marcante pentru tipul tradițional de sensibilitate.

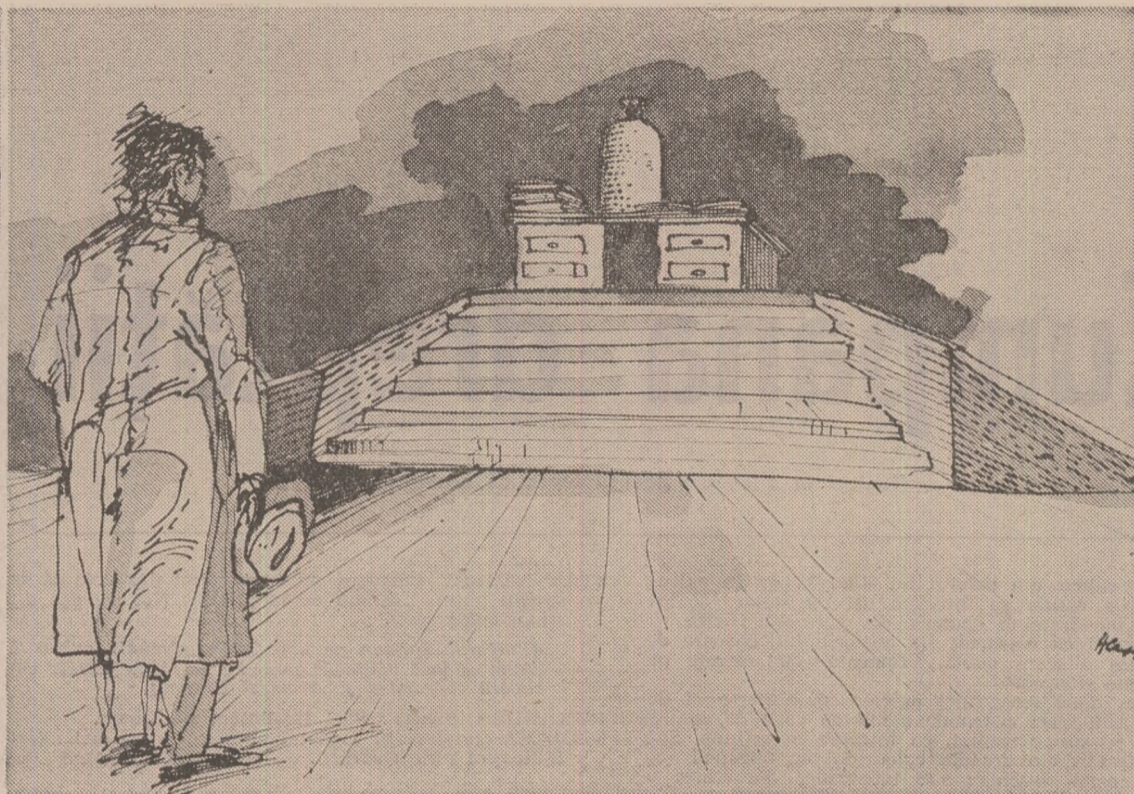
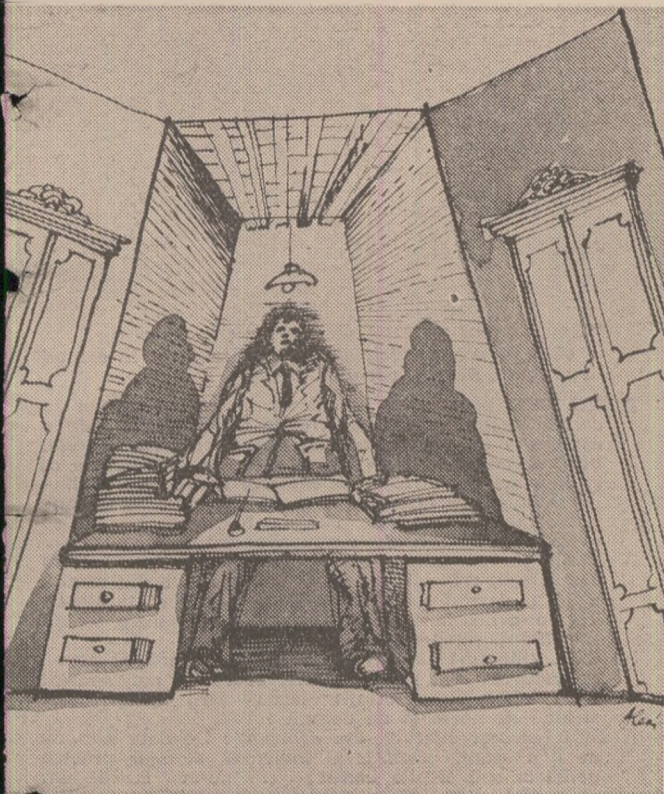
CEEAE CE caracterizează notațiile poetice ale lui Camil Poenaru (*Pămînt și flori*, Ed. Scrisul românesc) este, în planul expresiei, picturalitatea. Iar în cel al semnificațiilor expresiei, sentimentalismul. Picturală e cutare imagine de pseudo-pastel („Calul soarelui trage căruța zilei / pe dealul cerului albastru și gol / Așa de sigur urcă și coboară / că-i dă pămîntul, ne-ncetat, ocol / Pe drumul lung cu pulbere senină / trage, tăcut, căruța cu lumină”), dar și o „canțonetă” vioi metaforică („Am poposit lingă toamnă ca lingă /

o țărăncă trecută de tinerețe, / învățată să dea binețe / și, cînd povestește, să plîngă / / Cercei de-aramă strălucitoare ușor / sub plețele-i abia cărunte / și-am băut din același ulcior / vin care știe să cînte”). Sentimentalismul pătrunde în toate poemele unde poetul își face direct resimțită prezența („Și am pornit ca un copac, / pe drum, cu rădăcini cu tot, / să-mi caut locul, să mă-mpac / cu ce se poate, cu ce pot”), dar și în acelea neutre și enunțative („Țăranii mai au pe suflet pămînt / mai au pămînt pe gînduri, pe cuvinte... / De-aceea le e greu orice cuvînt / și are gust de azimă fierbinte”). Preferînd poezia scurtă și muzicală, adesea într-o formulare interogativ-exclamativă, fără prea mare angajament imagistic și cumințe la modul tradițional, autorul își vadește înclinația spre miniatură și îndeminarea în versificație. În genere, intenția de a obține efecte poetice din îngemănarea cuvintelor se realizează mai mult la nivelul sonor, în umbra unor modele binecunoscute (de pildă: „Dacă poți, ascunde-le / undeva — secunde; / dacă poți, momește-le / ca în apă — pește; / dacă poți, alege-le / clipele, pribegile; / dacă poți, supune-le / clipele, nebunele; / dacă poți, cuprinde-le, / dacă poți, aprinde-le, / dacă poți, trăiește-le, / dacă poți, zidește-le...” și în ritmul acesta o poezie poate continua la nesfîrșit, informația lirică rămînd mereu minimă). Poetul se vrea „purător de cuvinte” cu valoare utilitară („Am făcut din ele apă pentru-nsetați, / soare pentru odăile fără ferestre / iubire pentru părinți, pentru frați, / zestre — pentru fetele fără zestre...”), și această dorință este, fără îndoială, onorabilă.

Laurențiu Ulici

Calendar

- 2.IV.1903 — s-a născut Olimpiu Boțoș (m. 2.IV.1954)
- 2.IV.1923 — s-a născut Lucia Demetrius
- 3.IV.1914 — s-a născut Florin Tornea
- 3.IV.1923 — s-a născut N. D. Carpen
- 4.IV.1911 — s-a născut Aurel Lambrino (m. 4.III.1978)
- 4.IV.1917 — s-a născut Gall Ernő
- 4.IV.1931 — s-a născut Petru Anghel
- 5. IV. 1895 — s-a născut Dimitrie Cucin (m. 1978)
- 5.IV.1912 — s-a născut V. Copliu-Cheatră
- 5.IV.1932 — s-a născut Fănuș Neagu
- 6.IV.1903 — s-a născut Elena Mătasă-Dumitrescu
- 6.IV.1908 — s-a născut Emilia St. Milicescu
- 6.IV.1928 — s-a născut Florica Eugenia Condurachi
- 7.IV.1972 — a murit Ion Ghimbășanu (n. 27.I.1898)
- 8.IV.1898 — s-a născut Al. Claudian (m. 1962)
- 8.IV.1913 — a murit Panait Cerna (n. 1881)
- 8.IV.1928 — s-a născut Alexandru D. Lungu
- 8.IV.1929 — s-a născut Liviu Leonte
- 9.IV.1877 — s-a născut Dalocria (Nic. Oprea Dinu, m. 1943)
- 9.IV.1924 — s-a născut Francisc Munteanu
- 9.IV.1961 — a murit AL. Kirîțescu (n. 28.III.1881)
- 9.IV.1964 — a murit Mișu Dragomir (Mișu G. Dragomirescu, n. 24.IV. 1919)
- 10.IV.1912 — s-a născut Anton Breitenhoffer
- 10.IV.1914 — s-a născut Maria Banuș
- 10.IV.1920 — s-a născut Kormos Carl
- 10.IV.1922 — s-a născut Alexandru Tlon
- 10.IV.1976 — a murit Nicolae Deleanu (n. 16.IX.1903)
- 10/11.IV.1977 — a murit Tiberiu Treținescu (n.17.IX.1921)
- 11.IV.1854 — s-a născut Ioan S. Nențescu (m. 1901)
- 11.IV.1851 — s-a născut Delavrancea (m. 29.IV.1918)
- 11.IV.1898 — s-a născut Mircea Ștefănescu
- 11.IV.1907 — a murit S. Fl. Marian (n. 1847)
- 11.IV.1924 — s-a născut Florian Grecea
- 11.IV.1924 — s-a născut Ion Grecea
- 11.IV.1924 — s-a născut Val Pa-naitescu
- 11.IV.1942 — s-a născut Virgil Mazilescu

Schițe pentru scenografie de Aurel Nicolae Alexi

II

Același loc, alt funcționar, Pertache.
PERTACHE: Vă ascult, tovarășe Hirtopeanu.
HIRTOPEANU: Tovarășe inspector general șef...
PERTACHE: O secundă, vă rog. Dumneavoastră imi pare ați mai fost aici.
HIRTOPEANU: Da. Ultima oară pe vremea tovarășului Cudalbu.
PERTACHE: Și?
HIRTOPEANU: Știți... nimic. Dinsul n-a rezolvat absolut nimic. N-avea răbdare. Dacă n-ai răbdare, e greu. Eu m-am impresionat că astăzi mai nimeni nu are răbdare, administrația se face pe fuzor...
PERTACHE (stăpânindu-se, mieros): Nu e bine să generalizăm. Poate că sint și oameni care au. Noi am fost și aici, în locul tovarășului Cudalbu, tocmai pentru a îmbunătăți stilul de muncă, după o atentă verificare. Spuneți-mi, ați fost și sus, la foruri?
HIRTOPEANU: Am fost. E dreptul meu.
PERTACHE: Desigur. Poate ați făcut bine. În forma aceasta acțiunea devine mai cunoscută și capătă mai multă operativitate.
HIRTOPEANU: D-voastră mi-ați citit memoriul?
PERTACHE: N-aș putea spune că l-am citit de la un cap la altul, dar îl cunosc, în linii mari.
HIRTOPEANU: Era bine să-l fi citit!
PERTACHE: Fără îndoială, fără îndoială. Eu l-am dat tovarășului Cudalbu să-l citească și să-mi facă o gență un referat.
HIRTOPEANU: Și l-a citit?
PERTACHE: Cred că era în curs. Dar d-voastră ați insistat să vă primesc. Ne putem interesa. (*La interfon*). Să vie tovarășul Cudalbu la mine!
HIRTOPEANU: După 16 ani, vă inchipuți că...
PERTACHE: Nu, aici aveți perfectă dreptate. A fost o perioadă administrativă, și, cine știe, poate, un semn de indolență. Vedeți și d-voastră, e un volum mare de muncă, nu că vreai să scuți pe cineva, dar efectiv poți oameni care pleacă noaptea târziu acasă. Unele chestii sint extrem de oboșitoare. Nu mai spun că trebuie să plătești și bani din buzunar. Oamenii noștri sint oameni buni, de treabă, dar... (*A intrat Cudalbu*) — Tovarășe Cudalbu, d-ta ai citit memoriul tovarășului Hirtopeanu?
PERTACHE: Aă... este în programul meu, tovarășe Pertache, și m-am și apucat, dar a venit chestiunea cu...
PERTACHE: Nu, știți că mi-ați dat o sarcină specială...
PERTACHE: Da, e adevărat. Dar eu credeam că d-ta rezolvat demult cu tovarășul Hirtopeanu și că eu nu să mai trebuiască dinsul să umble pe drumuri, la foruri. Cred că a fost o orientare greșită, tovarășe Cudalbu.
PERTACHE: Mă rog... eu recunosc, tovarășe inspector general șef, că dacă eram mai activ... totuși vă inchipuți că am și eu... nu că vreau să mă scuți, însă știți, tovarășe Hirtopeanu, că noi aici...
PERTACHE: Lasă, nu mai insistă!
PERTACHE: Eu imi fac autocritica. Însă...
PERTACHE: Nici un însă. Trebuia să te ocupi cu precădere de dosarul tovarășului Hirtopeanu care stă în mușchi...
PERTACHE: Am înțeles.
PERTACHE: De ce nu l-ai dat cuiva, dacă ai avut altă gență?
PERTACHE: Tocmai că l-am dat. L-am dat tovarășei Sușorcă să-l studieze mai în amănunt.
PERTACHE: Și? (*La interfon*) Ia să vie și Sușorcă la mine!
PERTACHE: Dinsă, știți, e mai aproape de specialitate. Însă...
PERTACHE: Nici un plus. E neplăcut domle să-l facem pe tovarăș al nostru, unui om cinstit, muncitor, să-l are și el îndreptățirea ca și noi... Noi de-accea vrem puși aici, și plățiți. Noi nu mai sintem ca în vremea tovarășului Cudalbu cînd plecau oamenii mulțumiți, unii chiar injurînd... De ce să ajungem aici? În loc să ne mulțumească... Dumneata nu ești ai forciți cînd îți mulțumește cineva decît cînd te rău?

CUDALBU: Ba da, tovarășe Pertache. Aveți dreptate. Însă... (*Intră tovarășa Sușorcă*)
SUȘORCĂ: M-ați chemat, tovarășe inspector-general-șef?
PERTACHE: Spune, tovarășa Sușorcă, dosarul tovarășului Hirtopeanu e la dumneata?
SUȘORCĂ: Da, tovarășe inspector-general-șef.
PERTACHE: Cum a ajuns acolo?
SUȘORCĂ: Mi l-a dat tovarășul Cudalbu. A spus că să mă ocup de el.
PERTACHE: Și te-ai ocupat?
SUȘORCĂ: Da, sigur că m-am ocupat. În parte.
PERTACHE: Cum în parte?
SUȘORCĂ: Adică l-am luat pe părți. Știți, e un dosar foarte complex. Și atunci eu l-am luat, am văzut că e complex, și am propus să facem o conspectare pentru a organiza materialul.
PERTACHE: Cui i-ai propus?
SUȘORCĂ: Tovarășei Chițu.
PERTACHE (la interfon): Să vie Chițu la mine.
SUȘORCĂ: Nu cred că l-a făcut, fiindcă ea intră acum în concediu de maternitate. Și a zis că ea nu mai poate primi și alte sarcini în timpul acesta.
PERTACHE: Bun, și atunci ce facem cu omul ăsta, îl ținem pe drumuri pînă se întoarce tovarășa Chițu?
SUȘORCĂ: Nu, tovarășe inspector-general-șef. Eu am cunoscut târziu această realitate. Sigur că era bine să mă orientez spre altcineva.
PERTACHE: Dar d-ta nu puteai să citești dosarul?
SUȘORCĂ: Tocmai că mi-am propus, mi-am trecut în planul de muncă. Dar am vrut să procedez mai științific.
CUDALBU: Ai ținut lucrarea în loc, asta este!
SUȘORCĂ: Recunosc că am și eu o parte de vină.
CUDALBU: Și eu pentru că am trimis-o la dumneata. Nu trebuia s-o trimit. Am fost greșit.
SUȘORCĂ: De ce spuneți așa?
CUDALBU: În spirit autocritic.
PERTACHE: Bine, plecați! (*Cel doi ies*). De fapt este și o vină a mea, că n-am controlat suficient. Îmi pare foarte rău, tovarășe Hirtopeanu, de tot ce s-a întâmplat. Dar te asigur că vom lua totul de la capăt. Iar dacă e cazul, o să trăznesc niște sancțiuni, să-i usture!
HIRTOPEANU: Mă rog... Nu asta e important.
PERTACHE: Ba da, lasă-i să învețe!... Nu vezi cum aruncă dosarul de la un cap la altul? E adevărat că sint și multe (*Gest la Hirtopeanu*). Da, dar al d-voastră, știți, e mai vechi. Trebuia să țină seama de asta. Dar eu să fiu mai vigilent. În viitor așa o să fac. Vă promit. Și ce spuneți că cereți în dosarul acela?
HIRTOPEANU: Chestiunea e destul de incurcată, tovarășe Pertache.
PERTACHE: De-asta sintem aici, s-o descurcăm. (*Intră tovarășa Chițu*). Ce e cu dumneata?
CHITU: M-ați chemat?
PERTACHE: Du-te. Și altădată să nu mai...!
CHITU: Am înțeles, tovarășe Pertache. (*Iese*)
PERTACHE: Așadar? Vă ascult. Ulte am caiet, unde e tocul rezervor?... fir-ar al... potfiți! Cu răbdare. Noi am fost puși aici ca să avem răbdare. Dacă n-avem răbdare nu realizăm nimic. Ba chiar facem greșeli.
HIRTOPEANU: Eu am să vă spun de unde vine lipsa de răbdare: dînt-o rea fiziologie. Și reaua fiziologie apasă asupra psihologiei. La rîndul ei, reaua fiziologie vine dînt-o carență chimică, enzimatică.
PERTACHE: De unde știți asta?
HIRTOPEANU: Pentru că am studiat chestiunea. Eu am fost o vreme student la biologie. Și acolo m-am ocupat, în laborator, cu metabolismul enzimelor. Ce vă spun acuma e trecut în memoriu.
PERTACHE: Aha, da. Și ați devenit biolog? Eu am înțeles că...
HIRTOPEANU: Nu, n-am devenit, fiindcă m-au scos. La sfîrșitul anului trei. S-a găsit cineva să toarne în știu ce despre origine, mai exact o fată cu care eu eram prieten, dar nu vream să mă însor, fiindcă atunci mi se părea că imi stîrbește independența. Și i-am spus-o.
PERTACHE: Înțeleg.
HIRTOPEANU: Și ea a lucrat pînă m-a scos, și m-a băgat în fabrică. Însă chestiunea mă pasiona. Și de-aicea vin și celelalte.
PERTACHE: Cum adică? Care celelalte?
HIRTOPEANU: Adică mai întîi cele citeva invenții. Știți, eu am vrut să-i arăt, acestei fete, că eu nu pot face nimic, că nu și-a atins scopul terfelindu-mă,

fiindcă de fapt ce este în om e mai puternic decît chestia cu cazanul și cu alte pile. Am zis: lasă că-mi fac eu un nume, și o regreta ea că s-a purtat așa. Și m-am pus să lucrez ca un nebun. Și să învăț. În fiecare seară imi ziceam: lasă, ai să vezi tu cînd numele meu va străluci pe coperti și cînd voi avea și bani, căci o invenție aduce bani, nu-i așa? Cum am să mă răzbun eu pe tine icipîndu-te. Mi-a ieșit primul dispozitiv de așchiere, apoi al doilea, chestia cu cuplul motor, vă mai amintiți, nu?
PERTACHE: Mda... sigur. Și v-ați făcut un nume!
HIRTOPEANU: Cum să-mi fac, cînd pungășii ăia mi-au luat tot ce am inventat și au trecut pe numele lor!
Aveți totul în memoriu foarte exact.
PERTACHE: Atunci e o chestiune de Procuratură.
HIRTOPEANU: Stați puțin, să vă spun. Între timp fata s-a măritat, eu de asemenea m-am însurat, am luat o femeie divorțată, cu copil, care m-a înțeles, la început mai ales. Am înfiat și copilul. Am stat într-o casă a ei, pe urmă am schimbat-o cu o alta, am pus și eu o sumă, luată de la C.A.R. Din altă parte de unde? Dacă-mi valorificam ideile aveam și gologani, se schimbau multe, acum nu mă dădea afară fiică-mea adoptivă, făcîndu-mi panoramă că stau în casa ei, cînd de fapt eu am contribuit foarte mult și nu mă așteptam la o asemenea nedreptate.
PERTACHE: Asta e o chestiune de Tribunal.
HIRTOPEANU: Păi nu este, fiindcă ea doar e fiica mea, după lege. Cît a fost mamă-sa la mijloc mai puteam să ne înțelegem. Dar acum ea e internată, are o chestiune de reumatism care s-a agravat, nu se mai poate ține pe picioare. Plus că s-a întors și primul ei soț de pe unde era și asta i-a dat un șoc. Eu n-am nimic cu primul ei soț, l-am ajutat cît am putut, nu despre asta vreau să vă vorbesc. Cu toate că el ține s-o ia pe fată la el, cu casă cu tot, să-și reintegreze familia.
PERTACHE: Asta e o chestiune dependentă de Comisia specială pentru...
HIRTOPEANU: Stați că nu acesta e fondul. Eu, cum v-am spus, am studiat sarcinile electrice ale enzimelor și mi-am dat seama cît sint ele influențate de existența cimpurilor.
PERTACHE: A căror cimpuri?
HIRTOPEANU: A cimpurilor electromagnetice. În general, aceste cimpuri au o influență mult mai mare decît ne inchipuim. Eu mi-am dat seama că există niște deritmări la nivel de celule. Eu am transferat chestiunea sincronismului și asincronismului din mecanică în biologie.
PERTACHE (râsînd): Am văzut eu ceva aici cu o chestiune de transfer...
HIRTOPEANU: Da, despre acest transfer e vorba. Eu mi-am dat seama că există niște factori inhibitorii care opresc ritmicitatea unor funcțiuni și acești factori țin în special de existența cimpurilor. Pentru că noi sintem constituiți din ritmuri, înțelegeți? Or, dacă noi prin existența unui cimp electromagnetic stînjim funcțiunea ritmurilor, innებunim metabolismul, și atunci celula își pierde coeziunea și proliferază.
PERTACHE: Dar noi aici, tovarășe... noi ce putem...?
HIRTOPEANU: Nu, eu v-am expus doar principiul pe care mă întemeiez. Adică, mai pe scurt: cancerul e o boală de ritm.
PERTACHE: V-ați adresat Ministerului Sănătății? ...
HIRTOPEANU: Mai demult. Dar ei n-au posibilitatea unei asemenea interpretări. Ei caută în continuare în regiunea chimică, virotică, și caută substanțe cu care să combată. N-au decît, dinspre partea mea. Dar eu vă spun că o să caute degeaba, pînă nu se va înțelege acțiunea cimpurilor, a întregii plase de radiații între care noi ne mișcăm și care ne modifică grav cronaxiile. De aceea chestiunea merită un interes republican, și eu de 14-15 ani și mai bine semnalez un asemenea drum, însă nimeni nu mă ascultă.
PERTACHE: Noi vă ascultăm. Dar...
HIRTOPEANU: Fisurarea celulei ca și a oricărei materii se produce atunci cînd ea intră în rezonanță cu o undă de șoc. Cum a fost și aceea a cutremurului, tot un fenomen ritmic pînă la urmă.
PERTACHE: V-a afectat?
HIRTOPEANU: Da, mi-a crăpat casa, dar nu alt cît să mi-o dărîme și să-mi dea alta.
PERTACHE: Ați dori deci o altă casă? E o chestiune care privește Municipiul...

(Continuare în pagina 14)

Cumpăna dreptății

(Tabloul al X-lea din poemul istoric cu același titlu)

Un culoar din palatul lui Vlad Țepeș, la extremitățile căruia se întrevăd uși de stejar sculptate, încadrate în chenare de marmoră vinată.

Paralel cu culoarul, la mijlocul lui, coboară de la etaj o scară dublă, flancată de ostrețe pe dreapta și stînga.

Prin două ferestre cu ogivale, de-o parte și de alta, sub scară pătrunde o lumină vagă de amurg, care se stinge treptat, cu intrarea în acțiune. Sub ferestra din dreapta culoarul un tetrapod cu un ceaslov deschis; sub ferestra din stînga o bancă îngustă cu perne trinitate în colțuri.

Culoarul e luminat de o faclă prinsă într-un suport în stînga scării, în partea de jos a ostrețelor.

Înainte de ridicarea cortinei se aude o larmă crescîndă; sînt vociferările unui grup de femei care dau asalt palatului.

La ridicarea cortinei Iova Visternicul privește curios pe una din ferestre. Stan Negrev pe cealaltă, captat de ceea ce se petrece în afara palatului.

VOCEA UNEI FEMEII (din culise): Lasă-ne să intrăm, cit nu e prea tirziu!

VOCEA ALTEI FEMEII (idem): Nu fi avan, Șoimane! VOCEA PORTARULUI ȘOIMAN: Ce tot strigați așa. Nu vă e a bine!

VOCI DE FEMEII (din ce în ce mai îndirjite): Deschide...! Să intrăm la Domn!

VOCEA PORTARULUI ȘOIMAN (puternică): Mai zăboviți oleacă să-ntreb pe Armașul Stultea de e cu cădere

VOCEA UNEI FEMEII: Întreabă-l Șoimane, iute, fără zăbavă!

(Bătăi puternice de pumnî în cele două uși laterale).

VOCEA PORTARULUI ȘOIMAN: Vă întreceți cu firea. Eu nu deschid după voia mea...

VOCI AMESTECATE: Halde...! Mai repede...! Mai repede...!

(Larma se potolește puțin).

IOVA VISTERNICUL (către Stan Negrev): Ce aprige sînt muierile!

STAN NEGREV (frecîndu-se la ochi): Parcă am orbul gănilor. Văd insuțit. Mi-e capul plin de vin! Ei boiere Iova cite sintără?

IOVA VISTERNICUL: Te-a îmbătat Aldeș de nu mai năimești nimic. Sintără multe, e năvală întreagă, cit părul în cap.

STAN NEGREV (sîeși): Măi să fie! Și ce vor?

IOVA VISTERNICUL: Nu știu și nici nu bănuiesc măcar!

STAN NEGREV (luîndu-l de braț): Îmi dai voie să te sprijin puțin...! Aflăm de la pristav. (Ies pe ușa din stînga culoarului).

(Portarul Șoiman pe urmele lor străbate culoarul. Apoi să lasă o liniște grea. Pe scara cu ostrețe coboară Ruxandra și Armașul Stultea).

RUXANDRA (incet): Să-l înștiințăm pe Domn. STULTEA (tot incet): Încă nu...! Mergem pe aici... (Ies tipit spre a nu fi văzuți).

(Zumzet de instrumente de suflat și de coarde. Boierii Șoplea, Rânzea și Aldeș se strecoară cu precauțiune. Privesc în toate părțile, făcîndu-și semne reciproce de tăcere).

ȘOPLEA: Țara pierde și țitoarei îi arde de dragoste! RÂNZEA: Așa-s toate muierile, înșeală pe un ibovnic cu altul. N-am pătit-o și eu!

ALDEȘ: Am îmbătat trei boieri de sfat și cu multă greutate!

RÂNZEA: Eu pe paznici. Acum dorm proptiți de ziduri, da-n picioarele.

(Larma izbucnește iar din culise, întîi slab).

ALDEȘ: Numai gloata de afară ne strică socotelile!

ȘOPLEA: Dimpotrivă ne ajută. Gălăgia de pe ulițe înăbușe pe cea din cămări!

ALDEȘ: Sist! Aud pași!

ȘOPLEA (ascultă atent, apoi compasiv): Bre omule, de ce ți-e frică nu scapi (Aldeș speriat își face cruci mici și repezi). Dacă ești așa de spărios de ce nu ai rămas să urzești din iatacul tău de acasă? Era mai lesne.

ALDEȘ: Doamne păzește. Fac cruci de noroc. Eu spărios? Numai că nu vreau să-mi cadă minunea asta de cap, pe degeaba, înainte de a mai ajunge ce am fost odată...

RÂNZEA (controlînd o ușă): Mare diplomație și cu Katabolinos asta. Ai văzut cum le întoarce și sucește. Ehe! politică grecească combinată cu cea otomană!

ȘOPLEA: Urma alege! (Nervos). Rânzea ești sigur că are să vină...

RÂNZEA: I-am șoptit că am să-i spun cevași între noi!

ȘOPLEA (incitat): Căpitanul apostolic cu tronul lui vindut papistașilor e mai iscusit decît noi toți. Diplomațul pe care îl admiri atîta e un dobitoac. L-a tras în cursă aici, în palat...

ALDEȘ: Atunci luptăm degeaba?

ȘOPLEA (ironic): Depinde de a cui destin e mai puternic.

RÂNZEA (tresărînd lingă ușa doua pe care o controlează): Vine...!

ALDEȘ (sîeși): Doamne ajută!

ȘOPLEA: Boieri, lăsați teama. Izbiți cu socoteală...!

(Boierii scot spadele de la cingătoare și le ascund la spate. Nervosii peste fire).

ȚEPEȘ (între pășind rar, îngindurat. E într-un costum de catifea ncagră țesută cu fire de argint. Înainte de a ajunge în mijlocul culoarului, lingă scara cu ostrețe, observă mișcarea încordată a boierilor. Se oprește ca și cum nu i-ar fi zărit, se întoarce brusc spre ei, lingă faclă prinsă în suportul scării. Un moment de stupeoare între boieri): Ce dorești, Rânzea? Și voi ce aveți pe inimă boieri dumneavoastră?

RÂNZEA (în cumpănă, totuși își revine, și-i tale calea din stînga): Despot urcat în tron de puterile răului, a sosit sorocul mult așteptat să ne dai socoteală. Te-am prins în birlogul tău blestemat, între ostașii tăi vinduți satanei.

ȘOPLEA (tăindu-i calea în fața scării): Fiară cu stemă de voievod, mai singeros decît bourul și mai spurcat decît mistrețul, ai mînjit legea țării cu apucături străine de neam și de domnie!

ALDEȘ (aceeași mișcare, din dreapta): De data asta nu ne mai scapi, oricît te-ai învîrtoșa. de s-ar prăbuși podelele sub tălpile noastre și ne-ar soarbe din adîncuri haurile pămîntului...

ȘOPLEA (cătrea boieri): Prea multe predici pentru un necredincios...! (Către Țepeș): Închină-te, să ne batem joc de necredința ta...

ȚEPEȘ (cîteva secunde de reculegere. Apoi pe un ton simulînd închinarea): Doamne, iartă-mă... că nu știu... ce fac...!

(În răstimpul în care boierii ridică încordați spadele în așteptarea ca Țepeș să-și facă cruce, acesta prinde dintr-un salt faclă din suport și zvrile cu ea în răzvrătiți. Intunericul inundă întregul culoar. Ferestrucele ogivale între timp s-au cernit cu giulgiul nopții. O încăierare oarbă, cu icnături, vaiere și lovituri de spade ce scot scintei. Din stînga și din dreapta culoarului năvălesc ostași din garda personală a Domnului și slugi cu faclă aprinse. La lumină se văd boierii Rânzea și Aldeș cum se bat între ei. Șoplea se zvriclește pe podea într-un lac de sînge. Iar Țepeș, pe scara cu ostrețe, lipit de perete, cu brațele deschise ca niște aripi uriașe, cu ochii scapărînd, așteptînd deznođmîntul).

PARHALĂ (în capul unei cete, în care se afla: Radu, Grigore și Trăsnea se interpune între Domn și răzvrătiți): Ești teafăr, Măria Ta? Slavă Domnului!

RUXANDRA (între iute însoțită de Armașul Stultea și Condrea): Am avut dreptate. Șultea!

CONDREA: Asta este numai începutul...!

STULTEA: ...începutul sfîrșitului!

(Țepeș se deslipește de perete și coboară, încet, îngindurat și totodată trist).

ALDEȘ (desnădăduț, cu spada tremurînd în mînă, sîeși): Te-a mîncat de viu țitoarea!

RÂNZEA (aplecîndu-se spre Șoplea care își trăgea sufletul): Ne-a prins Șoplea!

ȘOPLEA (expiînd): Firtați mor...!

ȚEPEȘ (se oprește în fața lui Aldeș): Spada! (Aldeș i-o dă automat. Țepeș o ia cu ambele mîini, o ridică în sus, apoi o izbește tute de genuchiul stîng, frîngînd-o în două. O zvîrlie la picioarele lui Aldeș. Se îndreaptă calm spre Rânzea): Spada! (Același gest de rupere a spadei și zvîrlire a ei la picioarele lui Rânzea. Încordat ca un arc, dar stăpînit de propria-i vigoare, calm): Ce v-a lipsit boieri de curte, să culegeți sîmîna unei pîrcini sterpe zvîrlite de un vindut turcului? Ce v-a putut jurii apocrisariul Katabolinos pentru

ceam așa, eram acum cu familia strînsă în jurul meu, și în orice caz mai căpătuit. Dar toți banii pe care i-am agonisit i-am băgat în experiențe. Toate dispozitivele pe care le-am lucrat și o parte din aparate le-am făcut cu mina și cu cheltuiala mea. Fiîndcă m-a interesat problema.

PERTACHE: Da, cancerul e o problemă mondială. Atîta că noi...

HIRTOPEANU: Nu e vorba numai de cancer. Eliberarea ritmurilor fundamentale și armonice de tot ce le sfîrînește și le deritmează poate să aibă o influență asupra armoniei lumii. Eu încerc să dovedesc că armonia nu e un concept abstract, ci o realitate fizică bazată pe ritmuri, și că numerele pitagoreice nu sînt niște abstracții ci au o realitate concretă sugerînd raporturi foarte precise între părți. Raporturi care dacă se strică, se produc tot felul de distorsiuni, încrîncenări, conflicte.

PERTACHE: Da, foarte bine, însă acum... HIRTOPEANU: Adică eu vreau să așez și deritmarea între factorii poluanți, dar nu numai sub raport ecologic, să mîi înțelegeți bine... A, știu că depășesc și ora și competența d-voastră. Iertați-mă.

PERTACHE: Nu face nimic. Și noi ne scuțăm că n-am putut să fim mai pe fază, să rezolvăm eventual la ora asta...

HIRTOPEANU: Păi nici nu știți încă ce. Vreau să vă asigur numai că eu nu sînt pentru suprimarea emițătoarelor, asta ar fi utopic...

PERTACHE: Nu, nici noi nu credem. Atunci, dacă vreți, să ne scuțați pentru astăzi.

HIRTOPEANU: Da, bineînțeles. Și pe mine, poate n-am fost destul de clar. Dar eu am să vă dovedesc, miine cînd viu, că factorii de frinare din psihologia individului pot fi rezolvați aproape ca în mecanică, și că există momente privilegiate, sincrone sau asincrone, care pot duce o luptă victorioasă cu inerția. Eu am menționat acolo în dosar și cîteva versuri ale lui Nicolae Labiș în această privință. El are meritul de a fi fixat în cuvîntele ceea ce vrem să fixez în formulele algoritmice. Să știți chiar că fonia unui vers, ritmul unui vers poate să fie uneori un medicament. Eu m-am vindecat de destule ori prin scandare, sau mi-au trecut necazurile. Tovarășul inspector Cleanțu, care a fost aici înainte, a crezut că eu viu pur și simplu să pișesc pe cei care mi-au furat o invenție. Nu, domnule, eu m-am consolat demult, grație armoniei. El n-avea

Butelia

(Urmare din pagina 13)

HIRTOPEANU: Municipiul m-a trecut în planul de sistematizare, la demolări, dar asta mai demult. Eu nu pot construi, căci n-am voie, dar nici în casa asta, așa cum e, nu pot sta, fiînd igrasioasă și insalubră.

PERTACHE: Ați vorbit cu Sanepidul?

HIRTOPEANU: A fost Sanepidul, a văzut-o. A spus că n-are ce face, m-a și amendat. Am alergat două luni să anulez amenda.

PERTACHE: Aveți cumva procesul-verbal? Dați-ni-l nouă. Noi o să...

HIRTOPEANU: Nu, am reușit să scap de amendă, era injustă. s-a recunoscut. Dar autorizație să umblu la casă nu mi-au dat. — Bine, zic, dar măcar demolati! — Nu e încă momentul. — Bine, dar nevastă-mea e bolnavă, în fiecare zi e tot mai rău, va trebui s-o internez, dați-ne altceva! — Nu se poate, sînteți proprietari. — Dar s-o repar pot? — Vă privește.

PERTACHE: Aveți dreptul prin lege. Dacă asta urmăriți, noi...

HIRTOPEANU: Dar cum s-o repar eu astăzi, să bag bani în ea, și miine să se dărîme oficial? De unde lau banii, să-i zvîrl pe gîrlă? Acum probabil că se apropie momentul demolării, căci fiică-mea adoptivă imi face mizerii. Ni s-a spus că ni se dă un singur echivalent. Și atunci vrea să stea ea acolo, cu tat-său. A și început să care la el niște lucruri din casă, inclusiv aragazul. Eu am rămas fără butelia, gătesc acum cum pot. Să mă duc să mă cert acolo, să pun mina pe lucruri nu e cazul. Mai ales că ea pretinde că sînt de la mă-sa. Fiîndcă de pe urma muncii mele nu s-a văzut nimic, zice ea. Așa că eu stau acum într-o casă golașă, dărăpănată, și aștept să-mi cadă în cap.

PERTACHE: Poate nu cade. Nu-i dracul atît de negru.

HIRTOPEANU: Sigur că nu cade. Dacă ar cădea m-ar omori, sau mi s-ar da cu siguranță alta. Dar nu despre asta e vorba, o să cadă ea cînd o să cadă. E vorba despre un șoc nevăzut care pleacă din milioane de emițătoare și creează prin frecvență diverse interfețe, cu maxime și minime, și ele prind în angrenajul lor metabolismul celular, așa cum v-am spus. Noi înșine sîntem deritmați fiîndcă timpul modern face din noapte zi, amplifică ritmurile genice, fecunditățile, producțiile și chiar fenomenele de gîndire care, ca niște oscilatori...

PERTACHE: Tovarășe Hirtopeanu, vreau să vă atrag atenția că e ora 4, oră cînd funcționarii noștri pleacă acasă.

HIRTOPEANU (bucuros): Vedeți? Adică exact aplicarea ideii de ritm! Deși sururile au fost nițel contrariate, fiîndcă în curba diurnă a apetenței, care e tot o curbă a lui Gauss, momentul zenitic a trecut...

PERTACHE: Eu v-aș ruga să mai reveniți odată, ca să putem continua ideile d-voastră care sînt foarte interesante.

HIRTOPEANU: Abia de acum înainte vor deveni interesante fiîndcă eu acuma extrapolez această idee de ritm în social. Eu n-am făcut aici o expunere științifică și nici nu e cazul, imi dau seama că d-voastră nu vă ocupați de așa ceva. Eu am enunțat numai foarte vag ideea de ritm, anabolism-catabolism, ca să vedeți miine ce implicații poate ea avea în social. Acelea desigur vă interesează. Eu puteam să comunic aceste lucruri unor oficiali străine, care poate m-ar fi sprijinit, chiar bănește, dar mi s-a părut că lucrurile ar trebui discutate pe larg, mai întîi la noi.

PERTACHE: Da, tovarășe, e adevărat, dar nu la ora 16.30, cînd oamenii noștri stau de azi dimineață de la șapte...

HIRTOPEANU: Și eu am stat mulți ani peste oră și chiar noaptea, și am lucrat fără să mai întreb cit e ceasul sau dacă mi-e foame. Probabil că dacă nu fă-

Ilustrație de Mihai Vulcanescu

imbrohorul Pașa Hamza, în schimbul capului meu? Tabernacolul sacru al iudeilor? Semiluna de aur de pe cupola Sfintei Sotii din Istanbul? Împărăția cerurilor pe pământ?

ALDEȘ (însălmintat de moarte): Numai dragostea de neam și moșie!

TEPEȘ: De neamul turcesc și moșia bolerească?!

ALDEȘ: Iertare Doamne!

TEPEȘ (făcându-se că nu-l aude): Credeți că miine, voi lăsa virtuțile urmașilor voștri să șteargă prin meritele lor crima neizbutită astăzi?

ALDEȘ: Vai Doamne! Eu spun, spun totul... Mie Katabolinos pe care l-ai pohtit în palat, mi-a făgăduit să mă pună în scaunul visteriei, cum am fost sub răposatul Vladislav. Visteria mi se cuvine de drept și de fapt, mie, zgirci de boier, ca fiind moștenită după datină, din tată în fiu!

TEPEȘ (către Rânzea înfricoșat, dar impresionat neplăcut de mărturisirea lui Aldeș): Tle?!?

RÂNZEA (trezită de dintr-un vis urât): Mie nimic, nimic. Eu nu am urmărit decât pierrea ta, că prea ai îndrăjit pe turc împotriva țării și prea ne umilești pe noi, boierii ai mari, față de oamenii de rând!

TEPEȘ (răsufând adinc): Ai auzit, armașe?! Ce pedepse cucernice le-ai da?

STULTEA (o clipă de ezitare): Măria ta, eu cu mintea mea rămasă la viața de țircovnice, așa zice, da nu te superi Măria Ta... (*Tepeș îl face semn din cap că nu*). Lui Aldeș, înainte de a fi judecat după datina înțeleaptă a Măriei Tale, să i se facă buzunare de fier în nădragi, cu jărătic încins în ele, să-și aline astfel lâcomia de visterie. Să-l punem să scoată jărăticul din buzunare și să numere țâcniunile ca pe banii...! Ha. Ha. Ha!

ALDEȘ: Vai Doamne, buzunare de fier, cu jărătic în ele, și să-l scot cu mina! Eu, zgirci de boier? Și înainte de a fi judecat de Măria Ta?!

TEPEȘ (întorcându-se către Rânzea): Lui Rânzea?

STULTEA: Lui Rânzea, Măria Ta, pentru că a greșit din fudulă nerozie crezând că astfel scapă țara de turci și pe boierii de răspundere față de Domnul lor, să i se bage teapa pe gură și scoasă pe dos, ca altădată să nu mai facă... isprăvi de-a'nvoasele.

ALDEȘ (însălmintat, cade în genunchi, face cruce mari, silabisind): Tatăl nostru... carele ești în ceruri... (*Se oprește o clipă din rugăcune să vadă efectul disperării lui*).

TEPEȘ (nedându-i nici o atenție, privește cadavrul lui Șoplea): Iar lui Șoplea?

STULTEA (pe gânduri): Lui Șoplea, carele dându-și duhul înainte de vreme, a scăpat deocamdată de pedeapsa lumească a Măriei Tale, rămîne ca Domnia Ta să chibzuiască, în înalta ei înțelepciune, la o pedeapsă anume pentru moșii, că pe mine să mă bată Dumnezeu dacă găsece ceva!

TEPEȘ: Ai dreptate, armașe. Nu totdeauna pedeapsa lumească se cuvine morților!

STULTEA (fuzurat, către cițiva ostași): Luați-l. Are timp să aștepte o veșnicie (*Ostașii iau pe Șoplea pe brațe și-l scot din culoar. Între timp slugile domnești înfig fațele în suportii din peretii. Culoarul este inundat de o lumină galbenă-roșiată*).

ALDEȘ (tirindu-se în genunchi înaintea lui Tepeș): Îndurare! Îndurare!

TEPEȘ (către Rânzea): Iată cu cine te-ai înfrățit împotriva mea!

RÂNZEA (dezgustat): E un nemernic!

ALDEȘ (disperat continuă rugăcunea un timp întreruptă)... carele ne lertă nouă... păcatele noastre... cum și

noi iertăm pe ale altora... (*se uită disperat la Tepeș și face o cruce mare*)... pe ale altora...!

STULTEA: Dacă Măria Sa care stă aici în fața ta, te aude și vede cit suferi și nu se înduplecă, cum vrei să se înduplece Dumnezeu...!

TEPEȘ: ... care e surd și orb în ceruri!

ALDEȘ (stupefiat): Cum adică Dumnezeu, surd și orb în ceruri?! (*Izbucnește, făcându-și cruce mari cit la-tul umerilor*): ...ci ne izbăvește de cel rău... (*sare în picioare strigînd*)... de cel rău. (*Ostașii îl prind de subsuori și-l scot pe sus, cînd el țipă disperat*)... de cel rău!

RÂNZEA (ostașilor care voiau să-l ia de subsuori): Eu merg singur!

STULTEA (după ei): Slavă cerului, te izbăvești mai repede (*iese*). (*O liniște grea se lasă între cei de față*).

TEPEȘ (către Părhală): Părhală, care ai sărit din răspun-terii pentru Domnul tău, te fac vornic. Cetașii tăi îi ridic în cinul boierilor de curte: Radu în locul lui Aldeș, Grigore în locul lui Șoplea, Trăsnea într-al lui Rânzea. Să fiți mereu ageri!

PARHALĂ (în poziție de deferență ostășească, odată cu cei trei ostași din ceata lui): Să trăiești Măria Ta, săpinul și Domnul nostru!

CEI TREI OSTAȘI (deodată): Să trăiești, Măria Ta!

TEPEȘ: Logofătul Farma să incheie carte de boierie!

PARHALĂ: Numai oamenii din popor cunosc firea năpraznică a Domnului nostru și inima aplecată spre nevoile țării, pentru că ei sînt la fel. Neam de neamul meu nu a fost vornic. Eu nu am rivnit niciodată mării. Tot ce am făcut a fost numai spre gloria voastră, Eu nu oi vicleni niciodată, Măria Ta!

TEPEȘ (după un răstimp de cugetare): Pe Katabolinos, care nu a chibzuit bine cursa ce mi-a întins-o, cu a-laiul lui turcesc îl dați jos din cămara de ospăt, unde așteaptă sfîrșitul meu, și-l duceți în scaunul de judecată. Unde-i Condrea?

CONDREA (ieșind înaintea lui Tepeș): Aici, Măria Ta.

TEPEȘ: Dumneata mi-l scoți din tabără pe imbrohorul Pașa Hamza, cu vicleniile cuvenite, și mi-l aduci la scaunul de judecată. Îl vreau viu. Avem noi o seoceală veche, a sosit momentul să i-o plătim cum se cuvine. M-ai înțeles?

(Condrea face un semn că a înțeles și iese urmat de Părhală cu ostașii lui).

TEPEȘ (lasă să se înțeleagă că vrea să rămînă singur. Cei de față se retrag în tăcere. Numai Ruxandra rămîne pe loc și îl privește întunecată. Face cițiva pași spre dînsa): Ți-e teamă de mine ca de o arătare ticlucită înainte de vreme?!

RUXANDRA (îndăbușîndu-și un început de plîns): Nu, nu...

TEPEȘ (pe același ton grav)... că sînt o unealtă a pierzării urcate din Iad să pedepsască lumea cu împilări și cazne! Nu?

RUXANDRA: Nu, nu...! Mi-e teamă de viața Domnului meu. Izvodul dreptății încalcată te face mai aspru decît ești, decît trebuie să fii...!

TEPEȘ: Cei ce sînt sortiți să mă înțeleagă sînt puțini, iar cei ce trebuie să mă urmeze mă tâlmăcesc pe dos... (*Se aud din nou vociferările femeilor, întit încet, apoi din ce în ce mai insistente și mai puternice spre sfîrșitul tabloului*): Ecoul suferinței...!

RUXANDRA: Boierilor le e frică de visul nepotolît din tine!

TEPEȘ: Numai de scopurile mele înalte, de ordina și dreptatea mea neclintită! Altit!

RUXANDRA: Nu i-ai văzut? N-au țeluri cutremurătoare. Se bălăcesc în noroiul neputinței cu otrava lenei în sine. Tot ce ticluiesc poartă stigmatele străgănelii și ale neterminatului! Parc-ai un blestem pe țara asta să nu se poată statornici nimic în timp. Degeaba încerci să-i ridici spre o lume liberă și înțeleaptă! Degeaba!

TEPEȘ: De ce vorbești astfel Ruxandra?! Voi stirpi răul din rădăcină, fără cruțare, fără adast; tot ce incurcă rînduiala mea nouă.

RUXANDRA: Cu cine ai să înfrunți marea furtună care vine, înarmată cu fulgere și trăsnete, cu o mină de oameni? Cu Stultea și Condrea?

TEPEȘ: ... Cu toată suflarea dreptă a țării strînsă într-o oaste invizibilă.

(Vacarmul de afară a ajuns la intensitate. Ușile laterale se deschid cu larmă. Două cete de femei, de toate categoriile sociale, cu prunci în brațe cu copiii de mină, pătrund pe cele două laturi ale culoarului. Portarul Șolman și cițiva ostași fug după ele).

PORTARUL ȘOLMAN (val vitej după femeile increment de prezența lui Tepeș): Măria Ta, gloata asta ne-a răzbit... Vor să se plîngă chiar Măriei Tale!

O FEMEIE (cu un prunc de mină): Iartă-ne Măria Ta. Venim pentru copiii noștri...

ALTA FEMEIE (cu un prunc în brațe): S-a zvonit că turcul cere pruncii noștri, tribut de singe.

TEPEȘ: E adevărat!

A TREIA FEMEIE: Și Măria Ta ce-ai hotărît?

MAI MULTE FEMEIE (cad în genunchi): Îndură-te de pruncii noștri, de vîrstarele țării. Să nu ajungă icniseri... să ne cotopească vatra, să lupte împotriva părinților și fraților lor!

O FEMEIE (cu pruncul de mină): Dă-ne arme să ne apărăm copiii dacă bărbății noștri nu sînt vrednici!

ALTA FEMEIE: Decit să-l dau turcului mai bine îl ucîd în față!

MAI MULTE FEMEIE (deodată): Vrem arme să luptăm... (*Cad în genunchi, ridicînd miinile spre Domn*): Vrem să luptăm, Jurăm!

TEPEȘ (vădit emoționat): Ascultați. Cugetul îmi poruncește să caut sprijin în inimile voastre, iar inimile voastre îmi poruncesc să fac totul pentru voi. Turcii vor tribut de singe. Vor avea destul. Nu singele copiii noștri, ci singele lor izvodit din încrîncenarea cu noi. Sculați-vă. Aveți încredere, căci întreaga, deplina întocmire a mea, abia de acum începe...!

FEMEILE (izbucnesc în strigăte de bucurie): Numai Domnul nostru cunoaște nevoile țării, suferința noastră... Numai el!

(Unele îi cuprînd miinile și le sărută îndelung).

TEPEȘ (iluminat, într-o liniște care se aterne din așteptarea celor de față, ca un ecou al propriei lui conștiințe): ...intreaga, deplina întocmire a mea, abia de acum începe...!

armonie. D-voastră m-ați ascultat, aveți alt sistem de receptie, ați intrat uneori chiar în rezonanță cu mine, recunoașteți.

PERTACHE (luîndu-și palaria și servieta): Da, tovarășe, v-am ascultat, și vom face tot ceea ce depinde de noi, ca să obținem, în modul cel mai legal și mai operativ...!

HIRTOPEANU: Ce?

PERTACHE: Păi... Ceea ce vă propuneti. Eu am înțeles că asta a fost numai introducerea.

HIRTOPEANU: Exact. Eu așa dori ca un organism special din țara noastră, care are acum atîtea inițiative pe plan internațional, să se ocupe de acest aspect care e tot așa de important să zicem ca principiile de învățămînt.

PERTACHE (la ușă): Poftiți. După d-voastră. Eu trebuie să inchiid.

HIRTOPEANU (de afară): Acum sînt tot felul de oficii de consulting care studiază și vind soluții la probleme de interes general. Nemaivorbind că și geriatia noastră poate fi influențată într-un mod cit se poate de favorabil. (*Au ieșit. Peste cițeva clipe Pertache reîntră și vine la interfon*).

PERTACHE: Allo! Poarta! Marine, îl vezi pe individul care iese acum? Te uii bine la el, și nu-i mai dai voie să intre niciodată, aici. Niciodată, cit om trăi! Auzi? Așa! Răspunzi cu capul! Noroc!

III

La birou e acum inspectorul Boborelu.

BOBORELU: Mă scuzați că v-am făcut să așteptați. Am avut o scîdînță de Consiliu. Deși am preluat de curînd de la tovarășul Pertache, cazul d-voastră îmi este, în mare, cunoscut.

HIRTOPEANU: De la tovarășul Pertache?

BOBORELU: Nu. Cu dînsul n-am apucat să stau de vorbă. Dar mi-au spus funcționarii.

HIRTOPEANU: Tovarășul Cudalbu?

BOBORELU: Nu, dînsul a fost mutat la Statistică. Îmi pare că tovarășa Chițu știa ceva.

HIRTOPEANU: Tovarășa Chițu era atunci gravidă.

BOBORELU: Da, acum are un băiețel de un an, foarte frumos.

HIRTOPEANU: Și ce v-a spus tovarășa Chițu despre dosarul meu?

BOBORELU: Mi-a spus cițe ceva. Dar, firește, dacă vreți să completați... Eu vă asigur însă că noi vom da chiar

în săptămîna asta o soluție. Să nădăduim, favorabilă.

HIRTOPEANU: Mă mir...!

BOBORELU: Nu trebuie să vă mirați. Să știți că aici la noi s-a schimbat foarte mult stilul de muncă.

HIRTOPEANU: Mă mir cum a putut tovarășa Chițu... Printre altele e și prietenă cu fiica mea vitregă, deși i-a luat bărbatul.

BOBORELU: Noi nu ținem seama de asta. Noi mergem pe principii. Am auzit că ați fost și la foruri.

HIRTOPEANU: Am fost. M-au trimis aici. Sîntem tot unde eram pe vremea lui Cleanțu.

BOBORELU: Nu-i adevărat, greșiți. Tovarășul Cleanțu e acum director la Arta Mobiliei, acolo unde e resortul său. Tovarășa Șușorcă care s-a ocupat de memoria a ieșit la pensie cu pensia îmbunătățită. Iar d-voastră veți primi satisfacție, vă dau cuvîntul meu de onoare. Dacă vreți să-mi mai reamintiți o dată care e chestiunea.

HIRTOPEANU: Tovarășe Boborelu, aveți un dosar...!

BOBORELU (zîmbind): Cam voluminos. 120 de pagini, Asta nu înseamnă că n-am să-l citeșc. Iată, îmi notez în calendar. Azi avem deci 14 octombrie...!

HIRTOPEANU: Un an de cînd mi-a murit nevasta! Să-raca! Vream s-o îmbrac, s-o port în lux. Să-i arăt cit de bine a făcut că s-a măritat cu mine...! Și cînd colo...!

BOBORELU (discret): Ați avut cumva... dificultăți, la înmormîntare?

HIRTOPEANU: Ba nu. Am găsit cițeva scînduri, de la o rudă. Mai exact, de la o fostă prietenă de facultate, al cărei soț m-a ajutat. Îmi era obligat, ca să zic așa. Mă despăgubea fiindcă ea mă turnase. Altădată poate n-aș fi luat. Știți, a fost o vreme cînd aveam tot felul de orgolii.

BOBORELU: Înțeleg. Dar... cu toții ne educăm, nu este așa? Orgoliul e o rămășiță...

HIRTOPEANU: Așa este. E o dorințare. Eu am încercat să fundamentez teoria după care orice om are niveluri orbitale de creștere. Și trecerea de pe o orbită pe alta se produce cu degajare sau cu absorbție de energie. Ca la atom.

BOBORELU: Bun. Și?

HIRTOPEANU: Asta înseamnă că putem pune la punct o eliberare energetică controlată din acest atom care e omul, și o compunere științifică a energilor.

BOBORELU: Adică ce fel de eliberare? Nu înțeleg.

HIRTOPEANU: Adică putem pune energiile în sistem.

BOBORELU: Ce sistem? Sper că e vorba de sistemul nostru.

HIRTOPEANU: E vorba de un sistem general cu fluxiuni de energii care să contracareze cîmpurile de radiații. Și distribuția s-ar face altfel, mai științific, mai marxist. Omul ar putea să fie mult mai fericit și înfinit mai liber, fără să piardă solidaritatea cu sistemul. Eu am spus asta și sus la foruri, funcționarului care m-a primit. Și care a luat act cu interes și cred că mi-a dat dreptate.

BOBORELU: Bine, tovarășe. Vrei să treci puțin dincolo? Numai un minut. (*Hirtopeanu iese. Boborelu apucă telefonul*). Măi tovarășe Mătase, mi-ai trimis pe unul Hirtopeanu pe capul meu. Eu nu prea știu ce vrea asta. Da, domnule, a venit, zice că a stat de vorbă cu dumneata. Bine ai făcut că nu l-ai lăsat, ce să caute la tovarășii din conducere? O fi el inventator, o fi el... dar cred că-i și filează o lampă. Bine, lasă că-l satisfac. Am înțeles: să nu mai umble pe acolo. Lasă că mă orientez eu! Am dosarul aici. Purcoi, Bine, lasă, Să trăiești! (*Inchiide. Merge la ușă*). Tovarășe Hirtopeanu! Poftim puțin înăuntru. (*Hirtopeanu întră*). La loc. (*Hirtopeanu șade, Boborelu scrie ceva*). O figură?

HIRTOPEANU: Nu fumez niciodată.

BOBORELU: Totuși, astăzi... E o țigară bună. Și e o zi mare...! (*Radios*). S-a rezolvat! Eu dacă țî-am promis ceva să știți că mă țîn de cuvînt. Eu nu sînt Pertache, și nici Cleanțu. Ia asta, și să fii sănătos!

HIRTOPEANU: Ce e asta?

BOBORELU: Eu am studiat dosarul dumatile. Am văzut chestia cu butelia, care mi se pare justă. Fata aia e o timpită, domle, nu știie ce face.

HIRTOPEANU: Dar nici n-am scris despre butelie!

BOBORELU: Atunci mi-a spus Chițu. În orice caz, noi am luat act și nu sîntem de acord cu comportarea lor. O butelie e necesară pentru orice om. Am auzit că ai avut și invenții, și probabil o să mă ai. E bună o butelie, oricum, la preț de stat, ascultă-mă pe mine. Mai tîrziu, cînd nu mai ai nevoie, o vinzi, căci se caută. Așa, tovarășe, să auzim numai de bine, sînt bucuros că după atîta vreme am ajuns la un rezultat fericit. S-o stăpînești cu sănătate! Noroc!

(Sfîrșit)

Paul Everac

Teatru

TEATRUL „NOTTARA“:

„TIMON DIN ATENA“

SURPRINZĂTOR începe această operă scenică: o muzică ciudată și dulce, dintr-un film de cabaret, melodie cîntată care te urmărește multă vreme după spectacol, sugerînd pastelul un bilci al deșertăciunilor; scena goală, învăluită în negură, cu doar cîteva volute grele de catifea singerie în tavan; personaje fantomatice, în costume de la începutul veacului nostru, ieșind din ceață, în mișcări lente și linse, risipindu-se și adunîndu-se. Nu trebuia să fim la Atena și să participăm la banchetul oferit de daniel Timon prea numeroșilor săi prieteni? Ba da, acolo trebuia să ne aflăm, dar, pentru Shakespeare, localizarea era convențională, epoca elisabetană și furniza în fapt conflictele și de aceea regizorul de azi, Dinu Cernescu, a extins, cu o libertate asemănătoare, adică în spirit shakespearian, subiectul pe toată istoria societății în care banul e valoare unică. De vreme ce Marx însuși, ca economist, a găsit în piesă un argument pentru a explica funcția banilor ca obiect al posesiunii supreme, ei fiind divinitatea vizibilă care transformă toate însușirile umane și naturale în contrariul lor, făcînd să se confunde și să se denatureze lucrurile, unind toate imposibilitățile, creatorii spectacolului aveau deplină îndreptățire să infățiseze cazul pe un fundal de amplă generalitate. E, dealtfel, frapantă și terminologia piesei: sint rostite cuvinte ca ipotecă, poliță, garanții pentru împrumuturi, risipă, și se demontează mecanisme atît de contemporane — supraabundența care duce la crăh, consumul exagerat supralicitînd mijloacele sîrăce de producție, haosul fatal în materie de evidență a disponibilităților efective, pierderea creditului moral odată cu dificultatea achitării datoriilor la termen — în această senzație e de convulsie financiară, cu inflații și deflații, într-o actualitate imediată.

Desigur, tragedia nu e de esență economică, nu Balzac a scris-o, eșecul lui Timon, inițial bogat și magnanim, vine din prea marea credință în lingșitorii fameni și din năruirea noțiunii sale de prietenie. Atît de dezinteresată-l iubire pentru alții, se transformă, odată cu dezvăluirea adevărului și cu valul de ingrățitudine ce se revărsă asupra-l, într-o ură cumplită care-l face să și părăsească cetatea, ostracizîndu-se într-o peșteră, unde va huli întreaga umanitate. Cercetătorul englez G. Wilson Knight a formulat impresia că am asista aici la un veritabil pelerinaj al urii de semeni și de sine. Impresia nu e însă întru totul fondată, intrucît chiar în mizantropia sa fundamentală, blasfemiatorul recunoaște, cite o clipă, virtuțile autentice, într-o lacrimă sinceră, într-o căință, astfel că ideea lui Tudor Vianu e mult mai conformă cu realitatea lucrării: esteticianul român descoperă aici salvarea conceptului omenirii prin oamenii simpli.

Oricum, regizorul are toate temeiurile pentru atît de interesantă structură scenică pe care a infățuit-o la Teatrul „Nottara“, schimbarea de registru în sensul unei universalizări prin istorizarea dînd un rezultat neașteptat, cu concluzii morale și sociale negative pentru întreaga lume pivotată pe aur.

Schimbarea aceasta de registru spațial și temporal e fapt curent în spectacologia shakespeariană. La Stratford-upon-Avon, în 1976, **Mult zgomot pentru nimic** își situa acțiunea în India vechiului imperiu britanic, **Poveste de iarnă** se plasa într-un pustiu arctic. **Comedia erorilor** era un musical londonez de azi, **Regele Lear** avea chiar figura unui împărat austro-ungar, toate în modalități discutabile — și discutate — dar care n-au determinat, în patria poetului, nici un fel de emoții critice radicale cu corolar administrativ. Spectacolul românesc e un punct de vedere original asupra piesei, alegorizînd o lume atît de coruptă, încît eroul inocent care o descoperă nu intrevinde altă soluție decît refugiul în sălbătie. Scenografic, partea întâi e un cortegiu de veșminte-măști, o elegantă defilare de spectre în neant, cu grupuri sulemenite de adulatori farisocii, ori reuniți de întunecați excuțori, sau pacte infernale între gemene umbre senatoriale. În partea a doua, locul e unul de defecție, maidan din afara orașului, cu un copac solitar și zgribulit, o scară și dezolante pubele; lingăii și hotii vor scormoni deopotrivă în ele pentru a da de aurul ascuns al lui Timon.

George Constantin și Ion Dichiseanu în Timon din Atena

Pictorii Dimitrie Sbiera și Maria Stoenescu au sprijinit astfel esențial, chiar prin esențializare, viziunea regizorală și concepția spectaculară.

EȘI o piesă documentară, eroul fiind un personaj real, mitizat ulterior de literatura antichității. Observația lui William Hazlitt că în Timon... Shakespeare a luat lucrurile în serios de la început pînă la sfîrșit, se referă, implicit, la biografia trăită a personajului. Timon Mizantropul s-a născut în anul 440 î.e.n. la Atena, a avut o poziție socială înaltă, dar apoi necazurile sale și suferințele patriei l-au dus spre o filosofie neagră și un refuz crunt al lumii. Aristofan l-a ironizat în **Păsările** și în **Lysistrata**, dar latinul Plutarh a meditat asupra aceluiași biografii cu gravitate (cînd s-a ocupat de viața lui Marc Antoniu). Cu toată necrutarea sa satirică, Lucian din Samosata nu l-a negat în dialogul numit **Timon atenianul**: auzîndu-l invectivele strigate pe pămînt, Zeus se interesează din cer de identitatea și de soarta omului, Hermes informîndu-l că e vorba de cineva pe care „L-au dus de ripă, după cit se spune, inima lui cea bună, iubirea lui de oameni și mila față de toți năpăstuiții“. Trimitînd emisari la Timon, acesta le povestește, la rîndu-l: „Mi-am irosit tot avutul, și era nemaipomenit de mare, ca să-mi ajut prietenii. Iată de ce am ajuns azi om sîrac“.

Unii pretind că tragedia e atît de simplă, încît parcă n-ar fi din pana geniului autor; ori că ar fi fost scrisă de el și de altcineva; sau că ne-a parvenit incompletă (senzația de incomplet e reală). Alții nu pun la îndoială paternitatea dar șocotesec că e piesa cu cea mai scăzută tensiune din tot teatrul shakespearian (Franz Ungerer) și una din cele mai puțin populare (Edward Dowden). Spectacolul românesc contrazice aceste aserțiuni, printr-o exegeză puternică și personală. Ea echivalează mizantropia cu refuzul definitiv al oricărui compromis, creînd astfel o tensiune continuă între Timon și falsii săi prieteni, între Timon și cînicul Apemantus, nihilist și absurd, între Timon și cel ce ar dori sincer să-l indulcească soarta, dar nu înțeleg profunzimea și radicalitatea motivelor sale, între Timon și sine însuși, omul care moare fiindcă nu mai poate trăi într-un univers imund.

CEZAR BOLLICAZĂ vîzuse aici o „gratioasă imaginație“ și interpretul de azi, cel dintîi interpret al eroului pe scena română, George Constantin, a dat, într-adevăr, chip, cu imaginație și grație, amfizionului generos, idealistului fără prihană, omului radios și bun străbătînd, printr-o prudentă și fină îndoială momentană, drumul spre consternare, urcînd, una cite una, treptele indignării, izbucnînd apoi vulcanic în reproșuri și blesteme, lava urlii solidificîndu-se încet, definitiv, din ea mai scînteind doar accentele pamfletare, sub care mocnește pînă la capăt neîmpăcarea fierbinte și disprețul arzător. George Constantin edifică cenotaful scenic al lui Timon în postura de mare actor, adică nu în psihologizării anxioase și retorism de bravadă, ci sacrificînd cu claritate și consecvență atitudinile într-o expresivitate curată, măsurată de rațiune, vorbind celorlalte personaje, oamenilor de azi și lui însuși, în limbi diferite, purificînd eroul prin tragism interior și sublimîndu-i mizantropia în sarcasm de adresă precisă. În această creație trăiește un om infrînt de o forță oarbă dar și un titan care învinge prin capacitatea de a se singulariza și izola de pigmeii nemernici. Întruchiparea artistică, de cea mai înaltă clasă, îl arată pe Timon febril atent, jovial omniprezent, spiritual aforistic, apoi, prin ruptură, închis în sumbră reverie, impredictiv, indiferent, obsedat de conștiința răului, plecat, și la figurat, dintre oameni. Artistul face, împreună cu regizorul, din viața lui Timon o moralitate modernă, iar din moartea lui tainică pe țărîmul mării, o elegie.

Tocmai pentru că Timon a fost bun și drept, primul decret al lui Alcibiade, prieten adevărat al defunctului și cuceritorul prin arme al Atelei, va fi pedepsirea celor ce l-au năpăstuit. Precaut cu declarațiile, regizorul propune însă un final incert, admirabil, în care adulterii de profesie îl inconjoară, ca și cum l-ar înlăntui, pe biruitor, tinzînd a răspunde cu brațele lor ipocrit ispășitoare,

la cererea sa drastică „Duceți-mă-n cetate“, cerere numaidecît imblîmizată prin adausul „La spadă lujer de măslin lega-voi / Războiul însoțească-se cu pacea / Și pacea să-l imbune...“ Ion Dichiseanu l-a portretizat adecvat pe Alcibiade, militar de orizont redus, dînd întreaga consistență de echivoc, dacă se poate spune așa, sfîrșitului nesfîrșit. Tot cu consistență și cu personalitate l-a zugrăvit Ștefan Iordache pe cînicul Apemantus, ce la început pare un spirit lucid dezabuzat, dar ulterior se vadește a fi nu numai mărunț, ci și altfel decît Timon, mizantropia sa fiind a unui ciine; el nu urăște perversitatea umanului, ci condiția umană. Singura observație ce ar putea fi adresată excelentului actor, ar fi surescitarea extremă a căreia i se lasă prădă din cînd în cînd, cu crispări de atitudine și voce incompatibile cu cinismul profesionalizat al insului.

Îl vom mai distinge, din distribuție, pe Horațiu Mălăele, figurînd un poet de ode culinare cu o batjocură de nuanțe multe și strălucitoare, psalmodiînd cu gura plină, sau punînd întrebări insidioase cu gura pungă, surizînd perfid, mirîndu-se candid și rinjînd canin — un talent multicolor și de certitudine definitivă; de asemeni, pe Ștefan Radof, în blindul și onestul Flavius, jucînd cu liniște caldă și precizie alter-ego-ul tînărului Timon; și pe Mircea Anghelescu și Radu Dunăreanu, senatorii prevaricatori (din păcate, regizorul a tăiat eronat din text preciziunea că și ei, factorii puterii, erau creditori ai lui Timon, deci de două ori interesați); apoi Mihai Pruteanu, Dorin Moga, Constantin Guriță, Petrică Popa, Valeriu Arnăutu, desenînd siluete potrivite, alții neobservîndu-se, sau făcînd fără expresie, sau copipiindu-se prea mult pe ei însiși. Dar lumea lor e concepută coerent, în nuanța pamfletară indicată, în limeziunea de cristal a operii. Regizorul Dinu Cernescu înscrie, prin **Timon din Atena**, — după **Măsură pentru măsură** și **Hamlet** — un nou paragraf românesc în capitolul shakespearologiei moderne, făcînd lucrarea de artist și exeget, în conspect etic și politic subtil, cu rigoare și frumusețe, la dimensiunile gîndirii de azi și potenței teatrului nostru actual.

Valentin Silvestru

Ioan Lazăr

Radio Televiziune

Tradiție

Felul cum o inițiativă poate a-și demonstra valabilitatea și viabilitatea, intrînd, astfel, sub jurisdicția de înaltă exigență a tradiției, ne-o demonstrează acest început de aprilie ce se deschide cu **Săptămîna creației tehnico-științifice românești**, manifestare specifică încadrată în Festivalul național „Cîntarea României“. Radio și televiziunea au consemnat evenimentul în emisiuni de informații și comentarii, semnificativ tur de orizont asupra unei realități care, cunoscută în adevărata ei dimensiune, este impresionantă. Muncitorii unei fabrici de mobilă învață de pe acum (pentru ca peste un an, doi, să aplice în practică noile cunoștin-

te) tainele și tehnicile sculpturii în lemn. La întreprinderea Electroaparataj din București, proiectanți, ajustori, lăcătuși, ingineri, urmăresc cu ochii fierbinți de emoție verificarea unor noi și folositoare aparate, gîndite și realizate de ei. La întreprinderea de mecanică fină Sinaia un fost strungar, actualmente doctorand, descrie cu întemeiată mîndrie invenția sa cu randament de 200% mai mare decît al celor similare din import. Directorii de institute de cercetări expun, în acest moment de bilanț, rezultatele remarcabile ale unui remarcabil efort de depășire a ultimelor concluzii și date de specialitate. Creația techni-

CARTEA

Petru Comarnescu: „SCRIERI DESPRE TEATRU“

■ **SUSPECTAT** de superficialitate prin faptul de a se fi ocupat de prea multe lucruri, și deci de a nu fi avut puțința și răgazul aprofundării, Petru Comarnescu infirmă prejudecata multispecializării neconcludente, și o face, nu în timpător, tocmai pe terenul unei arte de sinteză, spectacolul teatral. Că este așa o dovedește culegerea de studii și articole despre teatru, publicată, sub îngrijirea lui Mircea Filip, de Editura Junimea. Înainte de a trece la argumentele criticului complet care a fost Petru Comarnescu, se impune să salutăm gestul editorial, nu numai pentru valoarea sa restauratoare de profil intelectual și cultural al scriitorului ieșean de origine, ci în deosebi pentru intuiția editorilor în a fi aflat în paginile lui idei care să intereseze și azi, de o profitabilă incidență cu actualitatea.

Volumul cuprinde numai o selecție din scrierile consacrate scenei, între care un studiu-portret al omului de teatru I.L. Caragiale, — avînd în atenție „concepția și activitatea sa în legătură cu repertoriul, punerea în scenă, pictura scenografică, îndrumarea spre realism a teatrului românesc“ —, o analiză riguroasă, lipsită de orice pedanterie, a piesei fluviu **Straniul interludiu** de Eugen O'Neill (lucrare tradusă de Comarnescu), însoțită de un pachet de corespondență, grăitor sub aspectul istoric al relațiilor cu un mare dramaturg de peste ocean, cîteva profile de actori și o sumă de pledoarii pentru școala de regie și scenografie, încheindu-se cu opt pagini inedite dintr-un **Jurnal**.

Capitolul consacrat lui Caragiale atestă acele calități ce tin de capacitatea criticului de a aborda teritoriul teatral din unghiul foarte generos al sintezei scenice. Deși cu o metodă de înaintare pe compartimente, oarecum rigidă, studiul propune un Caragiale dăruit pentru activitatea de critic **constructiv**, de om cu vocația organizatorică a întemeierii unei vieți teatrale în respectul indeclinabil al realismului, pentru acel teatru în care actorii, parafrazîndu-l, trebuie să joace bine.

O prodigioasă energie critică revărsă Petru Comarnescu în efortul de a acoperi cit mai multe aspecte ale tragediei lui O'Neill. În sfera sa intră personaje, idei, tehnici, probleme de stil și de compoziție, autorul perorînd în ultimă instanță pentru teatrul pentru lectură echivalat ca **teatru pentru scenă**.

Cum arătam, problemele se diversifică deîndată ce părăsim materia celor două studii de bază. Textele asupra cărora am fi îndreptății să întirziem sînt mai multe. Unul nu poate fi trecut cu vederea nici măcar la o simplă foietare a cărții. Articoul se intitulază **Condiția carierei de dramaturg** și se ocupă cu deosebire de chestiuni referitoare la autori începători. Petru Comarnescu discerne trei condiții fundamentale pentru un debutant: „mişcarea personajelor într-o acțiune unitară și vie; crearea unei atmosfere sensibilizate artistic; adîncirea psihologiei personajelor“. Apelul său la poezia textului dramatic, propusă drept element unificator, este receptat în prezent cu o resimțită necesitate.

co-științifică românească se impune autoritar prin rezultate teoretice și practice: temele de cercetare se numără cu zecile de mii, competitivitatea noilor produse în edificatoare procente, numărul celor antrenați în această amplă mișcare — cu adevărat de masă — depășește milionul, după cum, de astă dată în zeci de milioane, se numără ecronomiile și producția suplimentară realizate prin aplicarea brevetelor românești.

■ În actualitatea acestor preocupări s-a situat (tematic) ultima premieră radiofonică, **Zeul ascuns** de Rodica Padina (regia Titel Constantin). Un tînăr medic (interpretat cu ardore de Traian Stănescu) lucrează la punerea la punct a unui nou medicament românesc, cu aplicabilitate în grele și tragice boli. La capătul unei lungi perioade de muncă, eșecuri și experimente, el reușește și, simbolic, primul pacient vindecat este chiar femeia iubită.

Cadru cu Geo Costiniu și Anda Onesa

Cinema

FLASH-BACK

Planul doi

■ DE câte ori, văzind filme românești mai vechi sau mai noi, nu m-am gândit să scriu despre doi dintre oamenii cei mai autentici ai populației aceleia — diversă și stereotipă, trecătoare și celebră, anonimă și strălucitoare — imbarcată pe trenul de celoid. De câte ori n-am avut imboldul de a mă opri la cei doi maștri ai simplității, care stau de ani de zile în planul secund al poveștilor, al cadrelor, al decorurilor și în general al vieții: Ernest Maftel și Boris Ciornici.

Au ceva straniu în sonoritatea numelor — nume făcute parcă să nu fie uitate, chiar trecute fiind cu litere mai mici în genericele strălucitoare. În rest, tot ce fac ei, tot ce aduc pe ecran, respiră aerul ozonat al vieții, al realității imediate. Poate aici e întreg secretul. Gesturile, vorbele, pasul, ticurile sînt importate în artă direct din stradă, învățate direct de la mulțime. Chiar atunci cînd rolurile, rolșoarele acelea de zece, de cincizeci, de o sută de vorbe au fost scrise în scenarii strimbi, falsi, denaturați, ei le reumplu cu omenie, cu firească, făcînd să se simtă pulsul bine rodat al nobleții, al credibilității psihologice. Și atunci — întrebându-te de ce nu reușesc decît atît de rar lucrul acesta interpretării rolurilor principale (chiar cînd sînt foarte talentați), și de ce-l reușesc fără excepție Ernest și Boris — îți dai seama că, printre atîtea mărimi hărăzite să interpreteze, „să fie cineva”, aceștia doi au norocul — simbolic — să nu trebuiască să fie decît oameni. Noroc și dificilă obligație în același timp, pentru că a fi om este greu, iar a rămîne om în fața unui text precar sau a unui reflector este de o sută de ori mai greu. Tăranii și învățătorii lui Maftel, tații și „raisonneur”-ii lui Ciornici sînt niște prezențe vii oricînd, chiar înconjurați fiind de scheme, de situații forțate; dar în spatele acestei aparențe naturale stă nu numai talentul, ci și bunul simț, nu numai siguranța joculară, ci și modestia acestor doi mari profesioniști, care dau asperitatea necesară celui mai roz personaj, și, cînd sînt invitați — nu în puține rînduri — să joace un negativ fioros, îi dau și acestuia veridicitate, dar neapăsînd tocmai pe pirghiile intoleranței, ci acordîndu-i chiar lui cantitatea de omenie de care nu poate fi lipsit.

Lumea filmului, în lipsa marilor „secunzi”, ar fi mai săracă și mai neadevărată decît, chiar, în lipsa marilor stele.

D.I. Suchianu

Romulus Rusan

„Septembrie”

SEPTEMBRIE e un film, ca și cele anterioare ale cineastului Timotei Ursu, de o mare delicatețe și de un original interes psihologic. Regizorul al filmului **Declarația**, scenarist al filmului **Cursa**, Timotei Ursu preia acum subiectul descoperit de reporterul Adrian Dohotaru, alcătuiind o pasionantă dezbateră cinematografică de actualitate. În primul plan apare un nou personaj, un tânăr neliniștit, un fel de „rebel fără cauză”, caracterizat prin trei trăsături: grabă, lenă, fumuri; filmul **Septembrie** ne arată că aceste trei „calități” (dacă li se poate spune așa) se mai întîlnesc încă în peisajul românesc. Fumuri, ifose, fudulă opinie despre sine. Nu însă în întregime nejustificate. Tânărul Vali (admirabil interpretat de Geo Costiniu) nu e lipsit de calități. Pe cînd era în liceu se arăta mai talentat ca toți ceilalți. Și-apoi era (și este) de o remarcabilă frumusețe fizică, la care se adaugă un iscusit talent al replicii, al vervei, ceea ce se adaugă la seducția fizică. Este un Alain Delon, ediție ameliorată, care n-are, ca acela, nevoie să se tot încrunte crîncen în toate fotografiile pentru a șterge impresia de „bombonel”. Diversele lui înclinații îl împing la lenă, la căutare de succese fără efort, la ciștiguri fără osteneală, fără așteptare și prelungire. Repet: grabă și lenă, adică minciună și chiar pungășie. Ceea ce însă îl distinge de așa-numiții „mauvais garçons” este că, la fund, foarte la fund, face o oarecare vocație pentru delicatețe, pentru eleganță morală. Găsim chiar și o secretă dorință de acțiune frumoasă, aproape eroice. Aceste calități ascunse fac și mai vizibilă situația lui de victimă a „proastelor frecven-

tări”, a influenței mediului de derbedei, de secături cu care se înhăitase. E unul din meritele filmului că această poluare exercitată de un anumit „mediu” asupra tînărului nostru a fost prezentă într-un mod vag, prin momente scurte și răzlețe, nu printr-o intrigă narativă susținută. Planuri instantanee, telegrafice, ca un **avertisment** (filmate expresiv de operatorul Marian Stanciu). Timotei Ursu iubește acest cuvînt: **avertisment** pe care îl socotește că definește chiar dureroasa problemă a poveștii filmate de el.

La începutul ei, eroul e băgat pînă în gît într-o urită afacere de furt. Apoi, pe tot parcursul filmului, el este urmărit de miliție. Urmărit nu ca să fie prins, ci mai ales pentru ca pașii lui să ducă la ceilalți răufăcători. Pe tot cuprinsul acestui drum în care el se silește să „craneze”, se produce o înceată dar progresivă purificare sufletească. Asta grație unei încîntătoare ființe de 17 ani care nu îl „convince să se îndrepte”, ca în istoriile morale, ci îl convinge că ea, de la început, a fost convinsă că el chiar este acel om admirabil vrednic de iubirea și stima ei. Pe acel om (spune ea) „eu am ieșit în lume nu ca să îl caut, ci ca să-l găsesc”. Această opinie a ei, care nu e greșită, contrastează cu vorbele lui care, tot timpul, mint. Mint cu o dezinvoltă lăudăroșenie. Cînd ea află că tot timpul minșise, îi spune, cu o gravă candoare: „De ce nu mi-ai spus adevărul? Că doară eu ți-aș fi dat aceeași încredere, și iubire, și admirație, și stimă?” La sfîrșit ea înțelege că juca o partidă pierdută. Și el crede la fel. Se despart. Ea pleacă, pe jos, în „autostop”, el, pe motocicletă lui furată. Dar ea se oprește din drum.

Și îl așteaptă. Căci a făcut o ultimă mare descoperire, anume că acolo unde e iubire, nu există partidă pierdută. Ceea ce și el simte și aprobă. Și pornesc mai departe pe motocicletă furată. Sfirșitul poveștii este o patetică victorie a legilor naturale. De două zile el umblase de colo pînă acolo, hăituit, nedormit. De două ori hăituit. O dată fizic, concret, și încă o dată de renașterea lui sufletească. Aceste două „goane” îl obosiseră cumplit, în ciuda atleticele sale fiziologii. Și accidentul se produce. Aflăm de el prin telefonul portabil al milițienilor. „Să chemăm ambulanța?”, întrebă polițistul. „Nu. Nu mai e cazul” — îi răspunde celălalt cu durere. Și moartea va fi zugrăvită cu o înaltă artă cinematografică. Ni se arată succesiv vreo douăzeci de automobile staționate, îngheșuite, din care pornesc zeci de perechi de ochi. Ochi încrămeniți; ochi țepeni ca moartea însăși. Ochi mirați, precum sîntem și noi. Căci cei doi îndrăgostiții au murit toți „în frumusețe”. Au plecat, dincolo, purificați, „răscumpărați”, „izbăviți”.

Iată toată această puternică și delicată poveste (inspirat concentrată în versurile lui Romulus Vulpescu și acompaniată de muzica lui Adrian Enescu), poveste în care făcătorul de minune a fost ea, cea fetiță de 17 ani, ale cărei fapte și vorbe, fiecare gest, fiecare silabă, erau ca o sămîntă care cade pe pămînt roditor. Grație ei, amestecul de naivitate și înțelepciune, de inocență, adevăr și poezie, au fost o mare performanță actoricească. Mai ales că interpreta are realmente 17 ani, și este elevă de liceu în clasa a 10-a, în orașul Pucioasa. Timotei Ursu a găsit-o căutînd mult. Și găsierea lui e senzațională ca tot restul (se numește Anda Onesa).

Kid-ul

● Ne cerem, din capul locului, scuze pentru lipsa noastră de inspirație. Am fi vrut să scriem despre ciocănițoarea Woody, am fi vrut s-o integrăm, pe ciocănițoarea, într-un larg curent animalier, cu cioara Inki, ursul Panda și alți cai care au cucerit telespectatorimea, ceea ce ar cere o analiză a ingenuităților nostime și suspecte. Ne cerem scuze, dar azi sîntem obsedați de ce-am văzut simbăta, într-o antologie pentru copii și tineret. **Picilul** lui Chaplin. Ne cerem scuze că sîntem obsedați de ceea ce pentru mulți, foarte mulți adulți, a ajuns subiect de tot mai ațîțată enervare. „Chaplin? Poate că pentru copil, dragă, eu m-am săturat...” Ne cerem scuze dar, pentru copii sau nu, **Picilul** e o capodoperă. Primul său lung metraj aduce o privire cum cu greu vom mai descoperi la Charlot, o privire fără mască, o desperare negomînită, un fragism nemîntuit: e clipa cînd omului i se ia copilul pe care l-a crescut ca pe un pui — de leu, de vrabie, de capră. Vagabondul a găsit pruncul pe stradă și cinci ani l-a alăptat, l-a spălat, l-a învățat să

meargă, să spargă geamurile pentru ca imediat, el, tatăl, să se prezinte ca geamgiu să le chituiască. L-a învățat să mînințe, să ridă, să se bată, — ne cerem scuze, dar e uluitor: Jacky Coogan, the Kid, pe stradă sau cînd dă colțul, are exact mersul lui padre padrone al său. Mai mult: după fiecare bătaie, copilul învățat să-și ștergă încălțările, în praf, exact ca tat-su, iar tat-su, după cum se știe, a moștenit acest gest de la căteii, după ce-și fac — ne cerem scuze — nevoile. Această coborîre pînă la fibra cea mai ascunsă, pînă la biologic, pînă la animalic (în sens superior, firește!), pînă la instinctul cel mai „necivilizat” este — dacă ni se mai îngăduie acest cuvînt — marea artă a lui Chaplin în **Picilul**. Ea scoate filmul din zona atît de compromisă (?) a melodramei dîndu-i dimensiunea dramei esențiale — aceea a omului și a fiului pe care-l crește la sin. Noaptea la azil e de dus pe lumca cealaltă, pentru un detaliu: cum nu veți mai găsi vreodată în arta filmului: tatăl și Kid-ul adorn unu lingă

Telesinema

altul, într-un pat mizer, după ce s-au bătut cu doi monștri din Dickens cel bun. Sînt obosiți. Ei încearcă să adoarmă: vreo zece secunde, amîndoi tremurînd din picior, exact ca un cățel care, în scurte mișcări zvicnite, doarme pe un pres, lingă ușa. Nimeni nu știe de ce tresare din cînd în cînd o lăbușă a cățelului, în somn. Vi-sează? Nimeni nu va ști de ce Chaplin va filma acest detaliu, al tatălui și al fiului care vibrează, într-un același gest dezarticulat, dînd din cînd în cînd din picior, amîndoi, legați într-un singur mister, al ultimei fibre, al spaimei și al plasmel de început. Iar cînd **Picilul** îi va fi smuls — omul va a-lerga după el direct pe a-coperișuri, ca pisicamamă! Ar mai trebui să spun că atunci cînd l-a arătat lui Einsteinstein **The Kid**, Chaplin i-a mărturisit că nu-i plac deloc copiii pe ecran. Dar ce-i place? Lupul! — și Einsteinstein însuși a rămas siderat. În sfîrșit, ca să fim kli. nu înțeleg de ce nimeni cînd îmi spune că s-a săturat de Chaplin, nu-și cere scuze.

Radu Cosău

SECVENȚA

■ Pentru cel ce cunoaște operele de amurg ale lui Visconti — **Moartea la Veneția**, **Ludwig** și, în special, **Grup de familie în interior** — revederea acestui **Rocco și frații săi** (reluat pe ecran) dă senzații inedite ochiului, care trebuie acum să facă un oarecare efort de acomodare ce nu era necesar atunci. Regăsim în **Rocco...** un triumf al epicului și un „cadraj” al psihologilor venind, ceva mai tîrziu dar sigur, din neo-realism — culoare ce va dispărea din capodoperele finale ale regizorului. Regăsim un echilibru între realismul „tras” spre sugestie și sugestia propriu-zisă, din care, ulterior, va avea cîștig de cauză, în stare pură, ultima. Privit din perspectiva ansamblului operei și, mai ales, din aceea a ultimei sale părți, **Rocco...** poate părea o pistă folosită la timpul ei iar apoi abandonată. În fond, drumul de la această peliculă din 1960 pînă la, să zicem, **Grup de familie în interior**, își are logica sa tainică: cea a ridicării unui om, a unui cineast, pînă în acel punct esențial în care el nu mai poartă vestește ci meditează.

▲ bc.

noastre, titlu adecvat intențiilor și realităților.

■ Din programul special organizat pentru vacanța școlară, sennalăm (începînd de miercuri, orele 16.05) serialul **Robinson Crusoe**. Așteptăm cu maxim interes (și, desigur, nu numai noi) alte surprize ale vacanței radio-TV.

■ La radio, interpretul săptămîinii este (în fiecare zi, la ora 13.30, pe programul II) Igor Markevitch, cu înregistrări a căror audiență este un adevărat eveniment al vieții muzicale actuale.

■ Simbăta după-amiază, emisiunea **Stadion** (realizată de Cristian Țopescu) programează transmisiunea palpitantă confruntări a echipetelor 8+1 de la universitățile Oxford și Cambridge, cursă mereu incitantă și tînără, în ciuda foarte numeroșilor ani de cînd a devenit un punct de atracție dar mai ales o tradiție londoneză.

Ioana Mălin

■ Dragostea învinge și în ultimele două premiere de teatru TV, **Miua de duminică a lui Damian Stegaru** de Mircea Enescu (regia artistică Leonard Popovici) și **Prietenii** de Lucia Demetrius (bun debut pe micul ecran al reputatului regizor de teatru radiofonic Dan Puican).

■ Spectacolele au fost debateri pe tema raporturilor între generații, prieteniei, responsabilității și fermității în acțiune și gîndire, creionînd interesante portrete de eroi contemporani. Ne aflăm în chiar centrul preocupărilor creatorilor de teatru TV, ale căror piese erau, de altfel, pînă nu demult reunite sub titlul **Oameni ai zilelor**

Plastică

Jurnalul galeriilor

„ORIZONT“

● LA galeriile „Orizont“ o propunere aparținând teritoriului artelor decorative aduce în atenție preocuparea **Leontinei Mailatescu** pentru problema mereu actuală, generată de fenomenul modă, a locului și rolului textilelor în existența cotidiană. Oplind pentru capitolul solicitat și inepuizabil sub raportul destinației sociale al imprimului, artista expune, ca un complement necesar, propuneri vestimentare și două tapiserii. Calitatea principală a pieselor este libera lor picturalitate, nesuspusă regulei simetricii și repetiției, ca și un detectabil ton romantic, un fel de sugestii „retro“ cu indiscutabile accente de fast și prețiozitate subordonate feminității pe care trebuie să o sublinieze. Din această perspectivă, exponatele își justifică finalitatea și sensul lor de unicat, atrăgând atenția asupra destinației domestice a pieselor textile, cit și asupra frumosului vestimentar, necesar echilibrului estetic al ambianței citadine. Motive suficiente pentru a saluta acest gen de inițiativă, dar și activitatea Leontinei Mailatescu, în același timp creator și pedagog al frumosului util.

● TOT la galeriile „Orizont“ expune pictură tânărul **Nicolae Edulescu**, apariție de reală originalitate și cu o deschidere interesantă către o zonă problematică și formativă explicit schițată în arta noastră contemporană. În fața grupajului de lucrări, semnificativ pentru aria conceptuală și stilistică în care evoluează artistul, simțim tentația alinierii sale la direcția suprarealismului de secol XX, asociere posibilă dar nu și suficientă. Pentru că, dincolo de atmosfera specială, rarefiant-selenară sub raportul expresivității picturale dar densă din unghiul simbolurilor și metaforelor implicate, există o tentație a investigării materiei și existenței fenomenelor ce ne trimite către noțiunea realismului de mesaj, disimulat sub aura unui fantastic vecin cu proiecția onirică. Fiecare pas făcut de artist către ținta ideală, acaparatoare și mereu depărtată a sumei de adevăruri relative descoperite prin experiență și restituite prin discursul pictural, fiecare lucrare ce se înscrie într-un ciclu al condiției umane largeste orizontul viziunii subiective și pe cel al înțelegerii contemplative, printr-un mecanism în egală măsură controlat de rațiunea omului și a artistului, și de totală implicare afectivă. La Edulescu există totdeauna un prim-plan, un centru optic și conflictual explicit exprimat, cu personaje pictate adeseori cu minuție de „trompe l'oeil“, participând la un mister al cărui cod se găsește în fiecare din noi. Apoi, dincolo de această certitudine imagistică, se deschide vertijul acaparator al unui spațiu infinit, difuz telescopat, capabil să provoace întrebări sau neliniștea marilor aventurieri în necunoscut. Senzația se amplifică datorită regimului cromatic dominat de variațiile unui verde auriu,

cu treceri către zone de gravitate tonală și echilibru, consistența aparentă a materiei sugerează chiar tactilitatea, fără a o întrona în realitate ca dogmă picturală. Bun desenator, operind cu racușuri îndrăznețe și cu situații componistice expresive, artistul dovedește o profundă și selectivă afinitate cu vechii măștri, desigur cu Uccello și Piero della Francesca — iată piesele **Globul de sticlă, Portret, Autoportret**, dar și **compozițiile Mihai Vițeazu și Vlad Tepeș**, picturi de forță și eleganță — preluind și prelucrind sugestii fertile, provenite din apartenența la o aceeași familie de spirite. Parabola moralizatoare și aluzie sapiențială, pictura lui Edulescu este în același timp deosebit de expresivă sub raportul valorilor intrinseci, alăturându-se ca un argument revelator direcției deja existente în arta noastră, a fantasticului benefic.

„SIMEZA“

● REALIZÎND o binemerită recupere de prestigiu în favoarea artelor decorative, pe nedrept condamnate la statutul de „gen minor“, expoziția lui **Dan Băncilă** de la „Simeza“ constituie simultan o demonstrație de virtuozitate profesională și de bun gust artistic. Păcind parte dintr-o generație care, în urmă cu câțiva ani, provoca o interesantă, pozitivă și definitivă relansare a ceramicii, sticlăriei și textilelor, de pe poziția unor concepții moderne, la confluența dintre solicitările afective și performanța tehnică, artistul s-a detașat ca unul dintre cei mai buni creatori de forme plastice în materialul fluid, prețios și atractiv care este sticla. Actuala sa expoziție demonstrează acest lucru de pe două poziții de egal interes în existența lor concretă dar și ideală, simptomatice nu numai pentru disponibilitățile materiei prime ci și pentru sensul complex și complet al destinelor estetice și pragmatice proprii obiectelor realizate. Există un grupaj generos de forme utile, cu finalitate diversă, aparținând într-un mod actual conceptului de artă decorativă, dar implicând în egală măsură și dimensiunea expresivă, inteligent speculată prin elementele de decor, finisaj și cromatică. Apoi, operind o diferențiere ce nu reduce cu nimic valoarea generală a ansamblului, descoperim formele fluide, libere și captivante prin ineditul soluțiilor aflate în teritoriul de graniță al sculpturii de interior. Aparent rezultate ale hazardului, aceste semne spațiale dovedesc un îndelung și pasionant travaliu, deconspiră seria de incertări, experiențe, eșecuri și reușite care au condus la decizia spectaculoasă conținută în fiecare piesă. Odată depășită atracția exercitată asupra vizitatorului de varietatea structurilor, de proticismul aproape organic al materiei fixate într-un punct de maximă tensiune spațială și plastică, ne vom opri, adeseori fascinați în sensul pozitiv al noțiunii, în fața depinsei realizării profesionale, de o acuratețe și o inventivitate cu adevărat ar-

NICOLAE EDULESCU : Cumpăna apelor

tistice. Tactilitatea suprafețelor tratate sau șlefuite până la transparențe de cristal pur, incorporarea culorilor în game ce merg de la concentrația verdelui intens sau a cobaltului profund, până la delicatetea semitonurilor rafinate, jocul cu lumina inclus în această etalare de soluții savante și în același timp subtile estetice, fac din ansamblul expunerii o adevărată pledoarie în favoarea artei sticlăriei, ajunsă la noi într-un stadiu de excelență, definitiv omologat în marile confruntări internaționale. Și, în acest fel, Dan Băncilă, artist și artisan, creator și stăpîn al materiei, se impune ca o personalitate autoritară, indiscutabil reprezentativă pentru arta noastră contemporană, pe una din direcțiile de real și permanent interes în contactul dintre valorile estetice diversificate și solicitările societății dornice de frumos.

„EFORIE“

● FĂRĂ îndoială, în egală măsură bună desenatoare și interesantă autoare de situații plastice insolite, **Ileana Bratu** se prezintă publicului cu aceeași obsesivă duplicitate conceptuală și formativă din care se degajă originalitatea demersului său. Propunându-și interpretări în scara onticului ridicat la treapta preocupării principale, artista recuperează figurativul dintr-un unghi personal, supralicind utilizarea rețelilor structurale proprii unei

anatomii imaginare, menținându-se în permanență în zona posibilei raportări la precedentul concret. Dar din acest punct in-cepe o nouă poezie a formei naturale, ea se reifică și devine semn, instaurând simultan situații conflictuale ce dinamizează spațiul și atrag tentația schițării unor posibile scenarii, nu străine de climatul suprarealist. De altfel, din contactul cu teritoriul ideatic propriu acestei tendințe se naște imageria Ilenei Bratu, alegrețea ductului și unele accente fizionomice aducând și ecoul unei influențe expresioniste, indiscutabil justificată prin structura cimpului tematic și prin intenționalitatea afectivă. Desfășurate parcă după o schemă aleatorie, supusă mai curînd hazardului și tentației ludice, desenele se dovedesc mai apoi, la o lectură nuanțată și adecvată, ca elaborări ale unui spirit tensionat irecuperabil între conștiința necesității controlului rațiunii și impulsurile gestuale temperamentale justificate. Adușul de culoare, tonuri pure și intense, aduce un plus de dinamică picturală și de simbolism difuz, imaginile intrînd în sfera totemicului, cu indiscutabile influențe din culturile extraeuropene, mai ales amerindiene, sugerînd contaminări cu precedentul aztec, irochez, maya. Este acesta un prilej de a ne reînălța cu grația „foarte Ileana Bratu“, cu singularitatea personalității sale.

Virgil Mocanu

Muzică

Orchestra de cameră

■ VREMEA noastră este martora unei renașteri înfloritoare a activității grupurilor instrumentale restrinse, care merge paralel — ba citeodată pare că poate lua și conducerea, în ce privește preferințele publicului — cu dezvoltarea marilor orchestre simfonice. Opulența romantică (Berlioz visa la o formație uriașă, infinită) sau postromantică (Mahler, cu monumentele lui sonore care cer citeodată prezența pe estradă a o mie de executanți) primște replica gustului pentru economie, transparență, limpiditate, pe linia căruia se întindesc, atât de semnificativ, estetice preclasicismului cu cea a secolului XX; să ne gândim la „puținătatea“, atât de bogat expresivă, a muzicii unui Weber. Răspîndirea orchestrelor de cameră a ajuns atât de generală încît, cel puțin în ce privește tălmăcirea literaturii, practic infinită, a concertelor **grossi** s-a produs, în citeva decenii, în conștiința publicului o adevărată mutație de care nu se mai poate să nu ținem seama. Astăzi, cînd auzim creațiile orchestrale ale unor Vivaldi, Bach, Händel cîntate de ansambluri mari, de dimensiunile obișnuite ale filarmonicilor, avem o impresie ciudată, de nepotrivire, ca și cum o haină prea largă ar înveșmînta neîndeminat și lăliu un corp subțire și mușchulos.

Toate acestea explică pentru ce cutențanța, pasiunea și consecvența cu care Ludovic Bacl, în fruntea formației „Musica rediviva“, a pornit să ne înfățișeze tezaurul operelor orchestrale bachiene, intrunesc în asemenea măsură adeziunea noastră. După **Arta fugii** (în versiunea

instrumentală a dirijorului) și cele patru **Suite**, am ascultat în cadrul unui singur program — lucru neobișnuit — cele șase **Concerte brandenburgice**, în înveșmîntarea instrumentală originală, ferită de orice supraadăugiri și amplificări. Nu se poate, desigur, vorbi de urmărirea perfecțiunii în finisarea tuturor amănuntelor acestei versiuni de concert, realizată cu instrumentiști proveniți din diferite orchestre bucureștene, în repetiții strecurate în acele puține ceasuri cînd toți se pot elibera de obligațiile lor de fiecare zi. Dar plăcerea cu care s-au cîntat aceste capodopere, amintindu-ne că muzica de cameră s-a făcut dintotdeauna — și, din fericire, se mai face și astăzi — în primul rînd cu entuziasm, curățirea lor de zgura oricărui gigantism sau sentimentalism deplasat, precizia ritmică (întotdeauna favorizată de economia instrumentală), încadrarea în autentic spirit bachian, a cîntului concertant în cel de ansamblu, — toate acestea au dat valoarea specifică de nobil act artistic întregii scri a grupului **Brandenburgicelor**. Am avut bucuria unor contribuții solistice de calitate celor ale corniștilor Nicolae Dosa și Ion Rațiu, savurosului duo de **Blockflöte** Roswita și Wolfgang Mäschendörfer, trompetistului Edmond Buschinger, violonistei Gyongyver Erse Baci — trecînd cu naturalețe peste dificultățile considerabile ale unor partituri ca Nr. 4 —, entuziasmului clavicinistic al lui Iosif Sava. Ne amintim mai puțin de reușita mult mai discutabilă din **Concertul nr. 6**, unde riguroasa puținătate a instrumentiștilor n-a putut

fi compensată de un cînt de necesară calitate sonoră.

Peste citeva zile, un alt eveniment considerabil în lumea orchestrelor de cameră l-a constituit concertul formației oaspate **Scottish Chamber Orchestra**. Este o formație al cărei act de naștere, datat 1975, nu o face să se intimideze din cauza tinereții, ci dimpotrivă, să pornească într-un elan și mai mare la ascensiunea piscurilor măiestriei interpretative. Într-un adevărat spirit cameral, interpretările — coordonate de dirijorul, excelent muzician, Roderick Brydon — impun nu prin spectaculozitate, ci prin calitatea ridicată, de fiecă clipă, individuală și de ansamblu, a participării interioare (concertizată instrumental cu un profesionalism infailibil) a membrilor orchestrei. Aspectul mai senzational, dacă vreți, este cel al rotunjimii și frumuseții sonorității suflătorilor, alți în contribuțiile compacte, în sincronizarea perfectă a atacului și modelarea de grup a culorilor timbrale, cit și în scăpărările individuale, de precizie și farmec. Atribute explozive cu bună știință, de pildă, în **Furiantul** de Antonin Dvořak, acordat ca supliment de program.

Orchestra ne-a cîntat **Variațiunile pe o temă de Frank Bridge** cu o afecțiune, caracteristică tuturor muzicienilor britanici, pentru compozitorul național reprezentativ Benjamin Britten. Lucrarea nu are intensitatea muzicală acută a **Variațiunilor pe o temă de Purcell**, incontestabila capodoperă orchestrală a lui Britten, dar se desfășoară în hotarele stilului sfîtos și ale tehnicii virtuozice (limitate la instrumentele de coarde) ale autorului. Nu tăgăduim că prima mare desfășurare muzicală am avut-o cu **Concertul în si bemol major, KV. 456** de Mozart, interpretat de Michael Roll cu toată subtilitatea diversității infinite a tușeurilor pianistice moderne, adaptată fără greș savoarei sublime a muzicii maestrului de la Salzburg. În fine, **Simfonia nr. 104** de Haydn, redată cu strictete și totuși cu familiară bonomie, cu puritate și cu o irezistibilă aromă țărănească a melodicii, în finalul, **Allegro spirituos**.

Alfred Hoffman

LIVIU GLODEANU

● A intrat în viața muzicală cu noul val, nemalponenitul val al creatorilor de la finele anilor 50. A fost mezinul acelei generații. Cine nu-și amintește de a sa cantată-protest contra morții premature ? La douăzeci și trei de ani era temeinic acomodat cu arta compoziției. Suita pentru cor de copii, suflători și percuție aducea florul autentic al melosului străvechi din miezul Transilvaniei. Stăpînea mecanica incantației. Cu ea și-a ridicat schelele pentru muzica monumentală. Zamolxe și Ulysse sint opere care au impresionat prin intensitatea forțelor explozive acumulate în liniște. Sensibil la puterea dramatică a verbului, a atribuit importante conotații vocal-simfonice și unor texte de Nichita Stănescu, Zaharia Stancu, Serghei Esenin. Iar concertul instrumental, la care a revenit periodic, a fost pentru tânărul compozitor terenul acerbilor confruntări dialectice, cu aerul muzicii scrise spontan. Recunoașterea talentului său a primit confirmarea unor distincții de seamă ale Academiei, Uniunii Compozitorilor și Radioteleviziunii. În instituțiile muzicale a ocupat poziții de răspundere. De vocație anti-orator, vorbea cu precizie și adresă directă. Unde i-a stat la îndemînă, a servit muzica românească și a făcut bine colegilor de breasla.

Lui Liviu Glodeanu nu i-a mai fost dat să împlinească 40 de ani.

Radu Stan

Despre unele imagini în poezia lui Eminescu

Mihai Eminescu — desen de Luchian

ÎN NUMĂRUL 33, pe luna februarie 1931, al revistei *unu*, a apărut sub semnătura Andrei Far — un *Inventar*, care ar fi trebuit să fie primul dintr-o suită, „pentru a fixa o atitudine față de o serie de nume autohtone [...] a cărui principală caracteristică este sinceritatea”. Revizuirea valorilor adevărate sau false începea cu scriitorii, în ordine alfabetică, de la Felix Aderca la Paul Zarifopol. La număr, 33. Ar fi trebuit să continue cu nume din aite domenii (plastică, teatru, muzică, filosofie, arhitectură), dar s-a întâmplat așa cum se petrece de multe ori cu planurile... rămân planuri. Se mai preciza, în vorbirea introductivă, că tonul *Inventarului* va urma nuanța personajului analizat, și deci, va fi „în deridere sau în gravitate, firesc, natural”. Nu lipsește — nu putea să lipsească — nici Eminescu. În dreptul acestui nume se putea citi: „Victima profesorilor universitari care îl comentează. Poezia lui va trebui cindva descătușată de pietrele monumentelor și de sacizul discursurilor oficiale, care i s-au închinat într-o batjocorire totală a vieții lui de zbucium și de mizerie”.

Citiserăm o remarcă a criticului Emil Manu: „Eminescu a elogiat în repetate rânduri realizările înaintașilor, intuind în slova *scripturilor române* o permanență a istoriei și a poporului nostru”.

Peste o zi sau două, am scos din raft una din edițiile cu poeziile lirice de geniu. Când am terminat lectura, știam despre ce voi scrie. Chiar m-am întrebat, cum de nu am adus pe hirtie pînă azi remarcă pe care o voi demonstra, prin exemple, în cele ce vor urma. Oarecum... criptic am mai încercat acest act atunci cînd, pe pagina de gardă a *Antologiei literaturii române de avangardă*, apărută în 1969, am înscris epigraf aceste versuri din „Mortua est”: „Cînd torsul s-aude l-al vrăjilor caier / Argint e pe ape și aur în aer”. Serise și semnate de Mihai Eminescu, în martie 1871, în „Convorbiri literare”, ele puteau apărea în anul nostru, în revistele „La Révolution surréaliste” sau în „Le Surréalisme au service de la Révolution”, iscălite Paul Eluard, sau Robert Desnos, sau André Breton.

De astă dată am descoperit în multe poezii imagini care împlinesc „condițiile” imagismului suprarealist. Aceasta nu înseamnă că Eminescu poate fi anexat aceluia curent iscat pe ruinele dadaismului. Eminescu, prin întreaga lui creație, e la polul opus al dictului automat. Eminescu rămîne așa cum s-a autodefini (în poezia „Eu nu cred nici în Iehova”): „Eu rămîn ce-am fost: romantic”. Totuși să nu uităm că suprarealismul e un (fel de) văr al romantismului. Că: și Eminescu și poezii mai sus citați au fost înainte mergători, deschizători de drumuri. Ei au împropiat vocabularul poetic. Poezia lor a însemnat un salt calitativ important. Una din tintele lor: „A turna în formă nouă limba veche și-nțeleaptă”. Cîteva cuvinte despre imagine (așa cum au practicat-o scriitorii din școala lui Breton). Pentru Pierre Reverdy ea este o creație pură a spiritului. Ea ținește din apropierea spontană a două realități depărtate, a căror raporturi le sesizează numai spiritul. Dacă simțurile aprobă cu totul o imagine, ele oucid în spirit. Pentru Aragon (al deceniului al treilea), viciul numit suprarealism este întrebuintarea dereglată și pasională a stupefiantului *image*.

Ceca de, vom conveni, nu se aplică imaginilor din poezia eminesciană. Sint limite pe care nu intenționăm să le ștergem discret, cu guma... Apoi, multe din imaginile suprarealiste sint de contrasens sau insolite. De asemenea, poezia care s-a numit „automatică” — și cu care poezia rațională a marelui nostru poet nu are contingență — „ținește direct din măruntaiele și alte organe ale poezilor care au acumulat rezervele potrivite” („Dada Gedichte” citat de Serge Fauchereau, „Critique”, 303—304, august—septembrie 1972).

Imaginile mai jos prezentate le credem suficient de grăitoare, mai ales prin forța lor de șoc, caracteristică imaginii suprarealiste. Ele oglindesc înrudea între modalități de expresie poetică (s-ar părea diametral opuse*): „Cum umbrele se-mbracă în zale ferecate / Vă zguduie arama urechea amorțită / Virtutea despletită”. („Junii corupți”); „Braț molatic ca gîndirea unui împărat poet” („Venere și Madonă”); „Văd nopți ce-ntînd deasupra-mi oceanele de stele / riuri de cîntări / treaz ca vîntul cel sălbatic al durerii / Moate pana în culoarea unor vremi de mult trecut / Visul apelor adince și a stîncelor cîrunte / Noi cîrpim cerul cu stele, noi minjim marea cu valuri („Epigonii”); „Un vis ce își moale aripa în amar / Trecut-ai cînd ceru-i cîmpie senină. / Cu riuri de lapte și flori de lumină / Cînd norii cei negri par umbre palate / De luna regină pe rînd vizitate. / Te văd ca o umbră de-argint strălucită / Sînd, palid suflet, a norilor schele. / Prin ploate de raze, ninsoare de stele. / Cînd torsul s-aude l-al

*) Citatele sint conform ediției „Poezii”, E.P.L.A. a U.S. din R.P.R., București, 1950. Versurile trebuie considerate independent. Titlul poeziei din care au fost extrase, se dă o singură dată, după ultimul citat din aceeași compunere.

vrăjilor caier / Argint e pe ape și aur în aer. / Dar poate acolo să fie castele / Cu arcuri de aur zidite din stele. / Cu riuri de foc și cu poduri de-argint. / Cu tărîmuri de smîrdă, cu flori care cînt; / Să văd cerul negru cum lumile-și cerne / Văd vise-ntrupate gonînd după vise („Mortua est”); „Încins cu o haină de umbre și raze” („Inger de pază”); „Cerule [...] desfăcut în foc și aur / Flori, juvăteruri în aer / Uraganu-acum alearpă pin'ce calî lui îi crape / Închegare măiestrită din suflarea vîjeliei” („Egipetul”); „Somn, a gîndului o-dîină” („Cugetările sarmanului Dionis”); „In zadar riuri în soare / Grămădești'n a la gîndire” („Floare albastră”); „Neguri albe, strălucite / Naște luna argintie / Și anină-n haina nopții / Boabe mari de piatră scumpă” („Crălasa din povești”); „...printru gratii luna moale / Sficiuoasă și smerită / De a vîrstei ei căldură fragii simului se coc / Și zăpada viorie din obraji tăi subțiri — / Apoi noaptea lor albastră, a lor dulce vecinicie / Arde-n candel-o lumină cit un simbur de mac / De treci codri de aramă, de departe vezi albînd / Și-auzi mindra glăsuire a pădurii de argint / Feți-frumoși cu păr de aur, zmei cu solzii de oșele / Îi sar purici înainte cu potcoave de oșe!” („Călin”); „O, priviți-t cum visează / Visul codrului de fagi!” („Povestea codrului”); „Cînd plu-tești pe mișcătoarea mărilor singurate // Timpul mort și-ntinde trupul și devine vecinicie” („Scrisoarea I”); „Ale clipeilor cadavre din volum stînd s-adune / Și-n a lucrurilor petici căutînd înțelepciune” („Scrisoarea II”); „Iar din inima lui simte un copac cum că răsare / Care crește într-o clipă ca în veacuri, mereu crește, / Cu-a lui ramuri peste lume, peste mare se lățește / Se mișcău îngrozitoare ca pădurile de lînc și săbit” („Scrisoarea III”); „Iar stejarul par o străjă de giganți ce-o înconjoară, / Și din tîrm în tîrm durează o cărare de vîpale / Ea, copila cea de

aur, visul negurii eterne” („Scrisoarea IV”); „Țesînd cu recile-i scînteii / O mreajă de vîpale. / Vrei să dau glas acelei guri. / Ca după-a ei cîntare / Să se ia munții cu păduri / Și insulele-n mare? / Cătuizînd singurătăți / De mișcătoarea valuri” („Lucașăru”); „Trecut-au anii ca nori lungi pe șesuri” („Trecut-au anii...”); „El veni, copilul mîndru, / Că-lîrînd pe-un păpagal” („Kamadeva”); „Văd lebăda, barcă de vînt” („Frumoașă-i”); „Astfel treci și tu prin lume... ca un basm de proroc!” („De ce să mori tu?”); „Croaznic s-a îmbătat bătrînul — soarele zice — / Nu-i minune, a băut jumătate Oceanul Pacific / Soarele își bagă capul prin nouri și limba și-o scoate / Se tîvălea peste cap și pișcat de un șir de păduri ca de-un gard de răchită... / Vezi un ger bătrîn și avar cu fața mîhnită / Cărbînînd al zorilor aur în saci de-nțuneric. / Ca să-l usuce-n rubine” („Mitologicale”); „Ea își coase ochii într-un tort de in / O sărmană frunză pe oceanu-n spume” („Viața”).

ÎNTRERUP suita citatelor. Imaginea — icerse-mi-se truismul — nu e descoperirea nici a romantizatorilor, nici a altora mai apropiați de noi. Au folosit-o simbolizii ca forță de sugestie, Maeterlinck evoca „șerpii violeți ai viselor”, iar pentru Apollinaire limba e „pește roșu în borcanul vocii” și poezia „realitate unică”. Fără imagine și fără imaginațiune nu există artă literară.

Apropo de simbolism, o paranteză și cîteva cuvinte despre Eminescu și acest curent. Presa literară în anii de imediat după moartea Poetului, a fost fertilizată de o polemică ce se iscase în jurul afirmației — nu-mi amintesc cine a declanșat-o — Eminescu simbolist.

Că în poeziile atunci cunoscute, ale lui Eminescu, sint metafore de factură simbolistă, nu se mai contestă. Dar nu Eminescu era datoric, ci dimpotrivă. El le pusese în circulație *fără să știe*. Dar dacă aceste inadvertențe se petreceau prin ultimul deceniu al veacului trecut și primul al următorului, cînd spiriturile erau încinse, celelalte imagini, consistente sau vaporose (mai sus înșirate) pe care azi de găsim atît de eluardiene, desnosiene, soupaultiene și ale altor emuli al școlii** bretoniene, ne oferă o situație mult mai răspicată, mai lîmpede. Poezile în care imaginile gonesc cu viteza viselor au fost scrise înainte de 1889, cînd Mihai Eminescu își închelase palmaresul creației originale și dormea, sub teiul sădit de prieteni, așa cum dorise. Să conchidem de aici că Mihai Eminescu a compus poezii suprarealiste *fără să știe*, precum clasicul nostru confrate ridicol, domnul Jourdain, o pățise cu proza? Nuuuu! Pentru că suprarealism e departe de a însemna numai folosirea unui imagism dozîlnăit, nu înseamnă numai imagini în vrac, recreindu în sine, coșmare, situații insolite, ci o altă stare de spirit (în definirea căreia nu intrăm acum). Eminescu a scris o poezie care, după 100 de ani de la crearea ei, e proaspătă ca în ziua intii.

Ce ser pereniform l-a inoculat Poetul? Ecuația e cu o singură necunoscută: nepieritoare imaginii! Cu acest bagaj, poezia marelui romantic începe să infrunte al doilea centenar. Și genialitatea lui Eminescu e demonstrată ca o teoremă.

Poezia lui Eminescu e permanent în avangardă chiar dacă pe sub anumite podele se aude chițcăit și scheunat, chiar dacă consecvenții relei credințe (atît de copios folosite) unii vor susține că și Eminescu a fost „confiscat” de avangardă, deși adevărul e la celălalt pol: Eminescu a confiscat avangarda!

Îmi e plăcut să atrag cititorului atenția asupra oricăruia din versurile citate mai sus din opera lui Eminescu, pe care ne sprijinim afirmațiile și cercăm să convingem că acele neașteptate imagini (creații pure ale spiritului) sint elementele de rezistență ale poeziei eminesciene, fără de care ea s-ar volatiliza. Nu uităm nici părerea lui Stéphane Mallarmé: o carte de versuri nu e făcută să fie înțeleasă de la prima lectură; *sîmțită*, da. Și tot acest poet — autentic susținea (just) că sensul precis — ecuație cu o singură soluție — șterge vagul (= imprecisul) aducător, cele mai adeseori, de vrajă, de farmec, de încîntare (o carte de poeme a lui Ilarie Voronca, din 1931, chiar se intitula „încantații”). Pentru René Crevel (preferatul emul al lui André Breton) poezia aruncă punți de la un sens la altul, de la obiect la imagine, de la imagine la idee, de la idee la fapt precis. Iar pentru Pierre Guéguin imaginea nu e decît o formă magică a principiului identității, regăsită în multiplicitatea materiei. Mă opresc aici. Despre imaginile lui Eminescu, prevestitoare de cele cite au urmat, s-ar putea scrie (și n-ar fi rău) un tom. Mihai Eminescu nu a teoretizat. El a creat imagini autentice pe care noi le adjectivăm nepieritoare. Ele au conferit vitalitate, longevitate, versului eminescian. Un prim secol le-a verificat existența. Am intrat în al doilea. Continuăm.

Sașa Pană

** Bine că nu mă aude André Breton, el care m-a învățat că suprarealismul (născut în 1925) nu e o școală literară, nici măcar literatură.

Virginia Barghiei

Meridiane

Între vis și realitate

ÎN TRE anii 1954 și 1976, Iris Murdoch, exemplu strălucit de scriitor dublat de filosof eclectic, a publicat optsprezece romane, trei piese de teatru și o seamă de eseuri literare și filosofice. Explorarea complexelor relații umane și a marilor probleme morale în opere de o desăvîrșită expresie artistică, în care filonul tradițional se îmbină organic cu inovația, i-au asigurat romancierului un loc de seamă în spațiul culturii britanice.

Cei doisprezece ani scurși între apariția romanelor *Castelul de nisip* și *Visul lui Bruno*, publicate de curînd în traducere *, marchează o adîncire și o cristalizare a concepției autoarei cu privire la condiția umană.

Castelul de nisip pare, după datele sale exterioare, o poveste oarecare brodată pe tema triumfului conjugal.

Cu toată această banalitate de suprafață, *Castelul de nisip* are profunde valențe etice. La baza acestui roman se află ideea că numai prin apropierea de semenii săi, prin integrarea sa liberă, conștientă și responsabilă în realitate, își împlinește ființa umană, rostul său în lume. Pînă la această realizare eroul are de străbătut un drum lung și sinuos

printr-o lume a iluziilor; în conflictul dintre iluzie și realitate, fiecare contact cu realitatea este un șoc care destramă visul cu încetul, făcînd loc unei înțelegeri complexe a răspunderii sociale.

Iluzia centrală a romanului, sugerată de imaginea simbolică a titlului, se pretează la mai multe interpretări, chiar opuse. De la castelele de nisip construite de Rain în copilărie pe plaja Mediteranei, imaginea se dezvoltă, capătă valoarea de simbol.

Viziunea tragi-comică a scriitoarei este evidentă prin acea pendularea continuă între serios și derizoriu, prin ironia cu care sint tratate acțiunile umane, șocurile și frămîntările prin care trec personajele sale pe drumul lor sinuos spre cunoaștere. Viziunea aceasta reiese mai puternic din povestea frămîntărilor unei alte familii, de data aceasta pe fundalul sumbru al Londrei din romanul *Visul lui Bruno*.

Pasionat de studiul păianjenilor, obsedat de trecut și de necesitatea împăcării cu fiul său, nonagenarul Bruno, ținut la pat, devine centrul unei complexe texturi de relații umane. În jurul lui orbitează, țesîndu-și fiecare propria-i pînză de păianjen și prinzîndu-se în plasa celorlalți, toate celelalte personaje: Danby, ginerele lui Bruno, Adelaide, fata în casă și iubita lui Danby, verii acesteia: Will, cel clocotînd de

răzbuire, și Nigel, ciudatul infirmier jumătate zeu, jumătate demon. Păienjenii cuprinde și menajul în trei al fiului lui Bruno, cînd Miles descoperă în sora soției pasiunea vieții sale.

Acest amestec eterogen de elemente de roman realist, simbolic și de aventuri, folosind în mod ironic clișee literare cunoscute, se constituie într-un întreg bine închegat datorită dozării subtile și folosirii creatoare a modelelor epice.

Măiastra mînuire a simbolului atotînvăltor, integrat în textura poveștii și dirijînd-o, ne confruntă cu semnificații mai complexe și mai profunde decît în romanul anterior. Înfruntăm, împreună cu Bruno, realitatea morții. Și abia acum, în luptă cu moartea, omul, acest mare păianjen, după ce și-a țesut neistovit pînza de ambiții, mistificări și confuzii timp de o viață, trăiește dureros drama zădărnicii tuturor eforturilor sale, avînd în același timp revelația adevărului suprem: iubirea. În iubire se află salvarea morală și împăcarea cu universul.

Traducerea celor două romane reprezentă un frumos act de cultură. Dana Crivăț realizează o versiune românească viguroasă și fluentă care se încadrează în structura generală a stilului romanului *Visul lui Bruno*. Marele merit al tălmăcirii, în cazul *Castelului de nisip*, este fidelitatea față de original; Mihaela Bucur a știut să se aplece asupra operei cu exigența și înțelegerea al cuvîntului și cu suflet de artist.

*) Iris Murdoch. *Castelul de nisip*. Ed. Eminescu, 1977; *Visul lui Bruno*, Ed. Univers, 1978.

Cartea străină

Florilegiu

STUDIIND evoluția poeziei bulgare găsim numeroase paralelisme cu istoria liricii noastre. Printre acestea, cel mai de seamă, rezidă în identic fecunda rădăcină folclorică a celor două poezii. Într-adevăr poezia populară a constituit și continuă să constituie substratul, matricea formatoare a literaturilor noastre. Nu este în spațiul arhaic al liricii orale doar o zonă istoric datată a evoluției expresiei poetice a unui popor; ci oarecum unul din modelele perene ale spiritului creator național. Pentru bulgari, ca și pentru români, în poezia și în arta populară sînt înscrise unele tipare perene ale creativității, tipare formatoare la care generațiile succesive de scriitori s-au întors iarăși și iarăși ca la o sursă inepuizabilă de valori inspiratoare. Simeon Hadjikosev, care în interesantului studiu introductiv la bogata **Antologie de poezie bulgară de la începuturi pînă azi** (*), alcătuită (și tradusă în cea mai mare parte) cu gust și pricepere de Victor Tulbure și Haralambie Grănescu, vorbește despre importanța creației folclorice în constituirea unei tradiții a poeziei bulgare, remarcă pe drept cuvînt cîteva din trăsăturile comune ale folclorurilor noastre, dar și unele deosebiri de structură poetică. Astfel, aflăm că în cîntecul popular bulgar se întîlnește rareori rima caracteristică pentru folclorul românesc. Desigur, putem găsi și alte deosebiri, în sfera motivelor poetice. Iată, de pildă **lebedele albe** care apar într-un prea frumos cîntec, **Ienicierul îi e dor de casa lui**. „Oare ce albește, albește, sclipește, / albește, sclipește peste dalba Dunav? / Lebede să fie, zăpadă-argintie, / zăpadă-argintie ori ploaie să fie? / Lebedele albe și-ar fi luat zborul; / zăpada-argintie se topea la soare; / ploile cu toate se zvîntau de vînturi / în două trel zile, într-o săptămînă...“ Ienicierul Sultanului albește în zare. Unul dintre ei tînjește după vatra lui de acasă. Aluzii la „Valahia“ apar în această poezie care privește dincolo de Dunăre. Dunărea leagă imaginația popoarelor trăind pe cele două maluri ale ei. Cîtim într-o poezie. **Valaha roabă**, cum: „Prădatu-s-a pămîntul Vlașkai, / pămîntul Vlașkai și Bogdania, / tinerii robesc. bătrînii căsăpesc, / pe pruncii mici sub cai îi calcă“. Roaba vlașcană refuză îndemnul turcului de a-și lepăda pruncul. Cu multă delicatețe este închinată continuîndu-și în fața turcului îndelelnicirea-i de mamă drăgăștoasă: „Ea își desfăce briul de mătase, / și își deznoadă dalba broboadă, / și întocmește-ntr-un pom un leagăn, / și pune-n leagăn puiul puiului, / leagănă-l dulce și-așa îi cîntă: / — Nani, tu nani, prințul mamei! / Vîntul cînd bate o să te-alinte, / ploaia cînd cade o să te scalde, / vreo ciută poate o să te-alapte“.

Poezia populară constituie deci un preambul firesc al oricărei explorări a liricii bulgare. Tot astfel era natural ca un asemenea florilegiu să cuprindă o selecție reprezentativă din poezia lui Hristo Botev, „voivodul“ (cum este intitulată partea ce i se consacră în antologia lui Victor Tulbure și Haralambie Grănescu). Cazul lui Hristo Botev, de atîtea ori asemănat cu acela al unui Petofi sau al unui Mickiewicz, este al vizionarului luptător. Conjuncție romantică a dublei propensiuni spre ideal și intrupare concretă; natură conflictuală, destin tragic asumat de o înaltă conștiință. Condiția poetului este, în perspectiva aceasta, investită cu o misiune istorică, aceea a unei înalte pedagogii naționale: „Ah, fi-va să se nască și-n bulgăresc meleag / un suflet cu credință și plin de-nțelepciune, / învățător să-l fie poporului

său drag, / reamintindu-i fala virtuților străbune?“.

NU vom putea urmări, desigur, în aceste reflecții sumare, etapele toate ale evoluției liricii moderne bulgare, de la versificația laborioasă a „dascălilor“, prin romantica unui Gh. S. Rakovski, prin ceea ce se numește „renașterea bulgară“, adevărat **risorgimento** cultural, prin simbolismul care aduce o deschidere modernistă a spiritului creator, pînă la marea diversitate stilistică a creației contemporane. Ne vom opri doar la cîteva momente bine reprezentate în valoroasele tălmăciri ale autorilor **Antologiei** (ca și ale altor poeți printre care amintim pe Al. Philippide, Mihai Dragomir, Valentin Deșliu, Mihail Magiari etc.).

Un hugolian cu certă forță retoric-poetică este Ivan Vazov, vocea a alesului conștient și satisfăcut de alegerea sa: „Eu sînt poet născut, adevărat. / Mi-e sufletul de cîntece bogat. / De-s trist ori vesel, fie că-i zefir / De mai, sau viscole de iarnă, grele, / Oriunde, îmi ajunge să respir / Văzduhul țării mele“. Opusă acestei relații poetice este depresiunea caracteristică a unui poet turmentat, liric de o morbidețe crepusculară, Peio K. Javorov. „Mi-e sufletul chemare. Mi-e sufletul suspin. / Sînt pasărea atinsă de-o săgeată; / rănit de moarte sufletul mi-e, iată, / de-al morții și-al iubirii singur spin. / Mi-e sufletul chemare. Mi-e sufletul suspin. / Și nu e despărțirea al întîmplării nume?“

Adevărat clasic al secolului nostru a devenit poeta bulgară, binecunoscută la noi, Elisaveta Bagriana. Ca în argeșianul **Testament**, lirica se infățișează, în poezia **Urmașă**, descinzînd dintr-un lung șir al străbunilor: „Nu-și lasară bunii-n nici o carte / Aurită, chipul sub peceți. / Însă eu le știu și după moarte / Gîndul, truda aprigei lor vieți...“ Precum cele mai mari personalități ale literelor acestui secol. Elisaveta Bagriana nu poate fi încadrată în vreun curent literar. Ca și același Argezezi, ori Blaga, ea nu aparține vreunei „școli“. Temperament tumultuos, ea este o mare **natură** poetică. „Mi s-a urit. / Sînt roabă printr-atîtea averi, / Vesmintele bogate pe mine par poveri. / Mi s-a urit întruna și gîtul să-l îndoi / Sub salbele de galbeni cu zîmți curați și noi; / Sub scumpele podoabe sprinceana să-mi ascund: / Să nu pot mina-ntinde, căci de sub ea răspund / Brătăriile cu clinchet, și cu sclipiri ce mint; / Să îmi apese trupul pafdalele de-argint. / Sînt tînără, măicuțo! Dar tinerii anii mei / Cu-adevărăt ei, oare, știu tinerețea ce-i?“ **Veșnică tinerețe a Poetului și a Poeziei!**

Am urmărit în **Antologia** lui Victor Tulbure și Haralambie Grănescu, cu un deosebit interes, formele pe care le ia poezia bulgărească în zilele noastre. Tînăra lirică este bogat reprezentată, chiar dacă — inevitabil — numărul mare al poezilor nu permite să se aleagă decît cîte o poezie-două de fiecare.

Petăr Karaangov cultivă o poezie a cotidianului, Părvan Stefan meditează o dată în București, amintindu-și fața vieții lui Hristo Botev; Andrei Ghermanov închipuie o stranie „Dialectică a degetelor“. Un ton învăluitoare și penetrant totodată se degajă din **Elegia** lui Slav Hristo Karaslavov. Nume ca acela al Nadiei Kehlibareva, sau ale lui Mihail Berberov, Vladimir Bașev, Damian Damianov, Liubomir Leveev, Ivan Nikolov, Vania Petkova ne sînt, desigur, cunoscute și reînălțarea lor în paginile prezentului florilegiu ne bucură. Am dori, desigur, să cunoaștem și evoluția recentă a creației lor.

Cîtim într-o poezie a lui Gheorghii Djagarov versurile: „Pămînt cît doar o palmă de țaran... / Dar nici nevoie n-am să fi mai mare. / În cremenea bătrînului Balcan / Un singe sudic fericit dogoare“. Florilegiul de poezie bulgară ne-a adus ceva din dogoarea fericită a spiritului și singelui balcanic al poporului vecin nouă, de dincolo de Dunăre.

Nicolae Balotă

LIRICĂ BULGARĂ

Maria Grubeșlieva

Anghel Todorov

Adevărul

Poate-a fost vis :
Zăceam pe fundul mării,
pe dunele de aur ca lămîia.
Nisipul era moale și de aur.
Nu prea departe se afla reciful
coralilor. Prin apa clară
vedeam atît de bine !
Stam culcată
și poate nu eram chiar eu
aceea.
În mîini țineam o scoică sidemie.
Pin' la dure-e o stringeam în palmă,
pină s-a spart cochilia-i de calcar
Era al adevărului grăunte
pe care îl pierdeam. Și șapte cercuri
se înălțau deodată : unu-ntr-altul.
Din cercul cel mai mic
acel din mijloc,
abia putui să deslușesc un sunet
La fel cu-acela care-l face-un mugur
cînd imolinit, de ramură, plezneste.
Și-acolo-n cercul cel mai mic, din apă,
un crin se desfăcu privirii mele.

Hristo Radevski

Cîntec

Se zbate vîntul. Zările sînt sure,
lubitul pribegeste prin pădure —

Pădurea mea cu creștete bogate,
primește-l pe erou, ascunde-l bine !
lubitul luptă pentru libertate
și-i hăituit de poteri și jivine.
Ascunde-l, codrule de nepătruns,
așa cum pin-cum eu l-am ascuns.

Albastră bolta e de luminișuri
lubitul meu adoarme prin hățisuri.

Trimite-ți, soare, raza ta fierbinte,
în ceasul greu să-i fie mîngiere
mai dirz să-și ducă pașii înainte,

Poetul

Ca să se-njghebe versul bine,
poete,-ți trebuiesc puține :
abia s-adie vîntu-n spice
și luna-n cer să se ridice,
sau roua să lucească numa'
sau toamna să-și aștearnă bruma,
sau primăvara prin narcise
să-ți umple sufletul cu vise.

Și multe-ți trebuiesc, poete,
ca versul tău să ne desfete :
Un univers întreg, uzine
de freamate orgi divine,
și sunete nemaștiute
și nevăzute alăute,
și vise ce n-au fost visate,
cîntări de nimenea cîntate.
și soare, și azur, și ceață,
și gînd, și iarnă, și viață.

inviorat de soare și putere.
Alintă-l rază, pe al meu pribeg,
așa cum eu l-am alintat cu drag.

Cad ploile peste cimpia stearpă.
lubitul zace-nsingerat pe iarbă.

Voi, surioare, picături de ploaie,
voi, ale norilor supuse fiice,
stingeți-l rînila de vilvâtaie,
crunt il mușcă gloanțe venetice.

Tu, ploaie, spală-i singele-nchegat,
așa cum numai eu l-aș fi spălat.

În românește de
VICTOR TULBURE

Desen de Anastasia Panaiotova

Vladimir Golev

Cu ce licoare...

Cu ce licoare amețitoare m-ai adăpat,
ținut dăruit cu mure și păstrăvi,
incît oriunde merg și pe oriunde trec
simt adierea poienelor tale
și văd cum strălucește mereu acel pisc,
cel dintii încălzit de soare în zori,

ademenindu-mă mereu către el,
mereu către el...

Cu ce licoare amețitoare m-ai
adăpat ?

În românește de
MIHAIL MAGIARI

Nikola Furnadjiev

Călăreți

lui Anghel Karaličev

Călăreți, călăreți, călăreți, călăreți,
singeroși călăreți
galopează nebuni pe sub cerul nostru
natal...
Unde-i poporul și unde-i pămîntul să-i
primească-n săgeți
și noi unde sîntem, ogorule-al meu
ancestral ?

Satele acolo au ars, spinzurătorile
scîrție-n vînt,
lung geme spaima-n ocoalele goale
Vin călăreții, și geme sămîna-n
pămînt
pare că plînge și cîntă, și moartea-
mprejur dă țircoale.

Sulița cruntă zvirlită amarnic departe
astăzi sclipește sub soare cu singe
stropit :
din bolta imensă ferestrele roșii cad
sparte,
iar cerul privește spre noi îngrozit.

Călăreți, călăreți, călăreți — frații se
afundă-n bezele hide !
Patria mea și cerul natal focul îl rabdă !
Vine și vîntul, și crunt e, măicuțo, și
ride, —
cîntă și moare cimpia întinsă și dreaptă !

În românește de
HARALAMBIE GRĂNESCU

* Antologie de poezie bulgară de la începuturi pînă azi, Editura Minerva, 1977

Kliment Tacev

PLOILE

C E ploaie udă! zise bărbatul care se afla în fața mea și se rezemă de vitrină.

Și-ntr-adevăr — pălăria, tren-ciul, manșetele pantalonilor îi erau ude learcă. Aruncă țigara, scoase alta, dar și aceasta se innegri pe loc. Din minecă i se scurseseră șiroaie de apă. Omul privi cerul — norii de plumb se țirau greoi deasupra acoperișurilor — și oftă.

— N-are decît să plouă!... Să se spargă cerul!...

Îl chinuia ceva. Eu tăceam. Deodată porni în lungul străzii. Privii în urma lui și-i văzui umerii largi. Mi se făcu rușine de tăcerea mea. Cu atît mai mult cu cît el vorbea primul despre ploaie... „Udă ploaie!“ Ca și cum ar fi putut să fie altfel, decît udă! De aia e ploaie, ca să fie udă... apă!... Nu, există și altfel de ploaie, lipicioasă ca o meduză. Așa o numise cîndva marinarul din Burgas... lipicioasă ca o meduză!

Stăteam atunci la adăpost sub o ștreasă și ascultam bătaia monotonă a picăturilor de ploaie. Creștele munților se pierdeau în albul lăptos al norilor. Drumul neterminat strălucea de băltoace. Noi ne înveleam cu mantalele ude, tăceam și tremuram. În fundul barăcii răsăreau licurici țigărilor... Defileul Republicii, defileul nostru, al tineretului nu avea să fie terminat la timp. Și asta din cauza unei ploii stupide. Către seară, marinarul din Burgas își puse în cap o foaie de cort și ieși din baracă. Nimeni nu-l întrebă unde se duce. Se întoarse după un ceas ud, supărat...

— Asta nu e ploaie, e o... meduză...! S-au surpat ambele escarpe și au barat drumul... Tone întregi de pămînt și stîncă...

Dar deodată începu să cadă nu o ploaie, ci o „bucurie a sufletului“. Așa o numi muncitorul cu cele trei degete tăiate de la mina stîngă.

Tocmai atunci îndreptau turnul înalt, de metal pe unul din capetele barajului. Ziua era cenușie, tristă. Marcarau ridică și așeză virful turnului. Muncitorii se urcară pe barele transversale de fier și începură să stringă șuruburile, cînd se abătă furtuna. Virful, care nu apucase să fie fixat, scrișii, dar nu căzu. Muncitorii strigară speriați și începură să coboare spre pămînt.

— Fugiți! strigă cineva.

Atunci îl văzui pe muncitorul acela cu degetele tăiate cum ia pe umăr un cablu și începe să se urce pe barele de fier către virful turnului. Din cealaltă parte a turnului îl urmară încă doi — și ei tot cu astfel de cabluri pe umăr. Muncitorii care coboriseră se învîrteau amețiți, dar unul din ei scoase un fluierat și ei toți, deodată, începură să se cațere spre virful turnului.

Ploaia, cînd cădea ca o cascadă acoperind totul din fața noastră, cînd vîntul, dusă de vînt, ca un rîu în spatele nostru.

Nenorocirea fusese evitată. Ne adunaram sub streășina barăcii uzi, gîfînd.

— Cumplită ploaie! zisei eu privind cerul. Numai de s-ar opri odată, fiindcă riul acum o să vină mare și o să acopere fundația cu mil.

— N-are decît! spuse lîngă mine bărbatul cu degetele tăiate. Ce, asta-i ploaie? O stropeală, acolo, o... bucurie a sufletului!...

Țigara aprinsă îi tremura în mină, dar el zîmbea...

DEODATĂ văzui pe trotuarul de vis-à-vis, mergînd foarte liniștită, o femeie. Era îmbrăcată cu un impermeabil cafe-niu. Mersul cunoscut, felul cum își mișca mina mă făcu să-mi opresc privirea asupra ei. Era femeia pe care o iubeam, care de asemeni spunea că mă iubeste, ba era cît pe-aci să ne și căsătorim. Ne despărțisem cu opt luni în urmă. După o prietenie de aproape trei ani... Acum mergea chiar pe lîngă bordura și ocolea cu atenție băltoacele, fără să se sinchisească de ploaie.

Ura îmi sfredeli din nou inima. Pînă astăzi îmi inchipuisem că am uitat-o, evitam să mă gîndesc la ea. Îmi ziceam că o urăsc. Acum însă înțelegem că o mai iubesc, că totul în jurul meu e pustiu și fără sens, voiam s-o opresc și să stau puțin de vorbă cu ea. De fapt, dacă stau să mă gîndesc, noi nu ne-am spus nimic atunci, la despărțire.

Dacă s-ar fi aruncat atunci asupra mea și mi-ar fi spus că eu sînt vinovat de despărțirea noastră, de destrămarea dragostei noastre, desigur că mi-ar fi fost mai ușor. Dar așa? Oare ea nu regreta cei trei ani iroșiți fără rost? Oare n-o durea deloc pentru acești trei ani de viață?... Fiecare cuvînt al ei era și al meu — fiecare gînd al meu era și al ei. Mina ei o strîngea pe-a mea cu atîta încredere, încît o simțeam că mă frige ca o flacără. Neliniștea mea îi ardea fața, îi întuneca privirea... Dar atunci nu spusese nimic, n-o duruse... Își scuturase doar capul și pornise spre ușă.

Trebuie s-o ajung din urmă. Ura din mine creștea. În urechi îmi stăruia glasul ei — protector. Cuvintele ei compătimitoare mă umileau, mă făceau să mă simt șters de tot, inutil. Dacă se va opri sau nu să mă asculte, n-avea nici o importanță pentru mine. Voiam doar să pășesc alături de ea și să-i vorbesc...

Ea mergea liniștită, fără să se oprească pe sub balcoane ori pe sub streășinile caselor. La un moment dat se întoarse. Buzele i se strînseseră a dispreț, sprîncenele îi tresăriră...

Eu stăteam într-o băltoacă. Mi-am privit picioarele ude, hainele boțite și grele de atîta ploaie și am înțeles cît sînt de jalnic și de caraghios... Ea își grăbi pașii și nu-și mai întoarse capul. Mișcărilor îi deveniră nervoase și sacadate, sinii îi săltau provocator. Se opri în fața unui magazin și izbi autoritar cu piciorul în ușă.

M-am oprit în colțul străzii. Strada era pustie... De ce o așteptam?... Oare puteam să mai întorc zilele de odinioară?... Pentru mine ele nu începeau cu răsăritul, ci odată cu întîlnirile noastre. Nu știam dacă erau însoțite sau ploioase, încruntate ori senine. Noaptea buzele mele arse de atîtea sărutări pronunțau singure numele ei. Lampa răsfrîngea pe masă obrazul ei oval. Mă simțeam stăpîn pe mine și pe gîndurile mele. Îndrăzneala și încăpățînarea mea îi stîrnea admirația. Mergeam pe străzi ca niște cuceritori, dar în ce consta cucerirea noastră noi nu știam și nici nu ne întrebam...

Ea știa să se poarte cu oamenii. Îi simțeam superioritatea. Eu, dimpotrivă, deseori și fără nici un motiv, izbucneam violent și, iritat, foloseam cuvinte grele. Ea zîmbea duios, mă prindea de mină și cu-o prefăcută veselie

HRISTO NEIKOV.
Aprilie 1876 — Rai-na Kniaghinea (Din expoziția Eliberarea Bulgariei oglindită în orta plastică — Sala Dalles)

începea să-mi înșire nimicuri frumoase. Simțeam în spatel meu priviri răutăcioase, auzeam cuvinte spuse pe jumătate, dădeam să lovesc, dar ea îmi ținea mina. Cît de calde și de liniștitoare erau degetele ei! Vedeam cum cei din jurul ei o compătimesc. Asta mă irita la culme și atunci izbucneam și mai violent!

Apoi au venit și sfaturile ei. Niciodată nu-și impunea părerea — îmi cruța demnitatea. Zicea că prietenii și cunoscuții mei îi povesteau cît sînt de bătăran, că-mi iroesc talentul, și că ei nu-mi spuneau asta ca să nu mă amărăsc. Niciodată n-am aflat numele binevoitorilor mei. Ea se temea de scandal, iar eu deveneam tot mai bănuitor...

Ce-i drept, continuam să ieșim împreună, în mine însă stăruia amărăciunea și îndoiala. Ea înțelegea și devenea din ce în ce mai delicată, mai atentă, ceea ce mă scotea din sărite. Siguranța ei mă făcea să înțeleg cît sînt de neputincios, și atunci turbam de-a binelea! Voiam să înfăptuiesc ceva mareț, luminos, care să mă ridice în ochii ei, să-i redea încrederea în mine. Nu mă gîndeam la alții. Voiam să mă bucur de devotament, de încredere și nu de compătimirea ei disprețuitoare...

În mine sălășluia acum un alt om — acesta era ea. Tot ce voiam să fac, gîndurile mele erau controlate de ea. Ea plutea, nevăzută, în odaia mea și clătina dezaprobator din cap. Îmi zîmbea trist și protector și atunci înțelegeam că altceva așteaptă ea de la mine. Dar ce anume, nu știam...

— Trebuie să ne despărțim! I-am spus eu deodată. Chiar acum, cît timp mai simt că am putere s-o fac. Fiindcă altfel, cînd toți își vor întoarce pri-

virile de la mine și voi ajunge o cîrpă, mă vei lăsa și tu. Atunci va fi groaznic pentru mine, nu înțelegi?... Nu pot trăi fără încredere!

— Eu nu sînt casă de bani ca să împart avansuri! a strigat ea, părăsindu-mă pentru totdeauna.

Magazinul în care intrase tocmai închidea. Era gol. Prin vitrină zării doar vinzătoarele. În fund era o ușă care dădea într-un gang. N-avea nici un sens s-o mai caut. În ochii ei eu eram un om pierdut. Scandalurile pe care le făceam, oscilațiile mele le vedea toată lumea. Dar ceea ce se întîmpla cu mine, știam numai eu și ea. Pareă după o discuție cu ea îmi voi recăpăta liniștea?... Și totuși, voiam să-i aud glasul... Aș fi putut s-o chem la telefon, la apelul ei aș fi putut desigur să tac, încît să creadă că e vorba de o defecțiune, ori că s-a greșit numărul...

ÎN CABINA telefonică stăteau ghemuite două femei bătrine. Am deschis ușa și le-am rugat să lasă puțin, doar atît cît să-i formeze numărul și să-i aud glasul.

— Plouă! spuse una dintre ele și își scoase speriată capul afară. Intră, tinere și te adăpostește! Ia te uită, ești ud learcă... Cel mai bun lucru ar fi să te duci acasă și să bei un ceai fierbinte! Și să iei și o aspirină...

— Plouă? o privii eu mirat.

Într-adevăr, plouă. Reclamele de neon străluceau pe pavajul străzii, care acum, în fața mea, arăta ca o baltă imensă în care tremurau reflexe roșcate-albastrii.

In românește de
Mihaela și Valentin Deșliu

P. K. Iavorov:

„VERSURI“

(Editura Univers, 1977)

● Editura Univers prezintă cititorului român o voce originală a poeziei bulgare, în transpunerea de o mare acuratețe lirică și muzicalitate a lui Alexandru Ivănescu. E vorba de P. K. Iavorov, poetul a cărui existență s-a consumat, cu durată și combustia unui fulger, la răsrucea a două veacuri (1878—1914). Apartinînd familiei creatorilor inspirați, așa cum a fost aceasta definită nu numai de Mikel Dufrenne, Iavorov a îmbogățit gîndirea lirică a țării sale, fiind considerat pe bună dreptate, cum se susține și în prefața cărții, drept „unul dintre marii întemeietori de simțire (s.n.) ai poporului său“. Poezia sa își implinește teritoriul și cîntecul printr-o continuă invocare și rugă a sufletului: „O, sufletul, cum zace în somn cu fața-n sus“ (La amiază); „Cu aripi largi, lăstate a neputință, mut e / și sufletul în pacea lui albă de mor-

mint“ (Suspîn); „Mi-e sufletul ostatecul smerit / al sufletului tău ce l-a privit / ca să-l supună în doi ochi de pace... / Sufletul meu din umbră te conjugă, / — mă uit la tine: secole trecură, / dar vrăjitoare, sufletul tău tace // Mi-e sufletul sub secetă lăstar — / dar sufletul tău mut e și avar, / sufletul tău, zעיף și copilă, / în ochii tăi ce liniște s-a-ntins: / ori sufletul tău poate e invins / de propria-i victorie umilă...“ (Vrăjitoarea); „Mi-e sufletul chemare. Mi-e sufletul suspîn“. (Lorei); „Sufletul meu e înrăit și crunt“ (Rugăciune).

Ca orice mare poet, Iavorov caută esențialitatea rostirii. Tensiunea închisă în versurile sale cuprinde și accastă obsesie a cuvîntului unic a toate rostitor, în mijlocul căruia se aude tăcerea care precede și conține opera, despre care vorbea și Jean-Pierre Richard, mutenia blagiană precum un gong de lebadă: „Bine și rău, sfîrșit și început — / într-un cuvînt, într-unul le-aș cuprinde. / Nu-i greu să-l spună, nici să-l știe mințe — / doar eu îndurerat, l-am cunoscut / fără silabe, mut / El m-a crescut / sub frunte și sfișietor adie / cît clipă doar, prelung cît o vecie, / de foc și de-tuneric / Astru sferic / e, iată-l, pe-acl zid deșert răs-

frînt / pur astru din senin iluminînd / pămîntul roditor. / Șerpuitor, / străpunge bezna deasă; bezna arde / cu flăcări argintii și mă desparte / de zidul parcă viu. Dar, vai / din grai făptura cui îl va rosti / și cînd, / cuvîntul sacru, blestemat cuvînt?...“ (Un singur cuvînt).

Acest cuvînt încercat deopotrivă de semnificațiile morții și ale vieții, de visare și veghe, de iubire și ură (Două suflete) are în poezia lui Iavorov o dublă destinație. De elegie erotică (Lorei), de epistolă intimă (Sorei mele; Rugăciune), de murmur și suspîn de pocăință, de chemare și strigăt în singurătate. Dar și de revoltă, precum în poezia Armenii sau în Cîntecul haiducești, scrise în metru popular. De răzvrătire patetică și anatēmă, în excepționalul poem Ebrecii, și de amenințare, precum în poemul Sisif, scris cu prilejul mișcărilor populare din 1900. Dar fie că e măcinat de răzvrătire ori înfrînt de cumîntenie, poemul lui P. K. Iavorov păstrează mereu veșmintul profunzimii și al simplității, alungîndu-și orice tentație a podoabei și refuzîndu-și aproape cu încredințare metafora, pitorescul cromatic.

Doina Uricariu

Dürer — 450

● La 6 aprilie se împlinesc 450 de ani de la moartea lui Albrecht Dürer (1471—1529), mare personalitate a renașterii germane (pictor, arhitect, literat, teoretician al artei), inițiator al cercetării legilor perspectivei și anatomiei în artele plastice. Picturile (în imagine — *Autoportret*), jurnalele, lucrările sale teoretice, scrisorile ilustrează teoria „realismului”

„Ceilalți catalani”

● Născut în localitatea Cassas Altas din Valencia, Francisco Candel, autorul volumului intitulat *Los otros catalanes* (Ceilalți catalani), trăiește de la vârsta de 12 ani în Catalonia. Cartea sa este un eseu-reportaj care abordează problema migrațiilor interne din Spania și procesul integrării culturale a celor veniți în Catalonia din alte regiuni ale țării.

„Noapte fără somn”

● Reunite în volumul intitulat *Noapte fără somn* (Ed. Ossolineum, Wrocław), povestirile scriitorului Waldemar Kotowicz sunt dedicate luptei de rezistență a partizanilor polonezi în cel de al doilea război mondial.

renascentistă, cu o notă filosofică preponderentă, care imbină viziunea renașterii italiene, a clasicismului mediteranean cu elemente ale goticului nordic și ale artei populare. Împlinirea celor 450 de ani de la moartea pictorului va fi însoțită, sub egida UNESCO, de o serie de manifestări, de expoziții în multe țări ale lumii, între care și în țara noastră.

Chrétien de Troyes ecranizat

● Ultimul roman al precursorului francez care a fost Chrétien de Troyes (1135—1190), intitulat *Perceval sau Li Contes del Graal*, inspirat din legenda Graalului și rămas neterminat, va fi transpus cinematografic de către regizorul Eric Rohmer, care intenționează să realizeze astfel un film de mare popularitate. Proiectul lui Rohmer vizează un cavaler Perceval care să fie „un Keaton medieval”, un revelator al trăsăturilor de spiritualitate și gingașie infinite ale Eului Mediu. Interpretul ales pentru rolul titular este tânărul actor Fabrice Lucchini, secundat de André Dussolier și Marie-Christine Barrault.

Festivalul de la Praga sub semnul lui Janacek

● A 50-a comemorare a morții marelui compozitor Leos Janacek va fi marcată prin reprezentarea quasi-totalității operelor sale, printr-un spectacol de balet și un concert. O raritate a genului liric inscrișă în programul Festivalului muzical de la Praga (12 mai — 4 iunie) va fi *Tamerlan* de Mysliveček, un compozitor de operă italiană din Boemia secolului XVIII.

Modelul lui Lewis Carroll

● Muzeul din Brighton a intrat în posesia unei fotografii valorind 400 de lire sterline. E vorba de unica fotografie care o reprezintă pe Alice Lindell, modelul care l-a inspirat pe Lewis Carroll când a scris îndrăgita carte pentru copii *Alice în Țara Minunilor*.

Convorbiri cu Böll

● La Editura Du Seuil a apărut volumul *Heinrich Böll. Une memoire allemande*, convorbire cu René Wintzen, în care laureatul Premiului Nobel din 1972 își evocă viața, vorbește de scriitorii preferați (Leon Bloy, Mauriac, Bernanos, Brentano, Schiller, Hesse etc.), despre proiectele sale.

Goldoni și emanciparea femeilor

Goldoni, gravură de epocă

● Spectacolul cu *Bădăranii* prezentat recent în premieră la Théâtre de la Michodière din Paris, în regia lui Claude Santelli, este astfel conceput și interpretat, încât să scoată în relief ideea din această piesă a lui Goldoni cu privire la știința și arta femeilor de a depăși condiția pe care le-o rezervă tovarășia unor bărbați mărginiți. „Bădăranii”, scrie un critic francez — pledează în favoarea drepturilor femeilor”.

In vederea unei cărți

● În noul film american *Întâlniri de tipul trei*, François Truffaut interpretează unul dintre rolurile principale. În viitorul său film, al 19-lea, *Odaia verde*, regizorul apare, de asemenea, ca interpret al unui personaj. Din aceste experiențe actoricești, adăugate altora mai vechi, precum și întregii sale activități de cineast, Truffaut speră să extragă materialul pentru o carte despre meseria de actor.

Richard Adams și animalele

● Cunoscut ca autorul unui roman-fabulă de foarte mare succes, intitulat *Watership Down*, ai cărui eroi sunt iepuri, scriitorul englez Richard Adams rămâne credincios lumii animalelor și miraculosului ei plin de tilcuri pentru aceea a oamenilor. După a doua sa carte, *Shardik*, și a treia se inscrie în același gen fabulistic, aducând în scenă ciini, după cum se poate deduce chiar din titlul — *The Plague Dogs*, dar și soareci și o vulpe... Recenzindu-l cartea în „The New York Times”, criticul John Leonard scrie că Richard Adams poate fi luat drept Sir Walter Scott și Hannah Arendt împreună, sau drept Jean-Paul Sartre și Anthony Trollope sau F. B. Skinner și Hugh Walpole sau... altfel de asemenea asociații neobișnuite de nume și idei din lumea literaturii, științei și filosofiei. De reținut rămâne însă în special că „unele aspecte din *Plague Dogs* sint de-a dreptul minunate”.

Un nou roman al lui Alberto Moravia

● Scriitorul Alberto Moravia a incredințat Editurii Bompiani 490 de pagini dactilografiate, reprezentând noul său roman *La vita interiore*, care urmează să fie publicat la sfârșitul lunii mai. Dacă în romanul anterior *La Noia*, Moravia contura o frescă a Italiei în anii boom-ului economic, în *Viața interioară* încearcă să oglindească ultimii șapte ani din zbuciumata viață internă a țării. Tot ațișia ani l-au trebuit autorului ca să scrie acest nou roman.

Witold Gombrowicz

● Sub titlul *Varia*, Alain Rosko a reunit în volum (Ed. Christian Bourgois) câteva texte răzlețe ale unuia din marii scriitori ai secolului, polonezul Witold Gombrowicz. În prima parte a cărții sint prezentate 13 articole apărute între 1935—1938, majoritatea în cotidianul polonez „Kurier Poranny”, în care tânărul scriitor vorbește despre Conrad, Montherlant, Joyce, despre personajul Don Quijote etc. A doua parte reunește, între altele, două interviuri acordate unor reviste americane.

Faith Baldwin

● A murit recent, în vîrstă de 84 de ani, decana de vîrstă a scriitorilor americani de „literatură ușoară”. În cei aproape 60 de ani de carieră scriitoricească, Faith Baldwin a scris 85 de cărți, printre care 60 de romane și două volume de poezie, precum și nenumărate povestiri, schițe și articole de revistă. Succesul cărților ei s-a datorat, după aprecierea specialiștilor, faptului că trată, fără excepție, despre eroi și eroine serioși, cu o comportare exemplară și mai ales cu un destin, în cele din urmă, fericit.

Nuvel fantastice pentru copii

● Sub titlul *Nouvelles enfantasques*, Claude Roy a publicat o carte (la Gallimard, col. „1000 Solesils”), care amestecă genurile, imaginile, cuvintele, personajele într-o

modalitate plină de farmec, în care fantasticul este agreabil și instructiv, în mare măsură datorită și ilustrațiilor, dintre care reproducem această imagine reprezentativă.

Dada și suprealismul la Londra

● Anii 20 sint la ordinea zilei în cultura occidentală. O expoziție organizată de „Consiliul European” îl prezenta, vara trecută, în Berlinul Occidental, punind accentul pe arhitectură, pe artă industrială, artele spectacolului, obiect și tot ceea ce în epoca respectivă tindea să depășească delimitarea tradițională a genurilor, să orienteze căutarea artistică spre un proiect global, de tip filosofic sau social. Acum, la Hayward Gallery, la Londra, o expoziție organizată de Arts Council și intitulată *Dada și suprealismul* restabilește locul faptului artistic în raporturile sale cu literatura și cu alte manifestări culturale ale epocii.

Numele artiștilor se împletesc, ca și în viață, cu cele ale scriitorilor: Chirico și Picasso, Apollinaire, Duchamp și Pica-bia, Tzara, Baarfel'd, Breton, Max Ernst, Schwitters, Miró și Dalí, apoi Georges Bataille, Arp, Klee, Giacometti, fără a-l omite pe editorii (Teriade și Skira) sau pe cineasți (Buñuel).

Descoperirea unui Canaletto

● La Muzcul de artă din Kiev, unul dintre tablouri, intitulat *Fantezie arhitectonică*, era trecut în catalog ca aparținând unui creator anonim. Recent, cercetătorii au stabilit că, de fapt, tabloul este o lucrare a pictorului italian Antonio Canaletto (1697—1768), creatorul faimoaselor „vedute” („vederi” din Roma, Londra și mai ales Venetia, oraș în care s-a născut).

Discuri în beneficiul intrautoării muzicale

● Două noi discuri consacrate operelor lui Mozart — voce, pian și orchestră de cameră — au fost editate de casa Philips și s-au vîndut în beneficiul Fondului internațional de intrautoare muzicală, creat, sub auspiciile UNESCO, pentru a sprijini pe tinerii interpreți.

Este vorba de înregistrarea unui concert organizat de curind de către Consiliul Internațional al Muzicii la Strasbourg, cu participarea sopranei americane Jessye Norman, a pianistului austriac Alfred Brendel și a orchestrei de cameră engleze The Academy of Saint Martin-in-the-Fields. În program — uvertura *Idomeno*, două arii de concert, *Simfonia nr. 40 în sol minor* și *Concertul pentru pian nr. 25 în do major*.

B. B. scrie...

● Brigitte Bardot a descoperit o nouă „armă” în lupta contra masacrării puilor de focă: ea se adresează unul public mai tandru și mai sensibil — copiii. Pentru aceștia a și scris prima sa carte: *Noonoh, mica focă albă*. În iulie, Brigitte Bardot va publica o carte de protecție a ciinilor părașiți, iar în octombrie una asupra ferocității vinătorilor: „Intrucit cinematograful pentru mine s-a sfîrșit, prefer să mă ocup de animale, decât să prezidez festivaluri” — a declarat ea.

Memoriile lui CHARLES VANEL

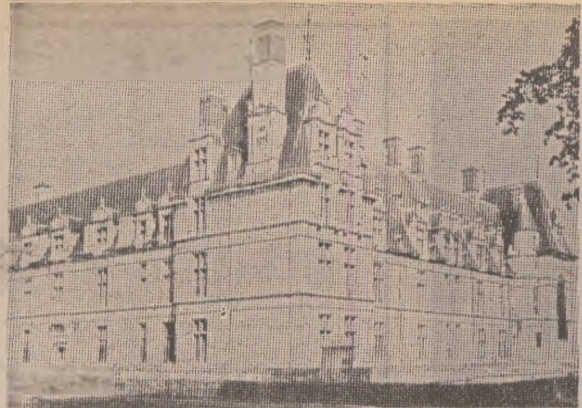
● În numărul din 17 martie și cel următor, „Paris Match” a publicat două capitole din *Memoriile* marelui actor francez Charles Vanel, care, născut în 1892, are „îndărătul” lui 70 de ani de cinema. Este, cu alte cuvinte, cel mai vechi martor al istoriei celei de a șaptea arte. Destinat pentru cariera de marinar, după ce a trecut toate probele teoretice, a fost respins, totuși, la una decisivă: aceea de a distinge nuanțele culorilor. S-a dovedit că suferă de daltonism. Angajat ca „grom” la „Gaité-Montparnasse”, a devenit repede ajutorul, în sala „Varietés”, al pianistului care, la acea dată, în 1908, a compania reprezentatiile de cinema. Acest pianist trebuia, în cabine, să asigure și alte accesorii: sonerie, telefon, inclusiv un fel de aparat de produs zgomotul imitînd mersul trenului etc. În asemenea condiții a fost descoperit

de celebrul Max Linder, care avea un rol în actul 3 al piesei ce se juca tot la „Varietés”. Recomandat de Linder, Vanel a fost angajat, ca actor, într-un rol modest, în urma unui anunț publicitar al teatrului din Montmartre. Cîștiga 1 franc pe zi. De la teatru, avea să treacă la film și să ajungă a cîștiga „o avere”: 15 franci pe zi, căci „turna” în 24 de ore pentru 3 filme, care erau foarte scurte și erau gata de reprezentare în... 3 zile! Max Linder abordase și el filmul, turnînd un film pe săptămîină și avînd și o sală proprie de proiectie cu numele său. Vanel a lucrat, apoi, și cu alți „realizatori” ai epocii, printre care Joe Hermann, și jucînd cu mari vedete ca Lucien Guitry (tatăl lui Sacha Guitry), cu Réjane și Sarah Bernhardt. În timpul primului război mondial,

după un turneu, destul de aventuros, în America de Sud, reintors la Paris a fost angajat la teatrul lui Firmin Gemier, apoi la teatrul „Antoine”. apoi la „Gymnase”, fiind, în sfîrșit, angajat de regizorul Robert Boudrioz pentru filmul *L'Atre*. Réjane a

fost angajată pentru *Madame Sans Gène*, iar Sarah Bernhardt, deși avea 60 de ani, a interpretat pe ecran *Dama cu camellii*... Dar amintirile lui Charles Vanel enumeră, apoi, zecl și zecl de filme în care a apărut...

Muzeul Renașterii

● Recent s-a inaugurat Muzeul Renașterii, instalat în castelul de la Ecouen pe Valea Oisei. Acest ansamblu arhitectural a fost construit între 1532 și 1555.

După Revoluție, Napoleon a hotărât, în 1806, să facă din el o casă de educație a fiicelor membrilor Legiunii de Onoare. Aceasta i-a fost, de altfel, destinația până în zilele noastre. În 1963, Direcția Muzeelor Franței s-a instalat în castel, iar André Malraux, pe atunci ministru al culturii, a hotărât înființarea, aici, a Muzeului Renașterii, în care vor fi strinse colec-

țiile acestei epoci, adăpostite după ultimul război în depozitele Muzeului Cluny.

În castelul de la Ecouen, publicul descoperă o sală decorată cu nouă emailuri minunate pictate, datând din a doua jumătate a sec. al XVI-lea. Sunt expuse broderii, picturi, mobile, obiecte de artă pretioase, precum și celebra tapiserie „David și Bethsabée”, capodoperă a atelierelor din Bruxelles.

Muzeul va putea fi vizitat în întregime abia în 1982 când se va termina amenajarea tuturor sălilor.

Colocviu

Dino Campana

● La Paris a avut loc recent un colocviu în cadrul căruia a fost dezbătută creația lui Dino Campana, poet dispărut la vârsta de 40 de ani, în 1932. În cadrul colocviului nu au fost evocate numai viața și creația poetului, ci au fost dezbătute și probleme de o acută importanță pentru generațiile de tineri de astăzi, care, ca și poetul, trăiesc „o viață tragică gândindu-se la o poezie fascinantă”.

Voltaire,

omagiul londonez

● Cu ocazia bicentenarului morții lui Voltaire (1694—1778), în zilele de 6 și 7 mai va avea loc la Londra un colocviu cu tema *Voltaire și Anglia: relații și influențe*, iar între 26 și 28 mai, la Oxford, se vor desfășura lucrările colocviului Voltaire și spiritul englez.

Kurier der

rumänischstudenten

● Publicația studenților și specialiștilor în română din Bochum a ajuns la numărul 10 (apărut sub forma unei cărți de peste 100 de pagini, excelent tipărit). Sumarul este, și de această dată, sugestiv pentru preocupările de românistă într-una din cele mai mari universități din R.F. Germania, preocupări în măsură lingvistice, literare, folclorice, istorice. Distingem contribuțiile profesorilor Octavian Buchociu (*Independența, Imperativ de existență națională în gândirea politică a lui M. Eminescu*), Helmut Frisch (*Die Bedeutung der Namensforschung für die historische Linguistik am Beispiel der Rumänischen*), H. Krenn (*Rumänische und „romanische“ Adjektivstellung*), precum și studiile, articolele și recenzile semnate de K. H. Schroeder, H. J. Kemper, Hildegard Reder ș.a. Au fost solicitate și cercetători din țară: N. Popoiu (*Die Erlangung der Staatlichen Unabhängigkeit im Jahre 1877*), Constantin Noica (*„Era să fie“ — „Es hätte sein sollen“*), E. Comișel (*La plurifuncționalitate du folklore*).

Centenar Schröder

● Anul acesta se împlinesc 100 de ani de la nașterea poetului Rudolf Alexander Schröder (1878—1962). Născut la Bremen, prieten cu Hofmannsthal și Rilke, întemeietor al revistei „Die Insel”, devenită apoi casă editorială, autor al plachetelor *Empedocle* (1900), *Orele* (1909), *Anotimpuri* (1930), inspirat traducător al lui Homer, Virgiliu, Horațiu, Shakespeare, Racine, T. S. Eliot în limba germană, Schröder e un poet de factură modernă, exprimat însă într-o formă riguroasă, neoclasică. Volumele *Jumătătea vieții*, 1930, și *Balada drumetului* din 1937 conțin note antinaziste.

Distincție

● Printre cei mai remarcabili graficieni de carte sovietici se numără Savva Brodski (n. 1923), de profesie arhitect. El a ilustrat până în prezent peste 100 de cărți. Recent, a fost ales membru corespondent al Academiei regale de arte plastice din San Fernando (Spania). El este autorul celor 41 de planșe și 126 de vignete care însoțesc ediția din 1975 a romanului lui Cervantes, *Don Quijote*, apărut în Editura „Molodaia gvardia”.

„Schife moscovite”

● Muzeul A. M. Gorki din Moscova, din recenta suită de „Schife moscovite” datorată lui Vadim Ivaniuc.

Muzeul Aleksandr Grin

● Pentru a cinste memoria scriitorului Aleksandr Grin (1880—1932), autor, între altele, al romanului *Pinzele purpurii*, în fostul oraș Viatka, azi Kirov, undă Grin și-a petrecut copilăria, s-a hotărât înființarea unui muzeu memorial în care vor fi expuse, pe lângă obiecte care i-au aparținut, fotografii și manuscrise, toate edițiile operelor sale apărute în U.R.S.S. și peste hotare.

„Paradoxul cu privire la actor” pe scenă

● Trebuie sau nu să „simtă” actorul ceea ce recită pe scenă: problema, eternă, a fost tratată și de Diderot, în stilul său unic. După Nepotul lui Rameau, dialogul despre arta actorului este prezentat pe scenă, la Teatrul Petit-Opéon din Paris, în interpretarea a

doi societari ai Comediei Franceze, Alain Pralon și Jacques Toja. Acestui spectacol îi vor urma altele două consacrate secolului XVIII, cu opere de Jean-Jacques Rousseau și de Crébillon-fiul. În imagine: Alain Pralon în *Paradoxul cu privire la actor*.

ATLAS

NOTE

● Ciudata impresie pe care o lăsa — privită din exterior — marea catedrală din Bordeaux a cărei construcție durase patru secole: că e neterminată și că e făcută — culme a culmilor! — în grabă.

● Descoperirea instrumentelor de tortură și a temnițelor medievale de la Loche, pe oț de blinda vale a Loarei, și perplexitatea nu atât în fața perfecției cruzimii, ci în fața faptului — evident, de netăgăduit, și totuși incredibil — că regii francezi își închideau dușmanii chiar sub ei, simțindu-se bine, trăind, iubind, chefund, în timp ce aceștia mureau, treptat, din voința lor, chiar sub camera lor, la douăzeci de metri mai jos. Contribuții la o istorie a bunelor maniere.

● La San Sebastian am vizitat Muzeul poporului basc, făcând elementară cunoștință cu acest popor straniu căruia îi aparțin picturile de la Altamira și care a rămas nestrămutat de pe acele locuri din cea mai adîncă preistorie, vorbind o limbă impenetrabilă la orice influență (latină sau de altă natură) și neșezînd cu nici o limbă de pe pămînt. O sală întregă cu cranii avînd o deformare bazică specifică bascilor, cunoscută ca atare în anatomie, asemănătoare celei a omului de Cro-Magnon. Interioarele țărănești, de lînă și lemn, semînd atît de emoționant cu ale noastre.

● Două portrete ale împăratului Tiberius, la galeriile Uffizi din Florența: unul, de tinerețe, cu linii ascuțite prin care ambiția, concentrată, încordată, taie fără milă aerul din jur, și altul de maturitate, cu liniile muiate de oboseală și înțelepciune, de dispreț și descurajare. Două busturi mai elocvente decît zece tomuri de istorie — premisa și concluzia unui triumf.

● Gîndul, aproape insuportabil, că toți acei oameni — cîteva sute — strînși acolo, la acel festival literar de pe tărîmul straniei mării din nord, toți acei oameni grași sau slabi, înalți sau scunzi, blanzi sau brunzi, spîni sau bărbuși, aroganți sau umili, eleganți sau peticiți, afectați sau boemi, sint numai poeți, nu fac nimic mai concret, nimic palpabil, verificabil, nu fac decît să alătore, în diverse limbi de pe pămînt, cuvinte clinchetitoare de argint. Iată o artă cu adevărat modestă: ea nu are nevoie nici de marmură, nici de vopsele, nici de tuburi scumpe de orgă, ea nu are nevoie decît de secolele în stare să alege argintul de staniol.

Ana Blandiana

LIRICĂ DIN R. P. UNGARĂ

Benjâmin László

Și abia după aceea...

Mai intii mă voi naște din cețuri opace.
Ma intii, tăcut, voi ieși din peșteri.
Mai intii voi alunga fiara spre codri.
Mai intii mă voi înconjura cu garduri.

Mai intii voi umple cimpul cu semănături.
Mai intii voi înălța gălăgiosul oraș.
Mai intii voi aștepta toate tramvaiele.
Mai intii voi culege toate recoltele.

Mai intii voi întreprinde toate anchetele.
Mai intii îmi voi reaminti tot ce e necesar.
Mai intii voi încălzi toate sobele.
Mai intii voi stirpi toate nedreptățile.

Mai intii, om flămînd, îți voi da să mîninci.
Mai intii repara-voi robinetul de apă.
Mai intii voi salva pacea lumii întregi.
Mai intii voi câștiga pentru familia mea.

Mai intii așeza-voi toată vesela-n dulap.
Mai intii: o voi duce de-acolo.
Mai intii voi dezlega taina creației.
Și abia după aceea voi scrie o poezie.

In românește de
ANATOL GHERMANȘCHI

Váci Mihály

Fac parte din acei ce...

Fac parte din acei ce dimineata se smulg săpîndu-se din lutul osteneții și simt pe scara autobuzului o pală de vînt uitat și-n mina lor arama minerului, de aur se visează.

Fac parte din acei pe care de infinite ori li înfășoară cerc după cerc impulsul spre mișcare și șerpuiesc în preajmă-le incet cabluri mortale

și inimile lor clipă de clipă sint chinute de-ncredare și primejdii, din cei care trăiesc decenii-ntregi cu nervii despuiați

acolo unde fără ocrotirea carcanelor de plumb paralizaază pină și cele mai sensibile-aparate, din cei al căror creier luminează și ustură și sună oricînd pradă razelor Roentgen

unde cu teamă sint deconectate pină și ceasurile.

Fac parte din acei ce umplu șirul de vagoneti ai zilelor ce trec cu chinul lor de gînduri,

din cei ce cu un braț mă iau de braț și dreapta lor mă mîngîie cu liniști.

Pe pumnul lor mi se-odihnește fruntea și osteneala lor mă duce-acasă, cînd pașii mi se-mpleticesc, cu pașii lor mi-i impletesc și dacă am dreptate dreptatea lor e.

In românește de
CONSTANTIN OLARIU

Accra, orașul scufundat în soare

Artă tradițională din Ghana

Sport

Traficanți de decepții

● ARS pe mâini, două zile la rând, cu mierea vântului de la Brăila, m-am întors în București, curat ca zăpada picioarelor de miel, ca să aflu, umilit, că reprezentativa de fotbal a României a mâncat bătaie de la cea de-a treia echipă a Franței. S-a anunțat (deplorabilă șmecherie!) că am jucat cu Franța B, dar toată lumea de la C.N.F.F.S. și federație cunoaște că ne-am înfruntat cu niște copii aduși în teren ca să-i vadă mișcările lor că fac sport. Cine-i permite federației să ia șaisprezece jucători de la șaisprezece echipe, să-i bage între două bandaje de foaie de varză și să-i arunce pe grătarele unde-și prăjesc peștele numai săracii lumii!? Acest turneu în sudul Franței și-n Argentina, cu escală la Rio de Janeiro, pentru fotografii și băuturi răcoritoare, îmi sună la ureche străniu și timpit. Ciopârțim campionatul intern, îl facem boș, terci și sarmale cu țărițe, fiindcă le-a venit chef nu știu căror tovarăși să se plimbe pe sub ceruri însoțite, prin lumea violetă a tangoului, pe sub mandarini și printră lacuri limpezi ca lacrima lui Isus. În ultimii doi ani am citit sute de declarații ale celor ce răspund de destinele fotbalului românesc, în care se anunța că nimeni nu va mai întrepuce aiurea campionatul. Vorbe puturoase și cu singe bolnav. Ne trebuie un strigăt ascuțit, care să le străpungă urechile acestor traficanți de fum, de praf adunat de pe tobe cu două labe de păianjen, de țifă de oaie stearpă și de toate decepțiile posibile.

Dar, degeaba gălim, ne împovăram roțile prin ploaie și noroale și vrem să scuturăm gândacii de pe creanga speranței — federația se află pe un atoi cu fructe mult prea dulci ca să se sperie de scandalul iscat de noi, pe care știe o lume-ntrăgă, de altele ori l-a spulberat c-un simplu bobîrnac.

Dacă prin absurd, astăzi, (miercuri, n.r) reușim un egal cu Argentina, tot ce-am scris eu aici va fi socotit o izbucnire de blestem dintr-un mugure rău, dintr-un colț nesmulț la vreme. Căci nu sint puțini cei ce se pricep să aștearnă ștergar de borangic sub picioarele amăgirii și sărutării înmiresmate lângă apa care curge prin grădina cui trebuie. Dar pe deasupra călțunașilor, micșunelilor și a florilor de splinșor, eu vă spun că treaba, ori de unde-ai apuca-o, miroase a coadă de câine.

Fănuș Neagu

Mircea Florin Șandru

PE AEROFORTUL Fiumicino sintem inghițiți rând pe rând de un avion uriaș al companiei Alitalia. Locul meu se află în salonul din mijloc, un compartiment mare cit un teren de tenis. Am senzația că mă aflu într-un hambar zburător; privit pe geam, avionul pare o uriașă balenă verde. Se zărește încă șirul de oameni care urcă — sint citeva sute — apoi conținerile cu bagaje sint aruncate printr-un ingenios sistem mecanic direct în pitecele avionului. Decolăm.

Zgomotul motoarelor sfredelește parcă miezul pământului, dar avionul, greoi ca un elefant, abia se desprinde de pământ. Privesc în jur: mă simt ca într-o sală de cinematograf; o mulțime de oameni de toate culorile, care vorbesc toate limbile pământului. Lângă mine un comerciant nigerian își scoate mapa și începe să manipuleze un minicalculator: își pune la punct afacerile; în față e reprezentantul unei asociații baptiste din S.U.A.: după cite înțeleg merge în Nigeria. E un zumzet neîntrerupt, se aud glasurile unor copii, un italian cere apă, un altul, într-o franceză stricată, cere să i se umple termosul cu Cola. Uriașă balenă verde a pornit-o spre Africa, trecem peste Mediterana, într-adevăr înfinit de albastră și de liniștită. În difuzoare zumzăie o muzică celestă și somnul, oboseala, încep să întindă deasupra noastră aripi înșelătoare. Trecem prin apropierea Tunisului, apoi survolăm un podiș nu prea înalt, (Podișul Șoturilor), care se întinde până la granița cu Algeria. Avionul înoată încet sub cerul fierbinte: intrăm în spațiul aerian al Algeriei și traversăm Marea Erg orientat, poarta de intrare în marile întinderi ale deșertului. În difuzoare se anunță că am trecut Tropicul Racului și fuselajul avionului pare un proiectil care străpunge o pinză de foc. Sub noi, pământul roșcat-gălbui-cenușiu al deșertului, o întindere cu contururi difuze. În avion, pe ecrane se dă film: povestea unui cîine detectiv, desen animat menit să alunge plictiscula călătoriei. Avionul gîfîie în surdina: trecem peste munții Ahaggar și înaintăm către granița cu Mali, în zona podișului Adrar Iforas, apoi paralel cu granița dintre Mali și Niger. Întinderea aridă de sub noi aruncă sub pitecele avionului o lumină roșietică. Survolăm spațiul aerian al statului Niger, apoi trecem pe deasupra Voltei superioare. Traversăm cimpul cu o vegetație săracă, de savană și pilcuri de păduri cu aspecte ciudate: pădurea tropicală, pe care o văd pentru prima oară. În sfîrșit, intrăm deasupra Shani și ne apropiem de Accra: întinderi cu iarbă aspră, arbuști cu coroană săracă, fișii de pădure tropicală de un verde închis, aproape negru.

PRIMA senzație a călătorului plecat de la București, atunci cînd coboară de pe scara avionului în aeroportul din Accra, e aceea de uluială. Aerul fierbinte și umed îți străfulgeră deodată tot corpul și arcurile secrete ale mecanismelor fiziologice par a sări toate deodată. Un jet de aer mecanic, 40° la umbră, îți inundă deodată plămîni; pină departe zarea joacă în fața ta ca o flacăra. Un val de umezeală fierbinte te pătrunde pină la piele, abia mai poți respira, iar atmosfera ți se pare colorată în roșu.

Apoi, încet, încet îți revii. De tavanul aeroportului Kotoka Internațional din Accra atîrnă în permanență picături de apă condensată, vopseaua pereților se cojește mreu de căldura și umiditatea climatei tropicale. Buimăcit, ești purtat de valul de călători pină în fața serviciului de vize unde, lipsit de orice voință și copleșit de căldură, te lași în voia grupului de tineri care pentru cițiva cenți sau o minusculă amintire îți duc valiza, te prezintă ofiterului de la ghișeu, te ajută să completezi nenumăratele formulare și te conduc, în cele din urmă, la un taxi, indicînd și adresa unui hotel, primul care le vine în minte. Te supui aproape mecanic, nedezmățit, și te trezești de-a binelea abia în camera hotelului, unde uruiul air conditioner-ului și aerul rece te trezesc la realitate.

Ca să străbați Accra pe jos trebuie să pornești de dimineață, încă de la ora 6, cînd puterea uriașă a soarelui n-a cotropit încă orașul. Sint numai în cămașă și pe străzi aleargă briza fierbinte dinspre ocean: sint 25°C la umbră. Hainele și înfățișarea mea de european atrag atenția șoferilor de taxiuri: mașinile opresc una după alta, apoi demarează încudate, neînțelegînd cum poate un om serios să se plimbe la nesfîrșit pe străzi, în căldura care crește minut cu minut.

Cu ce-aș putea compara Accra? Greu de spus. Oricum, căldura fantastică, stilul specific al edificiilor, străzile țivite cu panglici de copaci și de plante pe care nu le-am văzut niciodată, palmieri drepti ca linia, cu coaja mată, cenușie, mango, acaju, pawpaw, guava — blocnotes-ul meu le-a reținut conștiincios de la un trecător care a avut amabilitatea să-mi țină o prelegere de botanică timp de o jumătate de oră — scenele străzii, toate astea fac Accra de neconfundat. În căldura care urcă vertiginos către 30 de grade, apoi spre 40, ca să ajungă spre prînz la 45°C, forfota orașului capătă pentru mine contururi lunare. Pe străzi, la umbra palmierilor, bărbați și copii, cu zecile, așteaptă ceva, într-o stare vecină cu somnul: cei mai mulți culcați pe niște banchete de scindură. Pe străzile principale și pe străduțele care se desfac din acestea zumzăie un fantastic comerț ambulant: femei, bărbați și copii, așezați unul lângă altul, pe distanțe de sute de metri, sau circulînd pe c parte și pe alta a străzii, îți oferă la micile lor tarabe, din lădițele legate la briu sau din coșurile de palmier purtate pe cap, toate produsele lumii: nasturi

și fierăstraie, carne friptă și aspiratoare de praf, banane sau pielecele de zebra, cărți vechi sau șurubelnițe, lapte de cocos sau ceasuri electronice, bricege sau pui de crocodil împăiați. Traversez străzile purtînd după mine o trenă de mici negustori care-și laudă marfa, te trag de mină, propun prețuri maj scăzute. La colțuri de stradă, oale mari de pămînt, în care bolborosește uleiul de palmier. Te imbie să mînci carne de capră sau de batal; în alte dughene, pe bețe de lemn, deasupra unor mormane de jar, frigări imense picură lacrimi mari de seu; femeile care invirtesc carnea incinsă te privesc cu ochi de diamant de sub niște părări imense de trestie, pe lingă garduri, vinzătoarele de provincie te imbie să cumperi fructele așezate în coșuri imense: banane, portocale, nucii de cocos, ananas. Un cuțit de o formă ciudată fulgeră în mina lor și în timp ce-ți numeri în mină moneda măruntă, în citeva secunde anvelopa nefolositoare a fructului e aruncată în spirala pe caldarîm. Lăcoara citrică țîșnește cu putere de sub dinții tăi insectați: pentru cițiva pesewas poți să faci o cură frugală de fructe tropicale.

N-am să pot uita niciodată acel fantastic bazar, Piața Mokola, cu miile ei de dughene, minuscule șoproane de lemn înghesuite unele într-altele pe o suprafață de citeva hectare, forfota de stup, aglomerația sufocantă, nebunia multicoloră a mărfurilor de tot soiul. Cine poate să-l uite pe marochnerul care confecționează pe loc poșete din piele de crocodil, purlîndu-și acul cu o repeziune incredibilă în fața privitorilor, cine poate uita atelierile în care mesterii cu miștile lăbăcite dăltuiau cu o umitoare precizie statuete de fierdeș?

Ghanezul de rînd are în singe plăcerea comerțului. În fața acestor mici dughene se poartă discuții interminabile, mărfurile sint cîntărite și răsucite pe toate părțile, pentru cițiva pesewas se pun în joc argumente dintre cele mai năstrușnice. Pentru un briceag cu prășele de sîdef sau pentru o pereche de pantofi cumpăratul străbate uneori de la un capăt la altul labirintul miilor de dughene în căldura infernală și în fumul miilor de vetre sau de pirosții care fumează imbiind trecătorul să se infrupte din fripturile, ciorbele, fierturile de tot soiul sau să-și ia prînzul cumpărînd tradiționala foaie de brusture umplută cu carne de berbec și orez.

Dar, desigur, Accra, orașul scufundat în soare, așezat între imensitatea cimpiei și imensitatea pădurii tropicale, legănată de valurile oceanului, nu înseamnă numai altit. Accra înseamnă și National Liberation Circle și National Redemption Circle, frumoasele piețe ovale în care caruselul ameziilor al autoturismelor inconjoară uriașele panouri pe care stă scrisă chemarea Consiliului condus de generalul Acheampong, șeful statului: „One nation, one people, one destiny”. Sau poate arcul de triumf al independenței ghaneze de pe 28 February Road, „Ghana's Freedom Arch”, sau poate Liberty Avenue, cu mulțimea de bănci și magazine în care poți cumpăra mcre aduse din Europa. Dar, înainte de toate, Accra înseamnă „piața de artă”, șirul pitoresc de dughene așezate în preajma Băncii naționale, unde meșterii artizanii plămulesc, cu geniala lor fantezie, măștile, statuetele, simbolurile, talismanele unei arte fără egal în lume, exemplare splendide din ceea ce obișnuim să numim „arta neagră”, himerele de abanos, mahon, piele și fildeș mult indepartate de adevărata noastră înțelegere. Cuțitul meșterului artizan, o sculă asemănătoare cu o săpăligă sau inconvolată ca niște gheare de uliu, lucrează cu o repeziune umitoare: sub mina lui, butucul inform de abanos sau de mahon își schimbă înfățișarea și naște șiruri de forme.

Accra înseamnă și „Ghana house”, palatul serviciilor publice, și Universitatea Legon, și teatrul „Apollo”, și parcurile pe aleile cărora aleargă mici reptile inofensive, sau portul Tema, în care se încarcă pentru export cacao, lemn, cauciuc și alte produse. Să nu uităm însă că Accra rămîne Capitala, plexul vital al dezvoltării societății ghaneze. Pentru că Ghana se află în plin proces al emancipării sale economice, vechea organizare socială (principalele grupuri etnice — Gonja, Dogomba Akan, Ga-Adangh și Ewe — păstrează și astăzi puternice tradiții de limbă, obiceiuri și religie, fiecare grup etnic fiind la rîndul său divizat în triburi) face loc, în toate regiunile țării, efortului pentru dezvoltare, pentru progres economico-social. Pe terenurile altădată sălbatice — plantațiile de cacao, palmieri, cafea, cocos și trestie de zahăr dau producții intensive; se dezvoltă rețeaua de linii electrice și transportul pe calea ferată, se asfaltează șosecele. La Opon Nansi își va deschide porțile în viitorul apropiat o mare întreprindere metalurgică, iar la Nsawan se vor produce pentru prima dată tractoare sub licență românească. Tînăra industrie ghaneză intră puternic în arena dezvoltării, prefigurînd, în pragul noului secol, un nou destin pentru Ghana și oamenii săi.

Nu pot încheia aceste însemnări despre Accra fără să-mi aduc aminte de „străzile cărții” din jurul edificiului „Ghana house”, a-cele ulițe țivite de dughenele și tarabele vinzătorilor ambulanz de cărți. Vrafulurile, movilele, piramidele și grămecile de cărți vechi și noi oferite spre vînzare amintesc că în Ghana lumea învață pregătindu-se pentru viitor.

Accra este un oraș scufundat în soare.

„România literară“

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Director GEORGE IVAȘCU

REDACTIA: București, Piața Școlii nr. 1, poarta B2-B3. Telefon: 17 60 10. ADMINISTRATIA: Calea Victoriei 115.
Telefon: 0.24.96. ABONAMENTE: 3 luni — 26 lei; 6 luni — 52 lei; 1 an — 104 lei. Tiparul:
Combinatul Poligrafic „CASA ȘCOLII“.